

Rechtspraak Europa

vijfde jaargang, 2016, nr. 12 (december)

IN ÉÉN KLIK VERBONDEN MET EUROPA

Maandelijks overzicht van rechtspraak op het gebied van Europees recht (EU en EVRM). Kernredactie: Marc de Werd en Joanne Bik. Vaste medewerkers: Roel Andrea, Dorien Boessenkool, Robin Cozijnsen, Michiel Olthof, Menco Rasterhoff, Nienke de Visser, Mirjam Winkels, Louisa Klop en Floris Dudok van Heel.

Rechtspraak Europa wordt gemaakt door het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op het blog [European Courts](#), op [Intro Europees recht](#) (alleen intern), en op de [website van de rechtspraak](#) (inclusief eerdere edities t/m 2012).

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar joanne.bik@rechtspraak.nl of r.andrea@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Copyright ©2016 Marc de Werd/Gerechtshof Amsterdam;
©2016 Joanne Bik/LSB

Volg **RECHTSPRAAK EUROPA** op twitter:
[@EuropeanCourts](#) en [@joannebik1](#)

Index

Verantwoording

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervalting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

Leeswijzer

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van het ECER. Voor de samenvattingen wordt gebruik gemaakt van de samenvattingen van ECER. Als de verwijzing nog niet beschikbaar is verwijst de link, voorzien van een * naar de algemene pagina van ECER.
- In de index is tussen haakjes aangegeven voor welke rechtsgebieden de informatie relevant is: Bestuursrecht (B), Civiel recht (C), Familierecht (Fa), Fiscaal recht (Fi), Strafrecht (S), Vreemdelingenrecht (V)

RUBRIEKEN (hyperlinks)

Index..... 1

DEEL I – RECHTSPRAAK..... 3

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)..... 3

Arbeid en sociale zekerheid..... 4

Arbeid en vrij verkeer van werknemers 6

Asiel en migratie (S – V)..... 7

Belastingen..... 9

Belastingen – accijns..... 10

Belastingen – btw (Fi – S)..... 10

Belastingen – douane en tariefindeling (B - Fi)..... 13

Belastingen – vennootschappen en vrijheid van vestiging (Fi) 14

Bestuursrecht 15

Burgerschap Unie..... 15

Consumentenrecht (C) 16

Detentie (omstandigheden) en politieonderzoek (S)..... 17

Diensten, elektronische communicatiediensten en nutsvoorzieningen (B - S)..... 18

Dierproeven 19

Digitale eengemaakte markt..... 19

Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B)..... 19

Europese betalingsbevelprocedure 20

Familieleven (Fa - S) 20

Financiële markten (C) 21

GBVB, terrorisme, bevrozing tegoeden (B- S)..... 22

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C - S)..... 22

Godsdienstvrijheid 23

Grondrechten (Handvest) en EVRM - algemeen	23
Handel en antidumping.....	23
IE – Intellectuele eigendom (C – S).....	24
Insolventie	27
Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa)	28
Landbouw en visserij (B - S).....	29
LGBT rights	29
Luchtvaart (B - C).....	29
Mededinging (C).....	30
Milieu en natuur (B)	31
Ne bis in idem (B – Fi – S).....	34
Openbaarheid van bestuur en inzagerecht.....	35
Overlevering en uitlevering (S)	35
Prejudiciële procedure (B- Fi- S)	36
Privacy en persoonsgegevens (C - S).....	37
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	37
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	38
Productnormen	39
Recht op leven.....	40
Rechterlijke onafhankelijkheid	40
Rechtsbijstand	40
Rijbewijs	41
Staatssteun (B).....	41
Strafrecht.....	42
Studenten	42
Verkiezingen.....	43
Vervoer (B - C)	43
Verzekeringen (C)	43
Vrij verkeer (B – C - S).....	44
Vrijheid van meningsuiting.....	44
Vrijheid van vereniging	46
DEEL II – OVERIGE INFORMATIE	47
Algemeen	47
Cursus en opleiding	47
Nieuwsbrieven	48
NL prejudiciële verwijzingen	49
Vacatures	49

DEEL I – RECHTSPRAAK

Aanbesteding en overheidsopdrachten (B - S)

HvJ – ARREST – Ciclat – Zaak C-199/15 – Italië – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:853 – [arrest](#)

Niet betalen van socialezekerheidsbijdragen kan onder bepaalde voorwaarden een uitsluitingsgrond zijn voor deelname aan procedure voor het plaatsen van overheidsopdrachten

Richtlijn 2004/18/EG. Artikelen 49 en 56 VWEU. Dit betreft een geding tussen het consortium Ciclat Soc. coop. enerzijds en Consip SpA en de toezichthoudende autoriteit voor overheidsopdrachten voor werken, diensten en leveringen anderzijds, over een gunningsprocedure voor de levering van schoonmaakdiensten en andere diensten voor het onderhoud van gebouwen, onderwijsinstellingen en opleidingscentra van de overheid.

Hof: Artikel 45 van richtlijn 2004/18/EG moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling die de aanbestedende dienst verplicht om een schending van de voorschriften inzake de betaling van socialezekerheidsbijdragen die is vastgesteld in een door de aanbestedende dienst ambtshalve aangevraagd en door de socialezekerheidsorganen afgegeven getuigschrift, aan te merken als een uitsluitingsgrond, wanneer deze schending bestond op het tijdstip van deelname aan een aanbesteding, en dit zelfs indien zij op de datum van gunning of ambtshalve controle door de aanbestedende dienst niet meer bestond.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOBEK – Esaprojekt – Zaak C-387/14 – 24 november 2016 – Polen – [ECLI:EU:C:2016:899 – conclusie](#)

Bewijs van verworven ervaring; beroep op ervaring van derden; valse verklaringen

Richtlijn 2004/18/EG. De nationale rechter stelt het Hof een reeks vragen ter bepaling van, in de eerste plaats, de voorwaarden waaronder inschrijvers hun overzicht van verworven ervaring kunnen wijzigen en zich kunnen beroepen op ervaring van derden. In de tweede plaats wenst de nationale rechter te vernemen wanneer een inschrijver zich bij het verstrekken van informatie „schuldig heeft gemaakt aan valse verklaringen” als bedoeld in artikel 45, lid 2, onder g), van richtlijn 2004/18/EG. In de derde plaats vraagt de nationale rechter zich af of ervaring die is verkregen uit afzonderlijke opdrachten kan worden samengeteld om te voldoen aan de inschrijvingsvereisten, terwijl in een dergelijke mogelijkheid niet uitdrukkelijk door de aanbestedende dienst is voorzien.

A-G: Eerste tot en met derde vraag: Artikel 51 van richtlijn 2004/18/EG, gelezen in samenhang met het in artikel 2 ervan neergelegde beginsel van gelijke en niet-discriminerende behandeling van ondernemers en het beginsel van transparantie, staat eraan in de weg dat een ondernemer, bij het geven van een toelichting of de overlegging van aanvullende stukken, verwijst naar de uitvoering van opdrachten door derden, waarnaar hij niet heeft verwezen in de bij de inschrijving gevoegde lijst van leveringen, of een van een dergelijke derde afkomstige verklaring overlegt, waarin deze zich verbindt om zijn middelen aan de inschrijver ter beschikking te stellen.

Vierde vraag: Artikel 44 van richtlijn 2004/18, gelezen in samenhang met artikel 48, lid 2, onder a), ervan en het in artikel 2 van die richtlijn neergelegde beginsel van gelijke behandeling van ondernemers, staat niet toe dat een ondernemer zich beroept, in de zin van artikel 48, lid 3, van die richtlijn, op de bekwaamheid en ervaring van een andere ondernemer, wanneer een dergelijk beroep uitdrukkelijk is uitgesloten door de aanbestedende dienst. Deze uitsluiting moet evenwel verband houden met en in verhouding staan tot het voorwerp van de opdracht.

Vijfde vraag: Artikel 44 en artikel 48, lid 2, onder a), van richtlijn 2004/18 moeten aldus worden uitgelegd dat een ondernemer die als lid van een groep ondernemers een opdracht heeft uitgevoerd, alleen de ervaring die hij zelf heeft verworven bij de uitvoering van die opdracht als eigen ervaring mag aanvoeren. Dit laat onverlet dat een ondernemer de mogelijkheid heeft om met inachtneming van de voorwaarden van de richtlijn een beroep te doen op de draagkracht van derden.

Zesde vraag: Een ondernemer kan alleen in ernstige mate schuldig worden bevonden aan valse verklaringen als bedoeld in artikel 45, lid 2, onder g), van richtlijn 2004/18, wanneer de vermeende valse verklaringen gevolgen kunnen hebben voor de beslissing van de aanbestedende dienst doordat de ondernemer zijn deelname aan de procedure kan voortzetten, terwijl hij dit anders niet zou hebben gekund. De toepassing van die bepaling hangt af van het verstrekken of niet-verstrekken van de krachtens hoofdstuk VII, afdeling 2, van richtlijn 2004/18 vereiste inlichtingen. De toepassing van artikel 45, lid 2, onder g), van die richtlijn hangt niet af van de verstrekking van feitelijk onjuiste inlichtingen of enig oogmerk van de ondernemer.

Zevende vraag: Artikel 44 en artikel 48, lid 2, onder a), van richtlijn 2004/18/EG, gelezen in samenhang met het in artikel 2 van die richtlijn neergelegde beginsel van gelijke behandeling, staan toe dat een ondernemer zich op zodanige wijze op zijn ervaring beroept dat hij deze baseert op twee of meer overeenkomsten als ware het één opdracht, tenzij de aanbestedende dienst een dergelijk gecombineerd beroep uitdrukkelijk heeft uitgesloten. Een dergelijke uitsluiting moet verband houden met en in verhouding staan tot het voorwerp van de betrokken opdracht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – MA.T.I. SUD e.a. – 13 juli 2016 – [Gevoegde prejudiciële hofzaken C-523/16 en C-536/16](#)**Boete voor ontbreken volmacht voor elk lot evenredig?**

Richtlijn 2004/17/EG. Richtlijn 2004/18/EG. De aanbestedende dienst heeft een open procedure uitgeschreven voor gunning van onderhoud en energiediensten in de gebouwen van de treinstations. Verzoekster heeft met Graded een (nieuwe) combinatie gevormd. Haar wordt verzocht alsnog voor elk lot waarvoor zij heeft ingeschreven een volmacht te overleggen met vertegenwoordigingsbevoegdheid van de leidende onderneming, te ondertekenen door alle deelnemende bedrijven in de (tijdelijke) combinatie aangezien die verklaring ten aanzien van haar bedrijf ontbrak. Zij krijgt tevens de boete opgelegd. Verzoekster overlegt de gevraagde verbintenis en vraagt daarbij tevens om nietigverklaring van de opgelegde boete. Zij is van mening dat een verbintenis voor ieder lot alleen nodig is indien deelname in een verschillende vorm plaatsvindt; zij heeft (tijdig) verklaard aan beide loten in dezelfde combinatie te willen deelnemen. Verweerster dringt echter aan op betaling van de boete op straffe van uitsluiting. De verwijzende rechter vraagt zich af of de Italiaanse regeling verenigbaar is met EU-recht, met name met het evenredigheidsbeginsel (de regeling kent geen mogelijkheid tot graduele sanctie). Doel van de sanctie is serieuze deelname te waarborgen en vergoeding voor de aanbestedende dienst van de hogere kosten bij vertraging van de procedure. Hij ziet met name een nadeel voor minder voortvarende ondernemingen, die juist ondersteuning in de procedure zouden verdienen met het oog op de mededinging. Aangezien de sanctie even zwaar zal zijn bij een ernstige overtreding ziet hij gevaar voor mogelijke schending van het beginsel van gelijke behandeling. Deze aanbesteding valt nog onder de oude regelgeving (vóór invoering van de omzettingregelgeving van richtlijn 2014/23 en 2014/24). De betaling van de geldelijke sanctie binnen de in de gestelde termijnen is een bijzonderheid in het Italiaanse recht waarvoor het EU-recht expliciet noch impliciet grondslag biedt.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Litouwen – Specializuotas transportas – 11 oktober 2016 – [Zaak C-531/16](#)**Moeten banden tussen twee deelnemende bedrijven kenbaar gemaakt worden?**

Artikelen 45, 54, 56 en 101 VWEU. Richtlijn 89/665/EEG. Richtlijn 2004/18/EG. Verzoekster heeft ingeschreven op een openbare aanbesteding van verweerster, het openbaar lichaam Centrale voor afvalverwerking (ophalen gemeentelijk afval en transport naar de afvalverwerkingsfaciliteit). Er zijn in totaal vier inschrijvers. Verzoekster A en verzoekster B zijn beiden dochters van Ecoservice. De inschrijving van A wordt op technische gronden afgewezen; haar wagenpark voldoet niet aan de gestelde eisen (EURO-V-normen). B krijgt de opdracht. Eén van de twee overgebleven partijen gaat (na afgewezen bezwaar) in beroep, stellende dat de offertes van A en B niet juist zijn beoordeeld en dat A en B als verbonden ondernemingen in de zin van de Litouwse mededingingswet dienen te worden beschouwd – zij zijn immers geen concurrenten maar hebben heimelijk samengewerkt, hetgeen schending van het transparantiebeginsel oplevert. De verwijzende rechter stelt vast dat het kenbaar maken van banden tussen deelnemende bedrijven slechts verplicht is wanneer de aanbestedende dienst daarom vraagt, hetgeen hier niet het geval is geweest. Ook richtlijn 2004/18 bevat geen dergelijke plicht voor inschrijvers. Het HvJEU heeft zich in meer zaken over deze kwestie gebogen. De verwijzende rechter oordeelt dat dan ook moet worden gekeken naar de positieve plicht die rust op inschrijvers om hun banden met andere ondernemingen kenbaar te maken aan de aanbestedende diensten, zelfs indien deze daar niet specifiek om vragen. De verwijzende rechter twijfelt of aanbestedende diensten verplicht zijn om bij wijze van preventieve maatregel na te gaan of sprake is van banden tussen inschrijvers. In casu was verweerster op de hoogte van de bestaande banden tussen A en B, maar heeft desondanks geen actie ondernomen. Gezien het oordeel van het HvJEU in zaak C-538/13 (de aanbestedende dienst moet in ieder geval nagaan of sprake is van belangenconflicten en zo nodig maatregelen nemen) is verweerster dan ook in gebreke gebleven.

OVERIG

AFM gaat uitvoering eigen pensioenregeling aanbesteden ([AFM](#))

Arbeid en sociale zekerheid**HvJ – ARREST – Webb-Sämann – Zaak C-454/15 – 24 november 2016 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2016:891](#) – [arrest](#)**

Richtlijn 2008/94/EG. Het betreft een geding tussen Jürgen Webb-Sämann en Christopher Seagon als curator in het faillissement van Baumarkt Praktiker over een recht om pensioenpremies die door die vennootschap niet zijn afgedragen vóór het intreden van haar insolventie, te separeren van de failliete boedel.

Hof: Artikel 8 van richtlijn 2008/94/EG moet aldus worden uitgelegd dat op grond van die bepaling niet is vereist dat de op het loon van een voormalig werknemer ingehouden bedragen die in pensioenpremies zijn omgezet, die de werkgever ten gunste van die werknemer op een pensioenrekening had moeten storten, bij insolventie van die werkgever van de insolvente boedel worden gesepareerd.

HvJ – ARREST – Parris – Zaak C-443/15 – 24 november 2016 – Ierland – ECLI:EU:C:2016:897 – arrest

Richtlijn 2000/78/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen David L. Parris enerzijds, en Trinity College Dublin, de Higher Education Authority (autoriteit voor het hoger onderwijs, Ierland), de Department of Public Expenditure and Reform (ministerie van Overheidsuitgaven en Hervormingen, Ierland) en de Department of Education and Skills (ministerie van Onderwijs en Vaardigheden, Ierland) anderzijds, over de weigering van Trinity College Dublin om op het ogenblik dat Parris overlijdt aan zijn partner het nabestaandenpensioen toe te kennen waarin het bedrijfspensioenstelsel waarbij Parris was aangesloten voorziet.

Hof: Artikel 2 van richtlijn 2000/78/moet aldus worden uitgelegd dat er geen sprake is van discriminatie op grond van seksuele geaardheid in het geval van een nationale regeling op grond waarvan de overlevende geregistreerde partner van een verzekerde in het kader van een bedrijfspensioenstelsel slechts recht heeft op een nabestaandenpensioen indien het geregistreerd partnerschap is gesloten voordat de verzekerde 60 werd, terwijl het naar nationaal recht voor de betrokken verzekerde niet mogelijk was een geregistreerd partnerschap te sluiten vóór het bereiken van die leeftijdsgrens.

Artikel 2 en artikel 6, lid 2, van richtlijn 2000/78 moeten aldus worden uitgelegd dat er geen sprake is van discriminatie op grond van leeftijd in het geval van een nationale regeling zoals die aan de orde in het hoofdgeding, op grond waarvan de overlevende geregistreerde partner van een verzekerde in het kader van een bedrijfspensioenstelsel slechts recht heeft op een nabestaandenpensioen indien het geregistreerd partnerschap is gesloten voordat de verzekerde 60 wordt, terwijl het naar nationaal recht voor de betrokken verzekerde niet mogelijk was een geregistreerd partnerschap te sluiten vóór het bereiken van die leeftijdsgrens.

Artikel 2 en artikel 6, lid 2, van richtlijn 2000/78 moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling zoals die aan de orde in het hoofdgeding geen discriminatie kan invoeren op grond van seksuele geaardheid en leeftijd in onderlinge samenhang beschouwd, wanneer die regeling niet discrimineert op grond van seksuele geaardheid of op grond van leeftijd afzonderlijk.

- Another failed opportunity for the effective protection of LGB rights under EU law: Dr David. L. Parris v. Trinity College Dublin and Others ([EU law analysis](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Italië – Faggiano – 5 juli 2016 – Zaak C-524/16**Arbeidsongeschiktheidspensioen; Samentelling tijdvakken waarin arbeid is verricht in andere lidstaten?**

Verordening 1408/71. Verordening (EG) nr. 1606/98. Verzoeker is een voormalig gemeenteambtenaar; hij ontvangt een arbeidsongeschiktheidspensioen berekend over een bijdragetijdvak van 27 jaar en één maand. Bij een controlebezoek wordt geconstateerd dat hij niet volledig arbeidsongeschikt is en op grond daarvan wordt zijn pensioen herberekend: de bonus van (fictief bijgetelde) zes jaar en zeven maanden wordt gekort.

Verzoeker heeft verzocht om samentelling van in Italië en (tien jaar in) Duitsland gewerkte tijdvakken op grond van Verordening 1606/98. Dit verzoek is afgewezen op grond van artikel 95, lid 4 van de verordening die enkel de gevallen zou regelen waarin het dienstverband is beëindigd voor de inwerkingtreding ervan. Bij de verwijzende rechter (Rekenkamer afdeling rechtspraak) heeft verweerder niet langer aangevoerd dat artikel 95, lid 4 niet van toepassing is. Hij blijft echter bij zijn argument dat verzoeker geen recht heeft op samentelling van de tijdvakken waarin arbeid is verricht omdat betrokkene al voldoende bijdragen heeft betaald om een pensioenuitkering te verkrijgen van een van de organen voor sociale zekerheid waarbij hij was aangesloten, en omdat zijn verzoek is ingediend na zijn pensionering.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – Alpenrind e.a. – 14 september 2016 – Zaak C-527/16**Bindende kracht; A1 documenten; In Oostenrijk uit Hongarije gedetacheerde werknemers.**

Verordening (EG) nr. 987/2009. Verzoekster Alpenrind (A) pacht sinds 1997 een slachterij in Salzburg. In 2004 sluit zij met het in Hongarije zetelende Martin Meat (MM) een overeenkomst tot het uitsnijden en verpakken van 25 halve runderen per week. De werkzaamheden worden in het bedrijf van verzoekster A uitgevoerd door vanuit Hongarije in Oostenrijk gedetacheerde werknemers; machines en werkkleding worden door A ter beschikking gesteld. MM staakt deze activiteiten en gaat zich bezighouden met slachten voor A. A sluit met Martimpex Meat (MpM) een overeenkomst voor uitsnijden, ook uitgevoerd door Hongaarse werknemers in de bedrijfsruimtes van A. De machines en kleding waren in eigendom van MpM.

Het gaat in deze zaak om de sociale zekerheid voor de medewerkers die door MpM in Oostenrijk tewerkgesteld zijn. De Hongaarse autoriteiten hebben verklaringen inzake de toepassing van de Hongaarse SZ-wetgeving overeenkomstig de artikelen 11 - 16 van Verordening 883/2004 en artikel 19 van Verordening 987/2009 (het A1-document) afgegeven, maar deels met terugwerkende kracht en deels in gevallen waarin de Oostenrijkse autoriteiten al bij (nog niet onherroepelijke) beschikking een verplichte verzekering van de betrokken werknemer volgens de Oostenrijkse wetgeving had vastgesteld. Hierin wordt A steeds als werkgever aangemerkt.

Het Oostenrijkse ziekenfonds heeft bij beschikking vastgesteld dat sprake is van verplichte verzekering omdat de Hongaarse arbeiders tegen betaling werkzaamheden in ondergeschiktheidsverband hebben verricht voor de drie bedrijven gezamenlijk (A, MM en MpM), maar de beroepsrechter heeft het ziekenfonds onbevoegd verklaard, met name omdat voor alle Hongaarse werkers een A1-document was afgegeven. De verwijzende rechter vraagt zich wel af waarom de bindende kracht (zoals blijkt uit C-2/05) niet is gecodificeerd, want niet opgenomen in artikel 5

van verordening 987/2009. Dit zou kunnen om zijn om toetsing door de rechter mogelijk te maken en zo nodig vragen aan het HvJEU voor te leggen.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-2/05 Herbosch Kiere; C-73/06 Planzer Luxembourg; C-72/14 X en C-197/14 Van Dijk

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Polen – Czerwiński – 20 september 2016 – [Zaak C-517/16](#)

Behoort een brugpensioen tot de uitkeringen genoemd in artikel 3 Verordening 883/2004?

Verordening (EG) nr. 883/2004. Artikel 48 VWEU. Verzoeker, geboren in 1951, vraagt bij het fonds sociale zekerheid te Gdansk (verweerder) een brugpensioen aan. Dit wordt geweigerd omdat verzoeker niet aan de in de wet inzake brugpensioenen gestelde eisen voldoet, en tijdvakken van werkzaamheden in het buitenland niet worden meegeteld. Verzoeker komt op tegen dat besluit en vordert dat periodes van werkzaamheden in Noorwegen en Duitsland worden meegeteld. Hij heeft gedurende die perioden bijdragen betaald aan de Duitse en Noorse sociale zekerheidsinstellingen. Volgens de Poolse pensioenwet worden buitenlandse perioden alleen meegeteld indien de bijdragen worden betaald aan de Poolse instantie. Volgens de rechter vallen brugpensioenen niet binnen de werkingssfeer van verordening 1408/71 en 883/2004, het is geen uitkering bij ouderdom, maar een overgangsuitkering tussen werk en pensioen. De kernvraag is of een brugpensioen behoort tot de uitkeringen genoemd in artikel 3 van de Verordening. De criteria om de vervroegde ouderdomsuitkering te onderscheiden zijn niet eenduidig, zodat de verwijzende rechter twijfelt over de vraag hoe een brugpensioen moet worden gekwalificeerd. In tegenstelling tot de uitkering bij vervroegde uittreding wordt de vervroegde ouderdomsuitkering niet uitgekeerd wegens de situatie op de arbeidsmarkt.

REGELGEVING EU – Pensioenrichtlijn

Definitief groen licht voor pensioenrichtlijn ([sconline](#))

RECHTSPRAAK NL – CRvB – 28 oktober 2016 – [ECLI:NL:CRVB:2016:4139](#)

Geen automatische uitsluiting bijstand EU-burger in de eerste drie maanden van verblijf ([rechtennieuws](#))

LITERATUUR

Mr. dr. A.P. van der Mei, Europese Coördinatie van Socialezekerheidstelsels 2013-2016, in: *Tijdschrift recht en arbeid* 2016/106

OVERIG

Belgium Needs to Guarantee Social Security for the Unemployed ([liberties.eu](#))

Arbeid en vrij verkeer van werknemers

HvJ – ARREST – Salaberria Sorondo – Zaak C-258/15 – Spanje – 15 november 2016 – Grote Kamer – [ECLI:EU:C:2016:873](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Leeftijdsgrens van 35 jaar voor een bepaalde politiefunctie is niet in strijd met richtlijn 2000/78

Richtlijn 2000/78/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Salaberria Sorondo en de Baskische politie- en nooddienstacademie, over het besluit van de academie om een aankondiging van een selectieprocedure te publiceren met daarin de eis dat kandidaat-agenten van de politie van de autonome regio Baskenland de leeftijd van 35 jaar nog niet hebben bereikt.

Hof: Artikel 2, lid 2, van richtlijn 2000/78/EG, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 1, van die richtlijn, verzet zich niet tegen een regeling die bepaalt dat kandidaten voor bij een politiekorps openstaande agentfuncties waarbij sprake is van het verrichten van alle operationele en uitvoerende taken van dat politiekorps, de leeftijd van 35 jaar niet mogen hebben bereikt.

HvJ – ARREST – Betriebsrat der Ruhrlandklinik – Zaak C-216/15 – 17 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:883](#) – [arrest](#)

De terbeschikkingstelling door een vereniging zonder winstoogmerk, in ruil voor een financiële vergoeding valt binnen de werkingssfeer van richtlijn 2008/104/EG

Richtlijn 2008/104/EG. De Ruhrlandklinik exploiteert een kliniek in Essen (Duitsland). In 2010 sloot zij met DRK Essen een overeenkomst over de terbeschikkingstelling van arbeidskrachten op grond waarvan DRK Essen zich ertoe heeft verbonden om bij deze kliniek zorgpersoneel tewerk te stellen, in ruil voor een financiële vergoeding die de personeelskosten dekt, vermeerderd met een forfaitaire vergoeding van 3 % voor de administratieve kosten. Dit zorgpersoneel is samengesteld uit bij DRK Essen aangesloten leden die bevoegd zijn om een beroepsactiviteit in de gezondheidszorg uit te oefenen.

Hof: Artikel 1, leden 1 en 2, van richtlijn 2008/104/EG moet aldus worden uitgelegd dat de terbeschikkingstelling door een vereniging zonder winstoogmerk, in ruil voor een financiële vergoeding, van een van haar leden aan een inlenende onderneming om aldaar, als hoofdberoep en onder leiding van laatstgenoemde, tegen beloning arbeid te verrichten, wanneer dit lid op grond daarvan in de desbetreffende lidstaat wordt beschermd – hetgeen aan de verwijzende rechter staat om na te gaan – binnen de werkingssfeer van deze richtlijn valt, ook wanneer dit lid naar nationaal recht niet de hoedanigheid van werknemer heeft omdat hij geen arbeidsovereenkomst heeft gesloten met voornoemde vereniging.

EUROPESE COMMISSIE

Roadmap: Communication on Health and Safety at Work (EC)

Asiel en migratie (s – v)

EHRM – ARREST – El Ghatet t. Zwitserland – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD005697110

Weigering gezinshereniging

Artikel 8 EVRM. Verzoekers (vader en zoon) hebben de Egyptische nationaliteit. De vader heeft ook de Zwitserse nationaliteit. Zijn zoon woont in Egypte. De zaak gaat over de weigering van de Zwitserse autoriteiten om gezinshereniging toe te staan. Het Hof constateert dat de zoon bijna zijn hele leven in Egypte heeft gewoond en daar sterke banden mee heeft. Ten tijde van het verzoek was de zoon 15 jaar oud. Het Hof oordeelt dat sprake is van een schending van artikel 8 EVRM omdat de Zwitserse rechter de belangen van klagers onvoldoende zorgvuldig had afgewogen.

EHRM – ARREST – V.M. t. België – Grote Kamer – 17 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)
ECLI:CE:ECHR:2016:1117JUD006012511

Klacht van Roma uit Servië over de omstandigheden in België geschrapt

Artikel 3 EVRM. De zaak gaat over Roma uit Servië die klagen over de slechte omstandigheden in België, die ertoe zouden hebben geleid dat hun dochter is overleden. Verder klagen ze over schending van artikel 3 EVRM als gevolg van hun uitzetting naar Frankrijk en Servië op grond van Dublin II. Het Hof stelt vast dat verzoekers geen contact hebben onderhouden met hun advocaat en niet hebben laten weten waar zij verblijven en hoe er contact onderhouden kan worden. Het Hof maakt daaruit op dat verzoekers blijkbaar niet meer de intentie hebben de zaak voort te zetten. De zaak wordt daarom geschrapt.

 EHRM factsheet Roma en travellers (EHRM)

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – Al Chodor – Zaak C-528/15 – Tsjechië – 10 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:865](#)

Voor in bewaring houden is vereist dat er wettelijke criteria zijn om risico op onderduiken te beoordelen, als criteria alleen blijken uit rechtspraak of praktijk is dat onvoldoende

Verordening (EU) nr. 604/2013 (Dublin III). De verwijzende rechter wil weten of het in artikel 2, onder n), van de Dublin III-verordening opgenomen vereiste van „in wetgeving” vastgelegde objectieve criteria voor de beoordeling van het bestaan van een risico op onderduiken de vaststelling van een wettelijke regeling verlangt of ook is vervuld wanneer die criteria blijken uit de rechtspraak van de hoogste rechters en/of de administratieve praktijk van een lidstaat.

A-G: Artikel 2, onder n), en artikel 28, lid 2, van verordening (EU) nr. 604/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat een lidstaat een verzoeker om internationale bescherming niet in bewaring mag houden om zijn overdracht aan een andere lidstaat veilig te stellen indien in de wetgeving van die eerste lidstaat geen objectieve criteria zijn vastgelegd voor de beoordeling van het bestaan van een risico op onderduiken, zelfs indien dergelijke criteria blijken uit de rechtspraak of de administratieve praktijk van die lidstaat.

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – Fahimian – Zaak C-544/15 – Grote Kamer – Duitsland – 29 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:908](#) – [conclusie](#)

Onder welke voorwaarden kan een visum van een Iraanse studente worden geweigerd op grond van bedreiging openbare veiligheid?

Richtlijn 2004/114/EG. Sahar Fahimian is een Iraanse studente die in Duitsland een visum heeft aangevraagd om daar te promoveren. De Duitse autoriteiten weigeren haar een visum te verstrekken op grond van het feit dat zij aan een universiteit heeft gestudeerd die door de Raad van de Europese Unie is aangemerkt als entiteit die

nauwe banden met de Iraanse regering onderhoudt en onderzoek voor militaire doeleinden verricht. Volgens hen vormt Fahimian een bedreiging voor de openbare veiligheid.

A-G: Bij de vaststelling of een onderdaan van een derde land moet worden beschouwd als bedreiging van de openbare veiligheid in de zin van artikel 6, lid 1, onder d), van richtlijn 2004/114/EG is een autoriteit van een lidstaat gehouden om binnen de haar toegekende beoordelingsmarge

- alle relevante feiten zorgvuldig en grondig te onderzoeken en vast te stellen,
- concrete informatie aan te dragen om te motiveren waarom de betrokkene als bedreiging voor de openbare veiligheid wordt beschouwd, en
- een grondige afweging te maken tussen alle relevante belangen.

In een dergelijke situatie beperkt de rechterlijke toetsing zich tot de beoordeling of de grenzen van de beoordelingsmarge zijn geëerbiedigd.

Artikel 6, lid 1, onder d), van richtlijn 2004/114 verzet zich er niet tegen dat een lidstaat een visum weigert aan een onderdaan van een derde land die een universitair diploma heeft behaald aan een instelling die in een verordening van de Raad is aangemerkt als entiteit die betrokken is bij nucleaire activiteiten of activiteiten met betrekking tot ballistische raketten en is opgenomen in een lijst van personen en entiteiten die de regering van een derde land steunen, en voornemens is een onderzoeksproject in die lidstaat uit te voeren, wanneer de autoriteiten van de betrokken lidstaat hebben vastgesteld dat het risico bestaat dat die onderdaan van een derde land de in die lidstaat verworven kennis zal misbruiken voor doeleinden die een bedreiging vormen voor de externe of interne veiligheid van de lidstaat.

EINDUITSPRAAK NA AANHOUDING – na HvJ 4 juni 2015 – [Zaak C-579/13 P, S](#)

- Rechtbank Rotterdam – 2 november 2016 – [ECLI:NL:RBROT:2016:8344](#) (e-archief)

Inburgeringsexamen

Richtlijn 2003/109/EG. Eiseres betoogt dat sprake is van bijzondere persoonlijke omstandigheden op grond waarvan zij niet in staat is het inburgeringsexamen te halen, dan wel de daarvoor nodige lessen te volgen. Deze bijzondere persoonlijke omstandigheden zien op de medische situatie van eiseres. Vast staat dat eiseres geen aanvraag tot ontheffing heeft ingediend en ook geen medisch advies overgelegd van een door verweerder aangewezen onafhankelijke arts. Eiseres heeft de door haar gestelde bijzondere persoonlijke omstandigheden dan ook niet aangetoond. Het beroep is ongegrond.

3.3. De CRvB heeft in zijn uitspraak van 27 mei 2016 geoordeeld dat zoals blijkt uit het arrest van het Hof in zijn algemeenheid niet gezegd kan worden dat de artikelen 5 en 11 van de Richtlijn in de weg staan aan het opleggen van de inburgeringsplicht aan derdelanders met een verblijfsstatus langdurig ingezetene. Dat een inburgeringsexamen met goed gevolg afgelegd moet worden om aan deze plicht te kunnen voldoen, is in beginsel evenmin in strijd met deze Richtlijn. Het hoofddoel van de Richtlijn is de integratie van derdelanders die duurzaam in een lidstaat zijn gevestigd. De verplichting om een examen te behalen, waarmee wordt verzekerd dat de betrokken derdelanders kennis verwerven van de taal en de samenleving die onbetwistbaar nuttig is om banden met de gastlidstaat op te bouwen, draagt juist bij aan de verwezenlijking van dit doel, aldus het Hof.

3.4. Naar het oordeel van de rechtbank is vorenstaande eveneens van toepassing op de situatie van eiseres.

AANHOUDING ivm prejudiciële verwijzing van CRvB van 16 maart 2015 in [zaak C-133/15 Chavez-Vilchev](#)

- RECHTSPRAAK NL - Rechtbank Noord-Holland – 11 november 2016 – [ECLI:NL:RBNHO:2016:9241](#) (e-archief)
- RECHTSPRAAK NL - Rechtbank Midden-Nederland – 24 november 2016 – [ECLI:NL:RBMNE:2016:6274](#) (e-archief)

Onder welke voorwaarden kan een moeder zonder verblijfsvergunning een verblijfsrecht ontlenen aan het feit dat haar kind de Nederlandse nationaliteit heeft?

NOOT – bij EHRM 13 oktober 2016 [B.A.C. t. Griekenland](#)

On a positive note: B.A.C. v. Greece ([Strasbourg observers](#))

REGELGEVING EU – Europees reisdocument

Verordening (EU) 2016/1953 van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2016 betreffende de vaststelling van een Europees reisdocument voor de terugkeer van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen en tot intrekking van de aanbeveling van de Raad van 30 november 1994. [PBL 311 van 17.11.2016](#)

REGELGEVING NL – Implementatie richtlijn 2008/115/EG

Wet tot wijziging van de [Vreemdelingenwet 2000](#), de Algemene wet bestuursrecht en het Wetboek van Strafrecht in verband met rechtsbescherming bij toegangswijgering, uitzonderingen op [Richtlijn 2008/115/EG](#) van het Europees parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven ([PbEU 2008, L 348](#)) en het herstel van enkele wettelijke gebreken ([Stb. 2016, nr. 415, 7.11.2016](#)).

ONTWERP REGELGEVING NL – Implementatie richtlijn 2014/36/EU

Wijziging van de Wet arbeid vreemdelingen en de Vreemdelingenwet 2000 in verband met de implementatie van Richtlijn 2014/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende de voorwaarden voor toegang en verblijf van onderdanen van derde landen met het oog op tewerkstelling als seizoenarbeider (PbEU 2014, L 94).

- Advies RvS en nader verslag ([Kamerstuk 34590 nr. 4](#))
- Memorie van Toelichting ([Kamerstuk 34590 nr. 3](#))

KAMERVragen - Leeftijdsonderzoek

Vragen van het lid Gesthuizen (SP) over het leeftijdsonderzoek bij alleenstaande minderjarige vreemdelingen; antwoord 7.11.2016 ([Vergaderjaar 2016-2017 Aanhangselnummer 413](#))

EHRM - COURTalks

COURTalks/DisCOURs van 25 minuten over jurisprudentie van het EHRM op het gebied van vreemdelingenrecht ([EHRM](#)).

OVERIG

- Nieuwe Europese richtlijn voor tijdelijke migratie van expats ([verblijfblog](#)).
- 10 practical tips to prevent border management rights violations ([FRA](#))
- Guidance on how to reduce the risk of refoulement in external border management when working in or together with third countries ([FRA](#))
- 'Little Evidence' of Link Between Refugees and Terrorism, UN Report Says ([liberties.eu](#))
- Protecting Refugee Property and Dignity: A Brief Comment on the Legal and Ethical Basis of the Danish "Jewelry Law" ([reflaw](#))

Belastingen

HvJ – ARREST – De Lange – Zaak C-548/15 – 10 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2015:3022](#) (verwijzing Hoge Raad) – [ECLI:EU:C:2016:850](#) (arrest HvJ)

Beperking aftrek scholingskosten voor verkeersvliegers die 30 jaar of ouder zijn is in overeenstemming met de richtlijn.

Richtlijn 2000/78/EG. Beginselen van gelijke behandeling en non-discriminatie op grond van leeftijd. In 2008 is De Lange, die toen 32 jaar was, een opleiding tot verkeersvlieger gestart. In zijn aangifte inkomstenbelasting en premie volksverzekeringen voor het jaar 2009 voerde hij een persoonsgebonden aftrek op van € 44.057 aan scholingsuitgaven in verband met deze opleiding. Het betreft een geding tussen De Lange en de Staatssecretaris van Financiën betreffende de weigering van laatstgenoemde om aan De Lange een recht op de volledige aftrek van zijn scholingsuitgaven toe te kennen.

Hof: Artikel 3, lid 1, onder b), van richtlijn 2000/78/EG moet aldus worden uitgelegd dat een belastingregeling, op grond waarvan de fiscale behandeling van scholingsuitgaven die door een persoon zijn gedaan, verschillend is naargelang van diens leeftijd, binnen de materiële werkingssfeer van deze richtlijn valt, voor zover deze regeling de toegang van jongeren tot een opleiding beoogt te bevorderen.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2000/78 moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een belastingregeling, op grond waarvan personen die de leeftijd van 30 jaar nog niet hebben bereikt, onder bepaalde voorwaarden de scholingsuitgaven volledig op hun belastbare inkomen in aftrek kunnen brengen, terwijl dit recht op aftrek beperkt is voor personen die deze leeftijd reeds hebben bereikt, voor zover ten eerste die regeling objectief en redelijk wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel op het gebied van werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid, en ten tweede de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Het staat aan de verwijzende rechter om na te gaan of dit in het hoofdgeding het geval is.

- Volledige scholingsaftrek alleen onder 30 ([taxence](#))
- Leeftijdscriminatie bij de fiscale aftrek van studiekosten? ([ECER](#))

EUROPESE COMMISSIE – Evaluatie richtlijn 2010/24/EU

Evaluation of the arrangements established by Council Directive 2010/24/EU concerning mutual assistance for the recovery of claims relating to taxes, duties and other measures ([EC](#)).

Belastingen – accijns

EINDUITSPRAAK – na HvJ 12 mei 2016 – [Toorank Productions B.V. – Gevoegde zaken C-532/14 en C-533/14](#)

⇒ Zie onder : [belastingen – douane en tariefindeling](#)

CONSULTATIE – Accijns op tabak

Public consultation on excise duties applied to manufactured tobacco, 17.11.2016 - 16.2.2017 ([EC](#))

Het gaat om een mogelijke herziening van richtlijn 2011/64/EU.

Belastingen – btw (Fi – S)

HvJ – ARREST – Baštová – Zaak C-432/15 – 10 november 2016 – Tsjechië – [ECLI:EU:C:2016:855](#) (arrest)

Wanneer is de terbeschikkingstelling van een paard voor een paardenwedren aan te merken als een dienst onder bezwarende titel?

Richtlijn 2006/112/EG. Artikel 2, lid 1, onder c). Bijlage III, punt 14.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de terbeschikkingstelling van een paard door zijn in de btw belastingplichtige eigenaar aan de organisator van een paardenwedren met het oog op deelname van dat paard aan die wedren, geen dienst onder bezwarende titel is in de zin van die bepaling, wanneer die terbeschikkingstelling niet ertoe leidt dat deelnamegeld of een andere directe vergoeding wordt betaald en wanneer enkel de eigenaars van een paard met een goede rangschikking bij aankomst in de wedren prijzengeld ontvangen, ook al is dat op voorhand bepaald. Een dergelijke terbeschikkingstelling van een paard vormt echter wel een dienst onder bezwarende titel wanneer de organisator een vergoeding uitbetaalt onafhankelijk van de rangschikking van het betrokken paard bij aankomst in de wedren.

Richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat recht bestaat op aftrek van de voorbelasting die is betaald over de handelingen betreffende de voorbereiding voor en de deelname aan de paardenwedrennen van paarden van de belastingplichtige, die zijn eigen renpaarden en die van derden fokt en traint, op grond dat de kosten voor deze handelingen deel uitmaken van de algemene kosten die met zijn economische activiteit verband houden, op voorwaarde dat de kosten voor elk van de betrokken handelingen rechtstreeks en onmiddellijk verband houden met deze gehele activiteit. Dat kan het geval zijn wanneer de aldus gemaakte kosten verband houden met de renpaarden die werkelijk zijn bestemd voor de verkoop, of wanneer de deelname van die paarden aan wedrennen, objectief gezien, een middel is ter bevordering van de economische activiteit, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

Wanneer een dergelijk recht op aftrek bestaat, dient het prijzengeld dat de belastingplichtige eventueel dankzij de rangschikking van een van zijn paarden bij aankomst in een paardenwedren heeft behaald, niet in de maatstaf van heffing van de belasting over de toegevoegde te worden opgenomen.

Artikel 98 van richtlijn 2006/112, gelezen in samenhang met punt 14 van bijlage III bij die richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat één enkele samengestelde dienst die bestaat uit meerdere elementen die met name verband houden met de training van de paarden, het gebruik van sportaccommodaties, de stalling van de paarden in een renstal, de voeding en andere verzorging van de paarden, niet aan een verlaagd tarief van de btw kan worden onderworpen, wanneer het gebruik van sportaccommodaties in de zin van punt 14 van bijlage III bij die richtlijn en de training van de paarden twee gelijkwaardige elementen van die samengestelde dienst vormen of wanneer de training van de paarden het hoofdelement van die dienst is, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – Entertainment Bulgaria system – 12 september 2016 – [Zaak C-507/16](#)

Btw-identificatienummer, minimaal behaalde omzet en belastingplicht.

Richtlijn 2006/112/EG. Verzoekster is actief in de internetdienstverlening (webdesign e.d.). Haar klantenkring bestaat grotendeels uit btw-plichtige ondernemingen uit andere lidstaten. Voor de verrichte diensten maakt zij aanspraak op aftrek van voorbelasting. Bij een belastingcontrole wordt vastgesteld dat verzoekster geen recht heeft op de door haar verrichte aftrek van voorbelasting over de periode voor de (verplichte) registratie vanwege de Poolse regeling dat een persoon die niet de voor verplichte registratie geldende omzet heeft gerealiseerd en zich niet vrijwillig heeft laten registreren geen recht heeft op aftrek van voorbelasting voor ontvangen diensten – waarvoor de omkering van de belastingplicht geldt – ingeval die diensten worden gebruikt voor belastbare diensten met een plaats van uitvoering in een andere lidstaten. De verwijzende rechter stelt vast dat de feiten niet in geschil zijn en dat in richtlijn 2006/112 niet uitdrukkelijk een verschillende betekenis aan verschillende soorten registratie wordt toegekend. Hij gaat er dan ook vanuit dat indien een belastingplichtige op grond van de richtlijn een btw-identificatienummer heeft gekregen (zoals bij verzoekster het geval) ervan kan worden uitgegaan dat sprake is van een belastingplichtige voor de toepassing van de btw, op wie onmiddellijk de rechten en plichten van toepassing zijn, ongeacht op grond van welke (van de twee in de Poolse wet openstaande) optie de

registratie heeft plaatsgevonden. Om de zaak te kunnen beslissen heeft hij nadere uitleg nodig van de artikelen 168, onder a), 169, onder a), en 214 van richtlijn 2006/112.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slowakije – Volkswagen – 29 september 2016 – [Zaak C-533/16](#)

Recht op aftrek. Neutraliteitsbeginsel. Vaststelling aanvangsdatum vervaltermijn van vijf jaar.

Richtlijn 2008/9/EG. Hella leveranciers (met vestigingen in zowel Duitsland als Slowakije) hebben tussen 2004 en 2010 malen voor productie van verlichtingsapparatuur voor auto's aan verzoekster geleverd. Hella heeft daarvoor facturen opgesteld zonder btw omdat deze levering niet als goederenlevering maar slechts als financiële compensatie werd aangemerkt. In de loop van 2010 constateren de Hella's dat deze procedure niet juist is, waarna zij de btw alsnog per afzonderlijke facturen in rekening brengen en een aanvullende btw-aangifte indienen en de btw aan de Staat overmaken. Verzoekster vraagt vervolgens teruggaaf van de door haar betaalde facturen. Over dit verzoek wordt pas in april 2012 beslist waarbij de belastingdienst (verweerster) het verzoek slechts gedeeltelijk toewijst, want zij houdt rekening met de vervaltermijn van vijf jaar vanaf levering goederen. De verwijzende rechter (Hoogerechtshof) stelt vast dat uit rechtspraak van het HvJEU blijkt dat recht op aftrek een basisbeginsel van het btw-stelsel is, vooral in verband met het neutraliteitsbeginsel. Aftrek van voorbelasting wordt toegestaan indien de materiële voorwaarden daartoe zijn vervuld, en mag niet afhankelijk worden gesteld van bepaalde formele vereisten. De artikelen 179, lid 1, 180 en 273 van de btw-richtlijn moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen het bestaan van een vervaltermijn voor zover deze termijn de uitoefening van dit recht niet uiterst moeilijk of nagenoeg onmogelijk maakt. Te late betaling van btw mag niet tot absolute weigering van het recht op aftrek leiden. In deze zaak gaat het om vaststelling van de aanvangsdatum van de (vijfjarige) vervaltermijn. Verweerster stelt dat de door de Hella's opgestelde facturen leveringen betreffen die veel eerder hebben plaatsgehad (voor 2004 – 2006) en dan ook niet meer binnen de vervaltermijn liggen. Verzoekster meent echter dat het aftrekrecht moet worden uitgeoefend in het belastingtijdvak waarin cumulatief aan de voorwaarden is voldaan, te weten levering en factuur als bewijsstuk. Moet voor de uitoefening van het recht op btw-teruggaaf cumulatief aan de volgende voorwaarden zijn voldaan? i) levering van de goederen of diensten, en ii) vermelding van de btw op de factuur door de leverancier?

Met andere woorden, kan een belastingplichtige waaraan de btw niet bij een factuur in rekening is gebracht belastingteruggaaf vragen?

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-284/11 EMS Bulgaria Transport;

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slowakije – BB Construct – 29 september 2016 – [Zaak C-534/16](#)

Vragen over hoogte fiscale zekerheid die is vastgesteld op grond van een fiscale schuld uit het verleden; ne bis in idem.

Richtlijn 2006/112/EG. Artikelen 49, leden 1 en 3 HVEU. Nadat verzoekster een aanvraag voor (verplichte) registratie van haar bedrijf heeft ingediend stelt de belastingdienst (verweerster) de wettelijk geregelde fiscale zekerheid voor de btw voor de eerste twaalf maanden vast op € 500.000, te betalen binnen 20 dagen. Verweerster stelt dat de hoogte van het bedrag (mede) is vastgesteld op grond van een schuld in het verleden van een andere rechtspersoon waar verzoeksters bestuurder een bestuurlijke functie heeft bekleed en die een openstaande btw-schuld heeft (gehad) van ten minste € 1000 ten tijde van verzoeksters aanvraag. Verjaring is op die schuld niet van toepassing. Verzoekster vordert nietigverklaring van het besluit (verlaging van de buitensporig hoge zekerheid) op grond van niet-terugwerkende kracht en inbreuk op particuliere autonomie van handelsondernemingen. Door het ontbreken van een verjaringstermijn kan zij zich niet aan die oude procedure onttrekken. Bij niet-nakoming van de zekerheidsstelling volgt de wettelijk geregelde executie door de belastingdienst. De verwijzende rechter vraagt zich af of dit geen indirecte sanctie vormt in de zin van de Engelse criteria van het EHRM en of hier sprake is van schending van het ne bis in idem-beginsel.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: EHRM nr. 5100/71 tot en met 5102/71, 5354/72 en 5370/72 Engel e.a./Nederland)

EINDUITSPRAAK – na HvJ 18 december 2014 – [Schoenimport "Italmoda", Turbu.com en Turbu mobile](#) Gevoegde zaken C-131/13, C-163/13 en C-164/13

- Gerechtshof Den Haag – 4 november 2016 – [ECLI:NL:GHDHA:2016:3374](#) (e-archief)
- Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden - 22 november 2016 - [ECLI:NL:GHARL:2016:9284](#) (e-archief)
- Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden - 22 november 2016 - [ECLI:NL:GHARL:2016:9327](#) (e-archief)
- Hoge Raad – 18 maart 2016: [ECLI:NL:HR:2016:441](#) (einduitspraak Hoge Raad)
- Hoge Raad - 22 februari 2013 - [ECLI:NL:HR:2013:BW:5440](#) (prejudiciële verwijzing)

Wist belanghebbende, of had hij moeten weten, bij het uitoefenen van het recht op aftrek, dat zij deelnam aan btw-fraude in het kader van een keten van leveringen?

Zesde richtlijn (77/388/EEG). Het Gerechtshof vernietigt de uitspraak van de Rechtbank, vernietigt de uitspraken op bezwaar, vernietigt de naheffingsaanslag met nummer 2005.130.15.0040 alsmede de boetebeschikking, vermindert de naheffingsaanslag met nummer 8082.96.036.F.01.9506 tot € 232.601, vermindert de naheffingsaanslag met nummer 8082.96.036.F.01.0507 tot € 799.525; en gelast de Inspecteur aan belanghebbende te vergoeden de betaalde griffierechten tot een bedrag van € 714.

EINDUITSPRAAK – na HvJ 28 april 2016 – Het Oudeland Beheer B.V. – Zaak C-128/14

🔗 Hoge Raad – 11 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2556](#)

Erfpacht; kantoorgebouw

Zesde richtlijn (77/388/EEG). De zaak gaat over de bepaling van de maatstaf van heffing van een door de vennootschap verrichte levering. De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie gegrond.

2.1. Met het hiervoor onder 1 vermelde arrest heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie verduidelijkt dat de omstandigheid dat belanghebbende voorafgaand aan de ingebruikneming van het kantoorpand, ter zake van de vestiging van het recht van erfpacht op het perceel grond alsmede van afbouw van het kantoorpand aan haar in rekening gebrachte bedragen aan omzetbelasting heeft betaald en onmiddellijk in aftrek heeft gebracht, niet eraan in de weg staat dat diezelfde kosten in de maatstaf van heffing worden begrepen voor de door haar verrichte, met omzetbelasting belaste levering in de zin van artikel 3, lid 1, letter h, van de Wet op de omzetbelasting 1968 (tekst 2004; hierna: de Wet).

2.3 (...) tot de vergoeding voor de door belanghebbende verrichte levering in de zin van artikel 3, lid 1, letter h, van de Wet mede moet worden gerekend de waarde van de jaarlijks als tegenprestatie te betalen bedragen gedurende de resterende looptijd van de erfpachtovereenkomst waarbij dat zakelijke recht is gevestigd, gecorrigeerd of gekapitaliseerd volgens dezelfde methode als voor de bepaling van de waarde van vestiging van het erfpachtrecht. Het oordeel van het Hof dat de door belanghebbende opgeofferde waarde als bedoeld in artikel 8, lid 3, van de Wet ter zake van de door haar voor de vervaardiging ter beschikking gestelde, in erfpacht gehouden grond moet worden bepaald op de canon die is betaald voorafgaande aan de levering in de zin van artikel 3, lid 1, letter h, van de Wet en waarover belanghebbende reeds eerder (onherroepelijk) omzetbelasting op aangifte had voldaan, getuigt derhalve van een onjuiste rechtsopvatting.

EINDUITSPRAAK – na HvJ 12 mei 2016 – Gemeente Borsele – Zaak C-520/14

🔗 Hoge Raad – 18 november – [ECLI:NL:HR:2016:2600](#)

Leerlingenvervoersdienst door gemeente

Het HvJ heeft geoordeeld dat een territoriaal overheidslichaam dat een leerlingenvervoersdienst verricht, geen economische activiteit uitoefent en derhalve niet de hoedanigheid van belastingplichtige heeft. De Hoge Raad verklaart beide beroepen in cassatie gegrond, vernietigt de uitspraak van het Hof en bevestigt de uitspraak van de Rechtbank.

3.1. Het Hof heeft geoordeeld dat belanghebbende met betrekking tot het leerlingenvervoer voor de heffing van omzetbelasting optreedt als ondernemer in de zin van de Wet en aanspraak kan maken op aftrek of teruggaaf van de door de vervoerders aan belanghebbende in rekening gebrachte omzetbelasting.

3.4 (...) heeft de Inspecteur derhalve terecht op grond van het bepaalde in artikel 4, lid 1, aanhef en letter a, van de Wet BCF de voor het leerlingenvervoer aan belanghebbende in rekening gebrachte omzetbelasting niet in de bijdrage over 2008 begrepen.

NOOT – bij arrest HvJ 17 december 2015 – WebMindLicenses – Zaak C-419/14

T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik en J.C. Vervorst, Bewijs. Privacy. Uitsluiting strafrechtelijk onrechtmatig verkregen bewijs in fiscaal geschil. Toepasbaarheid Handvest en EVRM, in: [AB 2016/393](#).

REGELGEVING EU – Machtiging Nederland

Uitvoeringsbesluit (EU, Euratom) 2016/2061 van de Commissie van 23 november 2016 tot wijziging van Beschikking 90/180/Euratom, EEG waarbij Nederland wordt gemachtigd geen rekening te houden met bepaalde categorieën handelingen en gebruik te maken van ramingen voor de berekening van de grondslag van de eigen middelen uit de belasting over de toegevoegde waarde, [PBL 319 van 25.11.2016](#).

ONTWERP REGELGEVING – Btw regels e-publicaties

The proposed new VAT rules on e-publications: do they have any implications for copyright and digital exhaustion? (IPKat)

OVERIG

Brussel stelt EU-loket voor btw-aangifte voor ([Europa-nu](#))

Belastingen – douane en tariefindeling (B - Fi)

EHRM – ARREST – Polimerkonteyner, TOV t. Oekraïne – 24 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2016:1124JUD002362005

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Verzoeker is een BV die containers en ander verpakkingsmateriaal produceert. De zaak gaat over de praktijk van de douane in Oekraïne om bepaalde goederen die verzoeker heeft ingevoerd in te delen onder de verkeerde productcode met als gevolg dat verzoeker hogere invoerrechten moest betalen. Ondanks meerdere uitspraken van nationale gerechten waarin is geoordeeld dat de douane de producten verkeerd heeft ingedeeld, is de douane doorgeslagen met het verkeerd indelen van de producten. Het Hof oordeelt dat sprake is van schending van artikel 1, Eerste protocol EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – Hamamatsu Photonics Deutschland – 15 september 2016 – Zaak C-529/16

Invoer uit Japan: dubbelbelastingverdrag Duitsland/Japan; advanced pricing agreement (APA)

Verordening (EEG) nr. 2913/92. Verordening (EEG) nr. 2454/93. Verzoekster is een dochter van Hamamatsu Photonics Japan, een wereldwijd actieve groep van voornamelijk opto-elektronische apparatuur. In 2009 werd op grond van het dubbelbelastingverdrag Duitsland/Japan een fiscale transactie (APA = advanced pricing agreement) tussen verzoekster en de moeder gesloten, waarmee de federale Duitse belastingautoriteiten hebben ingestemd, maar niet de bij het belastingverdrag betrokken douaneautoriteiten. De APA is een overeenkomst van beperkte duur waarbij een verrekeningsmethode wordt vastgelegd ter bepaling van de verrekenprijzen voor nader omschreven zakelijke transacties. Voor vaststelling van de verrekenprijzen worden de OESO-richtlijnen gehanteerd waarbij is gekozen voor de restwinsttoerekeningsmethode. Het geding gaat over de periode 17-10-2009 – 30-09-2010 waarin verzoekster voor meer dan 1000 partijen vanuit Japan aangifte doet voor invoer in het vrije verkeer. De goederen zijn deels vrij van rechten en deels belast tussen 1,4% en 6,7%. In deze periode lagen de winstmarges onder het doelbereik, werden de verrekenprijzen na afloop bijgesteld en werd een tegoed door de moeder uitgekeerd. Vervolgens vraagt verzoekster de douaneautoriteiten om terugbetaling van de douanerechten, maar het bedrag wordt niet uitgesplitst naar de afzonderlijke goederen. De douaneautoriteit wijst het verzoek af. Het geding draait om de vraag hoe een om fiscale redenen in een onderlinge overlegprocedure overeengekomen prijsstelling na afloop van een bepaald afrekeningstijdvak bij de bepaling van de douanewaarde in aanmerking moet worden genomen en of niet alleen in het geval van een navordering, maar ook in het geval van een tegoed een correctie moet worden toegepast op de aanvankelijk op grond van verrekenprijzen berekende douanerechten.

EINDUITSPRAAK – na HvJ 14 juli 2016 – Sprengen/Pakweg Douane B.V. – Zaak C-97/15

 Hoge Raad – 18 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2601](#)

Tariefindeling screenplays door Hof terecht ingedeeld in post 8521 90 000.

Verordening (EEG) nr. 2658/87. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geschil tussen Sprengen/Pakweg Douane BV en de Staatssecretaris van Financiën met betrekking tot de indeling in de GN van apparaten, zogeheten „screenplays”, die een multimedia harde schijf bevatten, waarmee zonder tussenkomst een grote verscheidenheid aan van een personal computer gekopieerde multimediatekstbestanden, variërend van foto's en muziek tot films, op een televisietoestel of een videomonitor kan worden weergegeven.

Hoge Raad: Uit het hiervoor onder 1 vermelde arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie volgt dat het Hof de screenplays terecht heeft ingedeeld in post 8521 90 00 van de Gecombineerde Nomenclatuur. De middelen falen derhalve.

EINDUITSPRAAK – na HvJ 12 mei 2016 – Toorank Productions B.V. – Gevoegde zaken C-532/14 en C-533/14

 Hoge Raad – 25 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2671](#)

 Hoge Raad – 25 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2672](#)

Tariefindeling alcoholhoudende drank die is bereid op basis van gefermenteerde alcohol en waaraan gedistilleerde alcohol is toegevoegd, alsmede suiker, plantaardig vet en aroma's.

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

Belastingen – vennootschappen en vrijheid van vestiging (Fi)

[HvJ – ARREST – SECIL – Zaak C-464/14 – 24 november 2016 – Portugal – ECLI:EU:C:2016:896 – arrest](#)

Fiscale behandeling van dividenden

Artikelen 63 tot en met 65 VWEU. Associatieovereenkomst EG-Tunesië. Associatieovereenkomst EG-Libanon. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen SECIL en de Fazenda Pública (schatkist, Portugal) over de fiscale behandeling, in belastingjaar 2009, van dividenden die aan SECIL zijn uitgekeerd door twee vennootschappen met zetel in Tunesië respectievelijk Libanon.

[HvJ – CONCLUSIE A-G KOKOTT – X – Zaak C-68/15 – 17 november 2016 – België – ECLI:EU:C:2016:886 – conclusie](#)

Belgische fairness tax is in strijd met een bepaling van de EU-moeder-dochterrichtlijn inzake het vermijden van dubbele of meervoudige heffing.

Richtlijn 2011/96/EU. Sinds 2013 zijn buitenlandse vennootschappen met een Belgische vaste inrichting altijd onderworpen aan een zogenaamde fairness tax wanneer zij beslissen tot een dividenduitkering, dit in tegenstelling tot buitenlandse vennootschappen die een dochteronderneming in België hebben. Bovendien kan een onderneming in het eerste geval ook worden onderworpen aan belasting op haar buitenlandse winst. De Belgische belastingwetgeving staat ondernemingen toe verliezen onbeperkt over te dragen naar latere belastingtijdvakken, alsook een aftrek voor zogenoemd risicokapitaal toe te passen. Volgens de Belgische regering hebben deze maatregelen er evenwel toe geleid dat bepaalde ondernemingen vrijwel geen belasting meer betaalden, terwijl zij wel winst uitkeerden. Daar dit niet rechtvaardig werd gevonden ten opzichte van andere belastingplichtigen, werd een afzonderlijk geheven belasting, „fairness tax” genaamd, ingevoerd die de excessen moest tegengaan die de aftrekmogelijkheden hadden veroorzaakt.

Het Grondwettelijk Hof twijfelt eraan of de fairness tax verenigbaar is met de vrijheid van vestiging zoals vastgelegd in de EU. Daar de belasting zowel kenmerken van een vennootschapsbelasting als van een bronbelasting op dividenden vertoont, is bovendien in geschil of zij in strijd is met de moeder-dochterrichtlijn.

In haar conclusie van vandaag stelt de advocaat-generaal dat de fairness tax niet in strijd is met de vrijheid van vestiging. De fairness tax vormt evenmin een bronbelasting in de zin van de moeder-dochterrichtlijn.

De advocaat-generaal ziet echter wel een onverenigbaarheid in verband met een andere bepaling van de moeder-dochterrichtlijn. Die legt de bevoegdheid tot heffing van belasting over de winst van een dochteronderneming bij de lidstaat van de dochteronderneming. Hierdoor moet worden zeker gesteld dat uitkeringen van winsten die onder het bereik van de moeder-dochterrichtlijn vallen, belastingneutraal zijn. Dit geldt eveneens voor ketens, aangezien ook bij winst die via een keten van dochterondernemingen aan de moedermaatschappij wordt uitgekeerd dubbele of meervoudige heffing moet worden vermeden.

A-G: Artikel 49 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 54 VWEU, moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan

- een niet-ingezeten vennootschap met een winstgevende vaste inrichting in deze lidstaat, onder bepaalde voorwaarden een belasting verschuldigd is wanneer zij winst uitkeert, terwijl een niet-ingezeten vennootschap met een dochteronderneming in deze lidstaat een dergelijke belasting niet verschuldigd is;

- een niet-ingezeten vennootschap met een winstgevende vaste inrichting in deze lidstaat, bij volledige reservering van de in de lidstaat gerealiseerde winst onder bepaalde voorwaarden ter zake van de uitkering van winst een belasting verschuldigd is, terwijl een ingezeten vennootschap bij volledige reservering van de winst deze belasting niet verschuldigd is.

Een nationale regeling op grond waarvan een vennootschap is onderworpen aan een aanvullende inkomstenbelasting ter zake van de uitkering van winst, is geen bronbelasting in de zin van artikel 5 van richtlijn 2011/96/EU betreffende de gemeenschappelijke fiscale regeling voor moedermaatschappijen en dochterondernemingen uit verschillende lidstaten.

Artikel 4, lid 3, van richtlijn 2011/96/EU verzet zich tegen een nationale regeling die tot gevolg heeft dat een vennootschap ter zake van de uitkering van dividenden die zij binnen de werkingssfeer van de richtlijn heeft ontvangen en vervolgens op haar beurt uitkeert, een belasting verschuldigd is die de drempel bepaald in artikel 4, lid 3, overschrijdt.

[PREJUDICIËLE VERWIJZING – Denemarken – Fidelity Funds – 31 augustus 2016 – Zaak C-480/16](#)

Vrij kapitaal verkeer; Bronbelasting; Instellingen voor collectieve belegging in effecten (ICBE's)

Richtlijn 85/611/EEG. Artikelen 56 en 63 VWEU. Verzoeksters zijn instellingen voor collectieve belegging in effecten (icbe's) in de zin van richtlijn 85/611, gevestigd in Luxemburg en het VK en in het bezit van een Europees paspoort. Zij hebben het recht om hun activiteiten en diensten in andere lidstaten aan te bieden. Hun winsten worden belast bij de beleggers conform de belastingwetgeving van het land van herkomst van de beleggers. Zij voeren in Denemarken geen actief marketingbeleid – ze beleggen wereldwijd zodat zij geen moeite

hebben gedaan om zich aan te passen aan Deense fiscale regels om te worden aangemerkt als uitkerend beleggingsfonds. Er lopen nu tien zaken waarin verzoekende partijen vorderingen hebben ingesteld tot terugbetaling van bronbelasting die is ingehouden op dividenden die Deense vennootschappen in de periode 2000-2009 hebben uitgekeerd aan verzoekende partijen. De terugbetaling van bronbelasting wordt gevorderd omdat buiten Denemarken gevestigde icbe's niet kunnen worden vrijgesteld van bronbelasting, in tegenstelling tot in Denemarken gevestigde icbe's. Dit is het gevolg van een Deense regeling die vrijstelling afhankelijk maakt van twee voorwaarden: vestiging in Denemarken en berekening en rapportage volgens Deense regels. Verzoeksters stellen dat deze regels beperking van het vrij verkeer opleveren en verder gaan dan nodig om het doel te bereiken. Zij wijzen op het arrest in zaak C-338/11 enz (Santander), en met een schema onderbouwen zij hun betoog dat beleggers in niet in Denemarken gevestigde icbe's stelselmatig meer belasting betalen. Verweerder (MinBelastingen) stelt dat de regels noodzakelijk zijn om te zorgen voor een rechtstreeks verband tussen de belastingvrijstelling voor het fonds en de heffing van belasting bij de leden ervan, alsook om een evenwichtige verdeling van belastingbevoegdheden tussen de lidstaten te garanderen. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-303/07 Aberdeen Property Fininvest Alpha; C-338/11 – C-347/11 FIM Santander Top 25 Euro Fi e.a.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – “ZPT“ AD – 26 september 2016 – [Zaak C-518/16](#)

⇒ Zie onder: [staatssteun](#)

EINDUITSPRAAK – na HvJ 9 december 2015 – [Fiscale Eenheid X N.V.](#) – [Zaak C-595/13](#)

🔗 Hoge Raad – 25 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2684](#)

Zesde richtlijn (77/388/EEG). Een vennootschap met ter belegging bijeengebracht vermogen in de vorm van onroerende zaken kan gemeenschappelijke beleggingsmaatschappij zijn; voor vrijstelling is vereist dat de vennootschap is onderworpen aan bijzonder overheidszorg; uitlegging begrip 'bijzonder overheidszorg'; uitlegging begrip 'beheer'. De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie gegrond, vernietigt de uitspraak van het Hof en verwijst het geding naar het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

OVERIG

Weinig steun voor Europese winstbelasting ([sconline](#))

Bestuursrecht

LITERATUUR

D.G.J. Sanderink, De doorwerking van het EVRM en het Unierecht in vergunningstelsels in driehoeksverhoudingen, in: [Nederlands tijdschrift bestuursrecht 2016, nr. 9](#)

Burgerschap Unie

HvJ – [CONCLUSIE A-G SZPUNAR](#) – Freitag – [Zaak C-541/15](#) – 24 november 2016 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2016:902](#) – [conclusie](#)

Burgerschap en naamswijziging in andere lidstaat.

Artikelen 18 en 21 VWEU. Opnieuw wordt het Hof verzocht zich uit te spreken over een vraag betreffende het burgerschap van de Europese Unie in samenhang met de geslachtsnaam. Deze prejudiciële verwijzing heeft als juridische context de artikelen 18 en 21 VWEU. Meer in het bijzonder is de door het Amtsgericht Wuppertal gestelde vraag voor het Hof aanleiding zich te buigen over de vraag of aan een Duits onderdaan die tevens de Roemeense nationaliteit bezit, de erkenning kan worden geweigerd van een rechtmatig door de bevoegde Roemeense autoriteiten uitgevoerde naamswijziging.

A-G: Artikel 21 VWEU staat niet eraan in de weg dat de autoriteiten van een lidstaat op grond van een nationale bepaling die voorziet in het recht om een in een andere lidstaat verkregen naam te kiezen op voorwaarde dat die naam is verworven tijdens een gewoon verblijf in die andere lidstaat, weigeren een naamswijziging te erkennen, mits, ten eerste, andere bepalingen van nationaal recht de verzoeker toestaan een verzoek om naamswijziging in te dienen bij een andere autoriteit en, ten tweede, die bepalingen de uitoefening van de bij artikel 21 VWEU toegekende rechten niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken.

Consumentenrecht (c)

HvJ – ARREST – Home Credit Slovakia – Zaak C-42/15 – 9 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:842 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Kredietovereenkomst; vormvoorschrift; ontbreken van essentiële informatie; sanctie

Richtlijn 2008/48/EG.

Hof: De kredietovereenkomst hoeft niet noodzakelijkerwijs op één document te worden opgesteld, maar alle in artikel 10, lid 2, van genoemde richtlijn bedoelde gegevens moeten worden opgesteld op papier of op een duurzame drager. De lidstaat mag in zijn nationale wetgeving bepalen dat de op papier opgestelde kredietovereenkomst die onder het toepassingsgebied van richtlijn 2008/48 valt, moet worden getekend door partijen, en dat dat vereiste van ondertekening geldt voor alle in artikel 10, lid 2, van die richtlijn bedoelde onderdelen van die overeenkomst.

Artikel 10, lid 2, onder h), van richtlijn 2008/48 moet aldus worden uitgelegd dat de kredietovereenkomst niet iedere door de consument te verrichten betaling met vermelding van een nauwkeurige datum hoeft aan te geven, mits de consument aan de hand van de voorwaarden van die overeenkomst zonder problemen met zekerheid kan weten op welke data hij moet betalen.

Artikel 10, lid 2, onder h) en i), van richtlijn 2008/48 moet aldus worden uitgelegd dat de kredietovereenkomst met een vaste looptijd waarbij het kapitaal wordt afgelost door achtereenvolgende betalingen, niet in de vorm van een aflossingstabel hoeft te preciseren, met welk deel van iedere betaling het kapitaal zal worden afgelost. Die bepalingen, gelezen in samenhang met artikel 22, lid 1, van die richtlijn, verzetten zich ertegen dat een lidstaat die verplichting in zijn nationale wetgeving opneemt.

Artikel 23 van richtlijn 2008/48 moet aldus worden uitgelegd dat het niet belet dat een lidstaat in zijn nationale wetgeving bepaalt dat ingeval een kredietovereenkomst niet alle in artikel 10, lid 2, van die richtlijn opgesomde informatie vermeldt, het krediet wordt geacht te zijn verleend zonder rente en kosten, mits het gaat om een gegeven dat ertoe kan leiden dat de consument niet kan beoordelen waartoe hij zich heeft verbonden.

- ECJ in Home Credit Slovakia (C-42/15): MS can impose written form for the conclusion of credit contracts ([ECLB](#))

HvJ – ARREST – Wathelet – Zaak C-149/15 – 9 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:840 – [arrest](#)

Richtlijn 1999/44/EG. Wanneer een consument een consumptiegoed koopt van een andere particulier, geniet hij of zij niet de bescherming van richtlijn 1999/44/EG inzake garanties voor consumptiegoederen. Geldt dat echter ook wanneer een handelaar bij de verkoop (van in dit geval een tweedehandsauto) handelt in naam en voor rekening van een particulier en zich aan de consument voorstelt als de verkoper? Dat is de vraag die in deze zaak aan de orde is.

Hof: Het begrip „verkoper” in de zin van artikel 1, lid 2, onder c), van richtlijn 1999/44/EG moet aldus worden uitgelegd dat het mede ziet op een handelaar die tussenpersoon voor een particulier is en die de consument niet naar behoren op de hoogte heeft gebracht van het feit dat de eigenaar van het verkochte goed een particulier is, hetgeen de verwijzende rechter dient na te gaan, rekening houdend met alle omstandigheden van het concrete geval. Voor deze uitlegging maakt het geen verschil of de tussenpersoon al dan niet voor zijn bemiddeling wordt vergoed.

- If it talks like a seller... - CJEU in Wathelet (C-149/15) ([ECLB](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SZPUNAR – Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main – Zaak C-568/15 – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:863 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Een klantendienst mag geen gebruik maken van een bijzonder telefoonnummer dat de klant meer kost dan een gewoon telefoonnummer.

Richtlijn 2011/83/EU.

A-G: Het begrip „basistarief” van artikel 21 van richtlijn 2011/83/EU moet aldus worden uitgelegd dat een consument die telefonisch contact opneemt met een handelaar in het kader van diensten na verkoop via een telefoonnummer dat laatstgenoemde ter beschikking stelt om consumenten de mogelijkheid te bieden contact met hem op te nemen in verband met een reeds gesloten overeenkomst, geen hogere kosten voor deze oproep mogen worden aangerekend dan de gebruikelijke kosten die hij voor een oproep naar een gewoon (geografisch) vast of mobiel nummer had moeten betalen.

- ⓑ Conclusie A-G: de kosten van een gesprek naar een after-sales telefoonnummer mag niet hoger zijn dan de kosten van een standaard oproep ([IT&recht](#))
- ⓑ AG Szpunar: after-sales helplines should be available at the cost of standard calls ([ECLB](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Zweden – Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag e. – 18 oktober 2016 – [Zaak C-542/16](#)

Vragen over adviesverlening over beleggingen.

Richtlijn 2002/92/EG. Richtlijn 2004/39/EG. Verzoekster is een verzekeringsmaatschappij. Deze zaak betreft twee door de Zweedse rechter gevoegde zaken van gedupeerde beleggers. In de eerste zaak gaat het om een belegging door Mattson op advies van de European Wealth Management Group (EWMG), een verzekeringsbemiddelaar. Mattson verliest het hele bedrag en stelt een vordering in tegen EWMG, maar die gaat failliet. EWMG is voor beroepsaansprakelijkheid bij verzekeringsbemiddeling (wettelijk) verzekerd bij verzoekster. De betreffende wet voorziet in een schadevergoeding. In de procedure tegen verzoekster stelt Mattson dat hij onjuist is geïnformeerd over de hoge risico's die aan het door hem aangeschafte product kleven. Verzoekster verweert zich door te stellen dat het advies van EWMG niet de kapitaalverzekering maar de belegging betrof, zodat van verzekeringsbemiddeling geen sprake is. Verzoekster blijft bij afwijzing van de eis maar erkent wel dat EWMG nalatig heeft gehandeld. In de tweede zaak zijn 34 verweerders die hebben belegd bij Connecta Fond och Försäkring (CFF). Ook CFF is voor beroepsaansprakelijkheid bij verzoekster verzekerd. In deze zaak gaat het om verduistering van de inleg van verweerders door de algemeen directeur van CFF, die in 2010 is overleden, waarna CFF failliet is verklaard. Verweerders dienen een vordering in bij verzoekster op grond van de verzekeringsbemiddelingswet omdat het doel van hun inleg was deze te beleggen in kapitaalverzekeringen. Verzoekster stelt echter dat het niet om verzekeringsbemiddeling gaat omdat het fictieve producten betreft. De verwijzende rechter stelt in de eerste zaak vast dat uit richtlijn 2002/92 niet duidelijk blijkt of zij beoogt activiteiten te regelen die objectief gezien weliswaar voorbereidend werk vormen tot het sluiten van een verzekeringsovereenkomst, doch waarbij de tussenpersoon niet het voornemen had om daadwerkelijk een verzekeringsovereenkomst te sluiten. Het is evenmin duidelijk of voor de beoordeling van belang is hoe de cliënt de situatie begrijpt.

In de tweede zaak vraagt hij zich af of richtlijn 2002/92 ook betrekking heeft op de advisering in verband met bemiddeling. De Zweedse wet tot implementatie van de MiFID-RL 2004/39 omvat consumentenbescherming die van toepassing is indien de betrokken tussenpersoon een evenactiviteit uitoefent. De wet geeft geen antwoord op de vraag hoe de wet (en de richtlijn) zich verhouden tot adviesverlening e.d. die niet onder de eigenlijke verzekeringsbemiddeling valt.

NOOT – bij arrest HvJ 26 oktober 2016 – Canal Digital Denmark – [Zaak C-611/14](#)

Complex pricing in TV and other adverts - CJEU in Canal Digital Denmark (C-611/14) ([ECLB](#)).

NOOT – bij conclusie HvJ 27 oktober 2016 – Pua Parking – [Zaak C-551/15](#)

Factual Contracts in European Law? Critical Reflections on the Conclusions of AG Bobek of October 27, 2016 in Case C-551/15 Pula Parking /Tederahn ([conflict of laws](#)).

OVERIG

- Elektronische identificatie Europees geregeld ([Europa-nu](#)).
- Caroline Cauffman at the European Consumer Summit 2016 ([mepli](#))

Detentie (omstandigheden) en politieonderzoek (S)

EHRM – ARREST – Mustafa Hajili t. Azerbeidzjan – 24 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) ECLI:CE:ECHR:2016:1124JUD004211912

Artikel 3 EVRM. Klager was hoofdredacteur van de krant 'Demokrat'. Toen hij probeerde een protest bij te wonen op het plein van de fontein in Baku, werd hij gearresteerd en is hij mishandeld door politieagenten toen hij in hechtenis zat. Het Hof oordeelt dat er geen reden is te twijfelen aan de feiten zoals die door klager naar voren zijn gebracht: te weten dat hij slachtoffer is geworden van politiegeweld toen hij in hechtenis was genomen op 2 april 2011. Het Hof oordeelt voorts dat er geen afdoende onderzoek is geweest naar de claim van klager dat hij is mishandeld door de autoriteiten. Het Hof oordeelt daarom dat er sprake is van twee schendingen van artikel 3 EVRM.

NOOT – bij EHRM 27 oktober 2016 [Kamenic ea. t Servië](#)

A Casualty of Formalism: The Application of the Six-Month Rule in Kamenica and Others v. Serbia ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

- Mass applications concerning inadequate detention conditions in Hungary suspended ([EHRM](#))
- Anti-Torture Body Urges Belgian Prison Changes 'Without Further Delay' ([liberties.eu](#))

Diensten, elektronische communicatiediensten en nutsvoorzieningen (B - S)

HvJ – ARREST – Hemming – Zaak C-316/15 – 16 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:879 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Vergoeding voor beheer van een exploitatievergunning is in strijd met de dienstenrichtlijn

Richtlijn 2006/123/EG. De zaak betreft de vergunning voor een seksshop in Londen. De City of Westminster vraagt voor die vergunning een vergoeding. De aanvrager moet betalen voor de behandeling van de aanvraag (dit deel wordt niet terugbetaald bij afwijzing van de aanvraag), en ook voor het beheer van het vergunningstelsel (deze vergoeding wordt wel terugbetaald bij afwijzing van de aanvraag). De vraag is of in het bijzonder de tweede vergoeding strookt met het EU-recht. Het Hof oordeelt dat het EU-recht zich verzet tegen een dergelijke vergoeding, zelfs al wordt die terugbetaald indien de aanvraag wordt afgewezen. De retributie mag in geen geval hoger zijn dan de kosten van de vergunningsprocedure zelf.

Hof: Artikel 13, lid 2, van richtlijn 2006/123/EG moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat op het moment van de aanvraag voor de verlening of de verlenging van een vergunning een vergoeding dient te worden betaald, waarvan een deel overeenkomt met de beheers- en handhavingskosten van het betrokken vergunningstelsel, ook al wordt dit deel terugbetaald in geval van afwijzing van deze aanvraag.

HvJ – ARREST – DHL Express (Austria) – Zaak C-2/15 – 16 november 2016 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2016:880 – [arrest](#)

Verplichting voor alle aanbieders van postdiensten om bijdrage te betalen aan regelgevende instantie van postsector is in overeenstemming met richtlijn 97/67/EG.

Richtlijn 97/67/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen DHL en de commissie voor het toezicht op de postdiensten in Oostenrijk, betreffende een besluit van deze laatste om DHL de verplichting op te leggen financieel bij te dragen in de bedrijfskosten van de nationale regelgevende instantie van de postsector.

Hof: Artikel 9, lid 2, tweede alinea, vierde streepje, van richtlijn 97/67/EG moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale wettelijke regeling, die alle aanbieders van postdiensten, daaronder begrepen die welke geen diensten verstrekken die tot de universele dienst behoren, de verplichting oplegt om bij te dragen in de financiering van de regelgevende instantie die belast is met deze sector.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – Onix Asigurări – Zaak C-559/15 – 9 november 2016 – Italië ECLI:EU:C:2016:844 – [conclusie](#)

Mag een lidstaat een verzekeraar uit een andere lidstaat verbieden nieuwe verzekeringsovereenkomsten te sluiten?

Richtlijn 92/49/EEG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Onix Asigurări, een verzekeringsonderneming naar Roemeens recht met zetel in Roemenië, en de toezichhoudende autoriteit voor de Italiaanse verzekeringsbranche, met betrekking tot een beschikking van deze autoriteit waarbij zij Onix verbiedt nieuwe verzekeringsovereenkomsten te sluiten op het Italiaanse grondgebied.

Deze zaak stelt de vraag aan de orde omtrent het bestaan en de omvang van de bevoegdheden van de lidstaat van vrije dienstverrichting wanneer hij ontdekt dat een verzekeringsonderneming waaraan vergunning is verleend, die voornamelijk op zijn grondgebied actief is, als voornaamste bestuurder en referentieaandeelhouder een staatsburger heeft aan wie met name als gevolg van een strafrechtelijke veroordeling de toegang tot het verzekeringsbedrijf in die staat is ontzegd. Staan het beginsel van één enkele vergunning en het beginsel van het toezicht door de lidstaat van herkomst er onder zulke omstandigheden aan in de weg dat de lidstaat van ontvangst de voortzetting door die onderneming van activiteiten op zijn grondgebied verbiedt ter bescherming van de belangen van de ondertekenaars en de begunstigden van de verzekeringsovereenkomsten?

A-G: Artikel 8, lid 1, en artikel 13, lid 1, van de Eerste richtlijn (73/239/EEG) moeten aldus worden uitgelegd dat zij eraan in de weg staan dat de toezichhoudende autoriteit van de lidstaat van ontvangst jegens een verzekeringsonderneming die op zijn grondgebied werkzaamheden uitoefent in het kader van het vrij verrichten van diensten, maatregelen neemt zoals het verbod om nieuwe overeenkomsten te sluiten, uitsluitend op grond van het niet voldoen aan de vergunningsvoorwaarden, zoals die met betrekking tot de reputatie van de aandeelhouders. Deze bepalingen staan er daarentegen niet aan in de weg dat de toezichhoudende autoriteiten van die lidstaat op grond van artikel 40, lid 6, van richtlijn 92/49/EEG en rekening houdend met de urgentie die voortvloeit uit het feit dat de toezichhoudende autoriteiten van de lidstaat van herkomst, die tevergeefs zijn aangemaand om de vergunning in te trekken, niet optreden, maatregelen treffen die de vrijheid van de betrokken onderneming om diensten te verrichten op zijn grondgebied beperken, zoals het verbod om nog nieuwe overeenkomsten te sluiten, ter vermijding van het risico dat door gebruik van een rechtspersoon de ontzegging van de toegang tot de markt wordt omzeild, en het daarmee verband houdende risico dat de onregelmatigheden waarvoor de referentieaandeelhouder is bestraft, worden hervat.

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – NL –Tele2 (Netherlands) – Zaak C-536/15 – 9 november 2016 – ECLI:NL:CBB:2015:210 (verwijzing CBb) – ECLI:EU:C:2016:845 (conclusie) ***

Tele 2 ea. mogen geen onderscheid maken naar lidstaat indien zij toestemming krijgen voor het verstrekken van abonneegegevens ten behoeve van de telefoongids.

Richtlijn 2002/22/EG. Richtlijn 2002/58/EG. Het Belgische bedrijf EDA (European Directory Assistance NV) biedt abonnee-informatiediensten aan en een elektronische telefoongids. Die diensten zijn uitsluitend toegankelijk in België. EDA heeft aan Tele 2, Ziggo en Vodafone, Nederlandse aanbieders van telefoonnummers, gevraagd om abonneegegevens. Dat is geweigerd. Vraag is of een en ander strookt met de Universeledienstenrichtlijn. Moeten gegevens worden verstrekt aan in andere lidstaten gevestigde bedrijven?

A-G: Artikel 25, lid 2, van richtlijn 2002/22/EG (Universeledienstrichtlijn), en artikel 12 van richtlijn 2002/58/EG staan eraan in de weg dat de onderneming die wordt verzocht om de persoonsgegevens van zijn abonnees beschikbaar te stellen, wanneer zij hiertoe toestemming verkrijgt van deze abonnees, onderscheid maakt naar de lidstaat waarin de telefoongidsen en/of standaard abonnee-informatiediensten worden aangeboden, mits deze gegevens bestemd zijn om te worden gebruikt voor dezelfde doelen als die waarvoor die gegevens met het oog op hun eerste publicatie zijn verzameld. Op het tijdstip waarop het contract van het abonnement wordt getekend, dient deze onderneming zich er dus van te vergewissen dat de abonnee duidelijke en nauwkeurige informatie ontvangt over de verschillende aspecten van de verwerking van zijn persoonsgegevens en in het bijzonder over het beschikbaar stellen van deze gegevens aan een aanbieder van telefoongidsen en/of telefooninlichtingen die zijn diensten verricht in een andere lidstaat dan die waarin hij verblijft.

- A-G: Onderneming dient na te gaan of abonnee duidelijke informatie ontvangt over de verwerking van persoonsgegevens (IT&recht)

EINDUITSPRAAK – na HvJ 17 september 2015 – KPN – Zaak C-85/14

- CBb – 21 november 2016 – ECLI:NL:CBB:2016:349

Richtlijn 2002/19/EG. Het beroep is gegrond en het College vernietigt het bestreden besluit wegens strijd met artikel 3:4, tweede lid, van de Awb.

Dierproeven

NOOT – bij HvJ 21 september 2016 – European Federation for Cosmetic Ingredients – Zaak C-592/14

The Extraterritorial Reach of EU Animal Welfare Rules (Again): Case C-592/14 European Federation for Cosmetic Ingredients ([European law blog](#))

Digitale eengemaakte markt

REGELGEVING EU

- BNC Fiche: Connectiviteit voor een competitieve interne markt ([Kamerstuk 22112 nr. 2234](#))
- BNC Fiche: Herziening regelgevend kader voor elektronische communicatie ([Kamerstuk 22112 nr. 2235](#))
- BNC Fiche: Mededeling inzake auteursrecht in de digitale eengemaakte markt ([Kamerstuk 22112 nr. 2236](#))
- BNC Fiche: Richtlijn inzake auteursrechten in de digitale eengemaakte markt ([Kamerstuk 22112 nr. 2237](#))
- BNC Fiche: Verordening online diensten omroeporganisatie ([Kamerstuk 22112 nr. 2238](#))
- BNC Fiche: Richtlijn en Verordening Leesgehandicaptenverdrag (Verdrag van Marrakesh) ([Kamerstuk 22112 nr. 2239](#))

Eigendomsrecht (artikel 1, Eerste protocol EVRM) (B)

EHRM – ARREST – Keriman Tekin t. Turkije – 15 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)

Schade aan huis door bouw van school

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Verzoekers (negen personen uit dezelfde familie) hebben schade geleden aan hun huis die veroorzaakt is door de bouw van een nabijgelegen school. In 2004 heeft de overheid een contract gesloten met een particuliere onderneming voor de sloop en wederopbouw van een school. Vanaf de start van de werkzaamheden lijden naburige huizen aanzienlijke schade (scheuren in muren, vloeren en plafonds), waardoor de verzoekers hun huis, dat ongeschikt voor bewoning is geworden, hebben moeten verlaten. Verzoekers stellen dat er sprake is geweest van inmenging in het recht op ongestoord genot van hun bezittingen. Het hof verklaart één verzoeker niet-ontvankelijk en oordeelt voor de overige verzoekers dat er sprake is van schending van artikel 1 EP EVRM. Het hof oordeelt dat de verzoekers gezamenlijk recht hebben op een schadevergoeding van 11.000

euro materiële schade, 5.000 euro immateriële schade en 1200 euro kosten. Het EHRM verwijst in zijn beslissing naar de arresten Öneryıldız c. Turquie en Perdigão c. Portugal.

EHRM – ARREST – Unsped Paket servisi t. Bulgarije – just satisfaction – 24 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2016:1124JUD000350308

In beslaggenomen vrachtauto die niet wordt teruggegeven levert schending op van artikel 1 EP

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM. Een chauffeur van Unsped Paket servisi heeft drugs gesmokkeld in een vrachtwagen van zijn werkgever. Bij de controle wordt de vrachtauto in beslag genomen. De chauffeur wordt veroordeeld en aansprakelijk gesteld voor de schade. Echter, hij heeft geen middelen om de schade te vergoeden. Unsped eist de vrachtauto terug, maar zijn verzoek wordt niet gehonoreerd. Het Hof heeft bij arrest van 13 oktober 2015 geoordeeld dat sprake is van schending van artikel 1, EP EVRM. Het Hof oordeelt nu dat Unsped recht heeft op een schadevergoeding van 80.000 euro en 1.500 euro voor kosten.

EHRM – ARREST – Polimerkonteyner, TOV t. Oekraïne – 24 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) ECLI:CE:ECHR:2016:1124JUD002362005

⇒ Zie onder: [belastingen - douane](#)

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – [Jakeljic t. Kroatië](#) en [Radomilja ea. t. Kroatië](#) – [persbericht](#) [verwijzing 28.11.2016](#)

Artikel 1, eerste Protocol EVRM. Aankoop van grond.

Europese betalingsbevelprocedure

REGELGEVING NL

- Wetsvoorstel: Wijziging van de Uitvoeringswet verordening Europese procedure voor geringe vorderingen en de Uitvoeringswet verordening Europese betalingsbevelprocedure ter uitvoering van Verordening (EU) 2015/2421 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2015 tot wijziging van verordening (EG) nr. 861/2007 tot vaststelling van een Europese procedure voor geringe vorderingen en Verordening (EG) nr. 1896/2006 tot invoering van een Europese betalingsbevelprocedure (PbEU 2015, L 341/1), 17.11.2016, [Kamerstuk 34609 nr. 2](#)
- Memorie van Toelichting: [Kamerstuk 34609 nr. 3](#)

Familielevens (Fa - S)

EHRM – ARREST – [Dubská en Krejzová t. Tsjechië](#) – 15 november 2016 – **Grote Kamer – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002885911**

Nationale autoriteiten hebben aanzienlijke speelruimte bij het reguleren van thuisbevallingen

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft een wet in Tsjechië die het in de praktijk onmogelijk maakt voor moeders om bij een thuisbevalling bijgestaan te worden door een verloskundige. Klagers klagen op grond van artikel 8 dat zij daardoor geen keus hebben om thuis te bevallen bijgestaan door een verloskundige.

Het hof overweegt dat de nationale autoriteiten aanzienlijke speelruimte hebben bij het reguleren van thuisbevallingen, dat hieromtrent geen Europese consensus bestaat mede omdat hierbij complexe kwesties van gezondheidszorg- en financieel beleid komen kijken en concludeert dat met het huidige beleid een billijk evenwicht is bereikt tussen het recht op privéleven van de moeders en het belang van de Staat om de gezondheid en veiligheid van het kind en de moeder tijdens en na de bevalling te beschermen. Bovendien heeft de overheid sinds 2014 een aantal initiatieven genomen met betrekking tot het verbeteren van de situatie in lokale kraamklinieken, in het bijzonder door het opzetten van een gouvernementele commissie van deskundigen op het gebied van verloskunde en gerelateerde vrouwenrechten. Het hof nodigt de Tsjechische autoriteiten uit verdere vooruitgang te boeken door de voortzetting van hun constante beoordeling van de relevante wettelijke bepalingen betreffende thuisbevallingen, ervoor zorgende dat ze de medische en wetenschappelijke ontwikkelingen weerspiegelen met volledige inachtneming van vrouwenrechten op het gebied van voortplanting.

EHRM – BESLISSING – [Anastasov ea. t. Slovenië](#) – 17 november 2016 – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2016:1018DEC006502013

Kwestie van uit het bevolkingsregister “gewiste” personen ten tijde van onafhankelijkheidsverklaring Slovenië

Artikelen 8, 13 en 46 EVRM. De 212 verzoekers in deze zaak behoren tot een groep van mensen die bekend staan als “de gewisten”. Als voormalig inwoners van de Socialistische Republiek Joegoslavië met woonplaats in Slovenië, werden hun namen verwijderd uit het bevolkingsregister van Slovenië toen Joegoslavië ophield te

bestaan, Slovenië de onafhankelijkheid uitriep en de “onafhankelijkheidswetgeving” in 1991 werd aangenomen. Op die manier werden zij vreemdelingen zonder juridische status in Slovenië en zij bleven dat gedurende een periode van 7 maanden tot wel 22 jaar.

In de zaak Kuric e.a. t. Slovenië uit juni 2012 heeft het Hof geoordeeld dat de Sloveense autoriteiten hebben gefaald deze kwestie van “gewiste” inwoners op te lossen en ze te voorzien van een adequate schadeloosstelling voor de jaren dat zij in positie van kwetsbaarheid en juridische onzekerheid hebben verkeerd; voorts heeft het Hof Slovenië opgedragen met een nationale compensatieregeling te komen.

Het Hof is tevreden met het systeem dat door de Sloveense overheid is ingevoerd, waarbij de “gewiste” personen redelijke vooruitzichten hadden compensatie te ontvangen voor de schade die zij hebben geleden door de systematische schending van hun rechten. Het Hof wijst daarbij in het bijzonder er op dat de Raad van ministers, die verantwoordelijk is voor het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof, recentelijk haar beoordeling van de zaak Kuric e.a. heeft afgerond omdat het tevreden was met alle maatregelen die in het kader van die uitspraak zijn genomen.

[EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – NL – Akdag t. Nederland – 18 oktober 2016 – persbericht – beslissing \(niveau 3\) – ECLI:CE:ECHR:2016:1018DEC004943714](#)

Kinderontvoering

Artikel 8 EVRM. Verzoekster heeft de Nederlandse en Turkse nationaliteit. Ze krijgt met een Nederlander die geboren is in Suriname een kind. De zaak gaat over hun zoon. Ze hebben een tijdje in Suriname gewoond, daarna in Nederland. Vervolgens wordt de relatie beëindigd. De vader wil met zijn zoon terug naar Suriname maar wordt op het vliegveld gearresteerd. De zoon wordt teruggebracht naar zijn moeder. De vader begint een procedure omdat hij toestemming wil om zijn zoon naar Suriname mee te nemen. De Nederlandse rechter geeft toestemming aan de vader om zijn zoon mee te nemen naar Suriname. De moeder start de zaak bij het EHRM. Zij vindt dat de Nederlandse rechter onvoldoende onderzoek heeft gedaan. Het Hof oordeelt dat de Nederlandse rechter een juiste afweging heeft gemaakt tussen de belangen. De klacht is kennelijk ongegrond en daarom niet ontvankelijk.

41. The Court is therefore of the view, having regard also to the authorities' margin of appreciation in the matter, that the Court of Appeal's decision to order the son's return to Suriname pursuant to the Hague Convention did not fail to strike a fair balance between, on the one hand, the applicant's and son's shared interest and right to continue to exercise family life in the Netherlands, and, on the other hand, the son's own interest, recognised as paramount by the Hague Convention, not to be wrongfully removed and retained from those also lawfully attributed with joint parental authority over him; in casu his father, Mr S. Accordingly, the interference complained of was not disproportionate to the legitimate aim pursued for the purposes of paragraph 2 of Article 8.

42. It follows that the complaint is manifestly ill-founded

LITERATUUR

dr. mr. Geesje Ruitenbergh, 'De interpretatie van de weigeringsgronden uit het Haags Kinderontvoeringsverdrag in Nederland: een tussenstand na ruim 25 jaar', *F&R* november 2016, DOI: [10.5553/FenR/000029](https://doi.org/10.5553/FenR/000029)

Financiële markten (c)

[HvJ – ARREST – Zaak C-41/15 – Dowling e.a. – 8 november 2016 – Grote Kamer – ECLI:EU:C:2016:836 – persbericht – arrest](#)

Het belang van aandeelhouders kan niet altijd zwaarder wegen dan het algemene belang van de stabiliteit van het financieel stelsel

Verordening (EU) nr. 407/2010. Uitvoeringsbesluit 2011/77/EU. Tweede richtlijn (77/91/EG).

Hof: Artikel 8, lid 1, en de artikelen 25 en 29 van de Tweede richtlijn (77/91/EEG) moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een maatregel – zoals het in het hoofdgeding aan de orde zijnde rechterlijke bevel – die wordt genomen in een situatie waarin de financiële stabiliteit van de Unie wordt bedreigd door een ernstige verstoring van de economie en het financieel stelsel van een lidstaat en die tot gevolg heeft dat het kapitaal van een naamloze vennootschap zonder goedkeuring van de algemene vergadering van die vennootschap wordt verhoogd door de uitgifte van nieuwe aandelen tegen een lager bedrag dan hun nominale waarde en zonder dat aan de bestaande aandeelhouders een voorkeurrecht wordt verleend.

[HvJ – ARREST – Private Equity Insurance Group – Zaak C-156/15 – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:851 \(arrest\)](#)

Financiële zekerheidsclausule; kosten voor aanhouden rekening tijdens faillissementsverklaring

Richtlijn 2002/47/EG. Begrippen: “als zekerheid verschaft financiële activa”, “betrokken financiële verplichtingen” en “verschaffing” als zekerheid van financiële activa. Op 14 april 2007 hebben „Izdevniecība

Stilus" SIA, met als rechtsopvolgster Private Equity Insurance Group, en Swedbank een standaardovereenkomst voor een lopende bankrekening gesloten. Die overeenkomst bevat een financiëlezekerheidsclausule op grond waarvan de op de rekening-courant van Izdevniecība Stilus gedeponeerde contanten in pand worden gegeven voor alle vorderingen van Swedbank op Izdevniecība Stilus. Op 25 oktober 2010 is Izdevniecība Stilus failliet verklaard. Vervolgens heeft de curator van het faillissement met Swedbank een nieuwe rekening-courantovereenkomst gesloten met dezelfde financiëlezekerheidsclausule. Op 8 juni 2011 heeft Swedbank 192,30 Letse lats (LVL) (ongeveer 274 EUR) van de rekening-courant van Izdevniecība Stilus gehaald als kosten voor het aanhouden van de rekening in de periode tot aan de faillietverklaring. Op grond van het beginsel van nationaal recht dat een gelijke behandeling waarborgt van schuldeisers in een insolventieprocedure en het verbod voor een individuele schuldeiser om handelingen te verrichten die andere schuldeisers schade berokkenen, heeft Izdevniecība Stilus, vertegenwoordigd door de curator van het faillissement, tegen Swedbank een rechtsvordering ingesteld om dat bedrag terug te krijgen. De Letse rechters in eerste aanleg en in hoger beroep hebben die vordering afgewezen, met name op grond van de wet op de financiële zekerheden, waarbij als zekerheid verschafte financiële activa aan de toepassing van het insolventierecht zijn onttrokken.

Hof: Richtlijn 2002/47/EG geeft de houder van een financiële zekerheid waarbij op een bankrekening gedeponeerde contanten aan de bank in pand worden gegeven voor alle vorderingen van de bank op de rekeninghouder, slechts het recht om die zekerheid te realiseren ondanks het feit dat er ten aanzien van de zekerheidsverschaffer een insolventieprocedure is ingeleid, indien, in de eerste plaats, de contanten waarop die zekerheid betrekking heeft vóór het tijdstip van aanvang van die procedure op de betrokken rekening zijn gestort of die contanten op de datum van aanvang van die procedure op die rekening zijn gestort en de bank heeft aangetoond dat zij geen kennis had, noch diende te hebben, van de aanvang van die procedure en, in de tweede plaats, de houder van die rekening werd belet om over die contanten te beschikken na de storting ervan op die rekening.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Zweden – Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag e.a. – 18 oktober 2016 – [Zaak C-542/16](#)

=> Zie onder: [Consumentenrecht](#)

CONSULTATIE

Consultatie over EU-regels elektronisch betalen ([sconline](#))

GBVB, terrorisme, bevrozing tegoeden (B- S)

HvJ – ARREST – Rotenberg / Raad – Zaak T-720/14 – 30 november 2016 – [ECLI:EU:T:2016:689](#) – [arrest](#)

Nietigverklaring besluit 2014/145/GBVB en verordening (EU) nr. 269/2014 voor zover zij Arkady Romanovich Rotenberg betreffen

REGELGEVING EU

Directive on combatting terrorism: Council confirms agreement with Parliament ([Raad](#))

EHRM – COUTalks

COURTalks/DisCOURs van 25 minuten over jurisprudentie van het EHRM op het gebied van terrorisme ([EHRM](#)).

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering (B – C - S)

HvJ – ARREST – Davitas – Zaak C-448/14 – 9 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:839](#) – [arrest](#)

Voedingsproduct met clinoptiloliet; nieuw voedselingrediënt

Verordening (EG) nr. 258/97. Vanaf 1 augustus 2012 heeft Davitas in Duitsland De Tox Forte verhandeld, een voedingsproduct met clinoptiloliet, een minerale stof van vulkanische oorsprong, als enige ingrediënt. De dienst van de deelstaat Beieren voor gezondheid en voedselveiligheid, Duitsland heeft na onderzoek geconcludeerd dat clinoptiloliet als een „nieuw voedselingrediënt” in de zin van verordening nr. 258/97 moest worden beschouwd, aangezien geen bewijs was overgelegd dat dit ingrediënt in de Unie vóór 15 mei 1997 in significante mate werd gebruikt. Daarom heeft zij Davitas verboden dit product in de handel te brengen totdat een vergunning voor het in de handel brengen was verleend overeenkomstig de bepalingen van die verordening. Davitas heeft tegen deze beslissing een beroep tot nietigverklaring ingesteld

Hof: Artikel 1, lid 2, onder c), van verordening (EG) nr. 258/97 moet aldus worden uitgelegd dat de uitdrukking „nieuwe primaire molecuulstructuur” betrekking heeft op voedingsmiddelen of voedselingrediënten die vóór 15 mei 1997 op het grondgebied van de Europese Unie niet voor menselijke voeding zijn gebruikt.

HvJ – ARREST – Lohmann & Rauscher International – Zaak C-662/15 – 24 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:903 – arrest

⇒ Zie onder: [vrij verkeer](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – 5 september 2016 – Superfoz – Zaak C-519/16

⇒ Zie onder: [staatssteun](#)

REGELGEVING EU - Weesgeneesmiddelen

- Mededeling van de Commissie betreffende de toepassing van de artikelen 3, 5 en 7 van Verordening (EG) nr. 1411/2000 inzake weesgeneesmiddelen, C/2016/7253, [PB C 424 van 18.11.2016](#).
- Publieke consultaties van de Europese Commissie dit jaar inzake de interpretatie en praktische implementatie van de EU-regelgeving op het terrein van de weesgeneesmiddelen, [kamerstuk 22112, nr. 2247](#)

EUROPESE COMMISSIE - Acrylamide

Commission pushes vote on acrylamide safety into 2017 ([euractiv](#)).

Godsdienstvrijheid**OVERIG – Burqa-verbod**

Dutch MPs approve partial ban on burqa wearing in public ([euractiv](#)).

Grondrechten (Handvest) en EVRM - algemeen**REGELGEVING EU – Protocol 16 EVRM**

Nota NAV : Goedkeuring van het op 2 oktober 2013 te Straatsburg tot stand gekomen Protocol nr. 16 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ([Trb. 2013, 241](#) en [Trb. 2014, 74](#)) ([Kamerstuk 34235-\(R2053\) nr. 7](#)).

NOOT – bij arrest HvJ 17 december 2015 – WebMindLicenses – Zaak C-419/14

T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik en J.C. Vervorst, Bewijs. Privacy. Uitsluiting strafrechtelijk onrechtmatig verkregen bewijs in fiscaal geschil. Toepasbaarheid Handvest en EVRM, in: [AB 2016/393](#).

LITERATUUR

- M. de Mol, De horizontale directe werking van de grondrechten van de Europese Unie ([SEW, 2016, nr. 11](#))
In dit artikel wordt het leerstuk van de horizontale directe werking van Uniegrondrechten geanalyseerd, en wel met name de arresten Mangold, Küçükdeveci, AMS, Fenoll en D.I. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de constitutionele context. Bij dit leerstuk gaat het niet alleen om de doorwerking van het Unierecht in de nationale rechtsorde, maar tevens om principiële vragen inzake de invloed van grondrechten op particuliere rechtsverhoudingen.
- New Book on ECHR and Human Rights Theory ([ECHRblog](#))
- Publication Book – Resolving Conflicts between Human Rights: The Judge's Dilemma ([Strasbourg observers](#))
- D.G.J. Sanderink, De doorwerking van het EVRM en het Unierecht in vergunningstelsels in driehoeksverhoudingen, in: [Nederlands tijdschrift bestuursrecht 2016, nr. 9](#)

OVERIG

- EU Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2015 ([Raad](#))
- European Court of Human Rights receives prestigious award in the Netherlands ([EHRM](#))
- New Network on European Human Rights Implementation ([ECHRblog](#))
- The ECtHR and Human Rights Theory ([pluricourts](#))
- President EHRM over de verhouding tussen Europa en nationale rechters ([recht.nl](#))

Handel en antidumping**REGELGEVING EU – Dual-useverordening**

- BNC Fiche: Voorstel voor een verordening van het Europees parlement en de Raad tot instelling van een EU-regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel, de technische bijstand en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik (**dual-useverordening**). ([Kamerstuk 22112 nr. 2240](#))
- Gedelegeerde Verordening (EU) 2016/1969 van de Commissie van 12 september 2016 tot wijziging van Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad tot instelling van een communautaire regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik, C/2016/5707, [PB L 307 van 15.11.2016](#)

OVERIG

- Geo-blocking: Council agrees to remove barriers to e-commerce ([Raad](#))
On 28 November 2016, the Council agreed on a draft regulation to ban unjustified geo-blocking between member states. Geo-blocking is a discriminatory practice that prevents online customers from accessing and purchasing products or services from a website based in another member state.
- Den Haag niet meer tegen hoge EU-importhellingen ([Europa-nu](#))

IE – Intellectuele eigendom (C – S)**HvJ – ARREST – BSH / EUIPO – Zaak C-43/15 P – Grote Kamer – 8 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:837 – arrest****Beeldmerk bevattende de woordelementen ‚compressor technology’**

Verordening (EG) nr. 207/2009. Verordening (EG) nr. 216/96. Verordening (EG) nr. 40/94. Aanvraag voor inschrijving van het beeldmerk bevattende de woordelementen ‚compressor technology’. Oppositie van de houder van de woordmerken KOMPRESSOR PLUS en KOMPRESSOR. BSH (Bosch und Siemens Hausgeräte) verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 4 december 2014, BSH/BHIM (T595/13) houdende verwerping van haar beroep om vernietiging van de beslissing van EUIPO van 5 september 2013 (zaak R 1176/20121), betreffende een oppositieprocedure tussen LG en BSH.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – Ferring Lægemidler – Zaak C-297/15 – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:857 – arrest**Houder van een merk kan zich verzetten tegen verhandeling geneesmiddel door een parallelimporteur die het geneesmiddel heeft omgepakt en het merk opnieuw heeft aangebracht.**

Richtlijn 2008/95/EG. Dit verzoek is ingediend in een geding tussen Ferring Lægemidler A/S, optredend namens Ferring BV en Orifarm A/S, betreffende het verzet van Ferring tegen de verhandeling van een van haar – door Orifarm in het kader van parallelimporten vanuit Noorwegen omgepakte – geneesmiddelen in Denemarken.

Hof: Artikel 7, lid 2, van richtlijn 2008/95/EG moet aldus worden uitgelegd dat de houder van een merk zich kan verzetten tegen de verdere verhandeling van een geneesmiddel door een parallelimporteur die dit geneesmiddel in een nieuwe buitenverpakking heeft omgepakt en daarop het merk opnieuw heeft aangebracht, wanneer het betrokken geneesmiddel in het invoerland dat partij is bij de EER kan worden verhandeld in dezelfde verpakking als die waarin dat product wordt verhandeld in het uitvoerland dat partij is bij de EER, en de importeur niet heeft aangetoond dat het ingevoerde product slechts op een beperkt deel van de markt van het invoerland kan worden verhandeld. Het staat aan de verwijzende rechter om dit na te gaan.

- **e** Merkhouder kan zich verzetten tegen verhandeling van geneesmiddel in nieuwe buitenverpakking ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – NL – Vereniging openbare bibliotheken – Zaak C-174/15 – 10 november 2016 – ECLI:NL:RBDHA:2015:5195 (verwijzing Rechtbank Den Haag) – ECLI:EU:C:2016:856 (arrest HvJ) **De uitlening van een e-book door openbare bibliotheken kan worden gelijkgesteld aan de uitlening van een traditioneel boek.**

In Nederland valt de uitlening van e-books door openbare bibliotheken niet onder de voor traditionele boeken geldende regeling voor openbare uitlening. Momenteel stellen de openbare bibliotheken e-books via het internet ter beschikking van het publiek op basis van licentieovereenkomsten met de rechthebbenden.

De Vereniging Openbare Bibliotheken, een vereniging die de belangen van alle openbare bibliotheken in Nederland behartigt („VOB”), is van mening dat de regeling voor traditionele boeken eveneens van toepassing moet zijn op digitale uitlening. In dat kader heeft zij de Stichting Leenrecht, een stichting belast met de inning van de aan auteurs verschuldigde vergoedingen, gedagvaard teneinde een hiertoe strekkende verklaring voor recht te krijgen. De vordering van de VOB betreft uitleningen volgens het model „one copy, one user”, te weten de uitlening van een digitale kopie van een boek waarbij deze kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat een gebruiker die kopie door middel van downloaden op zijn eigen computer reproduceert, zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

Hof: Artikel 1, lid 1, artikel 2, lid 1, onder b), en artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115/EG moeten aldus worden uitgelegd dat het begrip „uitlening” in de zin van deze bepalingen mede de uitlening omvat van een digitale kopie van een boek waarbij deze kopie op de server van een openbare bibliotheek wordt geplaatst en het mogelijk wordt gemaakt dat een gebruiker die kopie door middel van downloaden op zijn eigen computer reproduceert,

zodanig dat tijdens de uitleenperiode slechts één kopie kan worden gedownload en de door deze gebruiker gedownloade kopie na afloop van die periode door hem niet meer kan worden gebruikt.

Het Unierecht, en met name artikel 6 van richtlijn 2006/115, moet aldus worden uitgelegd dat dit recht er niet aan in de weg staat dat een lidstaat aan de toepassing van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 de voorwaarde verbindt dat de door de openbare bibliotheek ter beschikking gestelde digitale kopie van een boek in het verkeer is gebracht door een eerste verkoop of andere eigendomsovergang van die kopie in de Europese Unie door de houder van het distributierecht of met zijn toestemming in de zin van artikel 4, lid 2, van richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2006/115 moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling eraan in de weg staat dat de daarin vervatte uitzondering voor openbare uitlening wordt toegepast op de terbeschikkingstelling van een digitale kopie van een boek door een openbare bibliotheek ingeval die kopie uit illegale bron is verkregen.

- B BREAKING: CJEU says that EU law allows e-lending ([IP Kat](#))
- B A matter of interpretation: libraries land a 'victory' in CJEU's judgment on e-lending ([Kluwer law blog](#))
- B Europees Hof stelt uitleen e-books gelijk aan papieren boeken ([Europa decentraal](#))
- B Er is geen verschil tussen uitlening van een papieren boek en de uitlening van e-book ([IE-forum](#))

[HvJ – ARREST – Simba Toys / EUIPO – Zaak C-30/15 P – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:849 – persbericht – arrest](#)

Het Hof vernietigt het arrest van het Gerecht en de beslissing van het EUIPO inzake de inschrijving van de vorm van de Rubik's cube als Uniemerik.

Verordening (EG) nr. 40/94. Mag de driedimensionale afbeelding van dit kubusvormig stuk speelgoed als merk worden ingeschreven? Met haar hogere voorziening verzoekt Simba Toys om vernietiging van het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 25 november 2014, Simba Toys/BHIM – Seven Towns (T-450/09), waarbij is verworpen haar beroep strekkende tot vernietiging van de beslissing van EUIPO van 1 september 2009 (zaak R 1526/2008-2) inzake een nietigheidsprocedure tussen rekwirante en Seven Towns Ltd.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 25 november 2014, Simba Toys/BHIM – Seven Towns (Vorm van een kubus met vlakken die een roosterstructuur hebben) (T-450/09, EU:T:2014:983), wordt vernietigd. De beslissing van de tweede kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) van 1 september 2009 (zaak R 1526/2008-2) inzake een nietigheidsprocedure tussen Simba Toys GmbH & Co. KG en Seven Towns Ltd. wordt vernietigd.

- B CJEU upholds duty to reverse-engineer trade marks in Rubik's cube decision, but what about the actual v abstract test? ([IPKat](#))
- B Vernietiging van de beoordeling van het Gerecht over 'Simba toys' ([IPKat](#))
- B Vernietiging van de beoordeling van het Gerecht over 'Simba toys' ([IEforum](#))

[HvJ – ARREST – Soulier en Doke – Zaak C-301/15 – 16 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:878 – persbericht – arrest](#)

Collectieve vertegenwoordiging voor out-of-print books moet auteursrechten respecteren zonder formaliteiten ([IE-forum](#))

Richtlijn 2001/29/EG.

Hof: Artikel 2, onder a), en artikel 3, lid 1, van richtlijn 2001/29/EG moeten aldus worden uitgelegd dat zij eraan in de weg staan dat een nationale regeling een auteursrechtenorganisatie belast met de uitoefening van het recht om de reproductie en de mededeling aan het publiek, in digitale vorm, toe te staan van zogeheten „niet meer verkrijgbare” boeken, te weten boeken die vóór 1 januari 2001 in Frankrijk zijn gepubliceerd en niet langer in de handel worden gebracht of in gedrukte of digitale vorm worden gepubliceerd, en daarbij de auteurs of rechthebbenden van deze boeken in staat stelt zich tegen deze uitoefening te verzetten of hieraan een einde te maken onder de voorwaarden die in deze regeling zijn vastgesteld.

- B HvJ EU: Collectieve vertegenwoordiging voor out-of-print books moet auteursrechten respecteren zonder formaliteiten ([IT&recht](#))
- B BREAKING: CJEU follows AG and holds French law on out-of-print books contrary to EU law ([IPKat](#))
- B The CJEU decision in Soulier: what does it mean for laws other than the French one on out-of-print books? ([IPKat](#))
- B EU law comes to the defence of authors of 'forgotten' books ([euractiv](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – Stowarzyszenie Oławska Telewizja Kablowa – Zaak C-367/15 – 24 november 2016 – Polen ECLI:EU:C:2016:900 – [conclusie](#)

Automatische toekenning van een schadevergoeding voor inbreuk is in strijd met richtlijn 2004/48/EG.

Richtlijn 2004/48/EG. De kernvraag is of artikel 13 van deze richtlijn zich verzet tegen een bepaling van nationaal recht op grond waarvan een rechthebbende een vermeende inbreukmaker kan aanspreken voor de betaling van een schadevergoeding waarvan de hoogte vooraf is bepaald en die volgens de verwijzende rechter als „niet-compensatoir” zou kunnen worden aangemerkt.

A-G: Richtlijn 2004/48/EG moet aldus worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen een nationale wettelijke bepaling volgens welke aan een rechthebbende wiens rechten zijn geschonden, op diens verzoek automatisch een bedrag wordt toegekend waarvan de hoogte vooraf is bepaald en bij de vaststelling waarvan er geen rol is weggelegd voor de bevoegde nationale rechterlijke instanties.

Artikel 3 en artikel 13, lid 1, onder b), van richtlijn 2004/48 moeten aldus worden uitgelegd dat, ten eerste, de rechthebbende zal moeten aantonen dat de omstandigheden van de betrokken zaak de toekenning van schadevergoeding overeenkomstig het nationale equivalent van artikel 13, lid 1, onder b), van de richtlijn rechtvaardigen en deze dus „passend” is, en, ten tweede, zij zich verzetten tegen een bepaling van nationaal recht op grond waarvan een rechthebbende betaling kan verlangen van een vooraf bepaald bedrag ter hoogte van twee- of driemaal de vergoeding die verschuldigd zou zijn geweest indien hij toestemming had verleend om het werk te gebruiken. Met die bepalingen is echter niet in strijd een bepaling van nationaal recht op grond waarvan een rechthebbende een bedrag ter hoogte van maximaal twee- of driemaal die vergoeding kan eisen, mits hij kan aantonen dat het gevorderde bedrag in verhouding staat tot de schade die hij heeft geleden. De bewijslast op dit punt rust op de rechthebbende.

Artikel 2, lid 1, van richtlijn 2004/48 staat een lidstaat niet toe om een rechthebbende wiens intellectuele-eigendomsrechten zijn geschonden, een recht op niet-compensatoire schadevergoeding toe te kennen.

- ▣ Geen vooraf bepaald vast bedrag van dubbele of driedubbele van passende vergoeding, wel een maximum tot deze vergoeding toegestaan ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – Birkenstock Sales / EUIPO – Zaak T-579/14 – 9 november 2016 – ECLI:EU:T:2016:650 – [arrest](#)

Beeldmerk dat een patroon van elkaar kruisende golvende lijnen weergeeft

Verordening (EG) nr. 207/2009. Het betreft een beroep tegen de beslissing van EUIPO van 15 mei 2014 (zaak R 1952/2013-1) inzake de internationale inschrijving, met aanduiding van de Europese Unie, van het beeldmerk dat een patroon van elkaar kruisende golvende lijnen weergeeft.

Gerecht: De beslissing van EUIPO van 15 mei 2014 (zaak R 1952/2013-1) wordt vernietigd wat de volgende waren betreft: „kunstledematen, -ogen en -tanden”, „hechtmateriaal; hechtmateriaal voor operatiedoeleinden” en „dierenhuiden, pelterijen”. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

HvJ – OVERIG

[C-177/15](#) Levensmiddel dat voor 2015 als geneesmiddel werd verkocht, voorzien van (handels)merk, mag als levensmiddel worden blijven verkocht ([IE-forum](#))

[T-578/15](#) Eenvoudige schematische weergave van rij zonnepanelen is geen merk ([IEforum](#))

NOOT – bij HvJ 8 september 2016 – GS Media – [Zaak C-160/15](#)

- Thijs van den Heuvel - Linken: verwijzen met (veronderstelde) kennis van inbreuk, is inbreuk ([IE-forum](#))
- Linken: verwijzen met (veronderstelde) kennis van inbreuk is inbreuk ([birdbuzz](#))

RECHTSPRAAK NL

Conclusie A-G in Thuiskopie zaak: HR kan de zaak zelf afdoen en dient Thuiskopie te veroordelen in de kosten in cassatie ([IE-forum](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

[Zweden](#): Again on the first post-GS Media national decision ([IPKat](#))

VOORNEMEN PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hoge Raad – 18 november 2016 – [ECLI:NL:HR:2016:2643](#)

Richtlijn 2004/48/EGEU. Handhavingsrichtlijn. Exhibitie. Art. 1019a, 1019b en 843a Rv. Wat zijn de maatstaven voor toewijzing van een exhibitievordering in verband met een beweerde IE-inbreuk? Prejudiciële vragen aan HvJEU over eventuele afwijkende maatstaven m.b.t. een nietigheidsverweer en voor een exhibitievordering jegens een derde. Hoge Raad stelt partijen in gelegenheid zich over de vragen uit te laten.

REGELGEVING NL – Implementatiewet richtlijn collectief beheer

Wet van 14 november 2016, houdende wijziging van de Wet toezicht en geschillenbeslechting collectieve beheersorganisaties in verband met de implementatie van Richtlijn 2014/26/EU van het Europees Parlement en de Raad betreffende het collectieve beheer van auteursrechten en naburige rechten en de multiterritoriale licentieverlening van rechten inzake muziekwerken voor het online gebruik ervan op de interne markt, *Stb. 2016, nr. 435*

ONTWERP REGELGEVING – Btw e-publicaties

The proposed new VAT rules on e-publications: do they have any implications for copyright and digital exhaustion? ([IPKat](#))

LITERATUUR

- The Competence of the European Union in Copyright Lawmaking ([informationlawcentre](#))
- Prof. mr. D.J.G. Visser, 'Viermaal auteursrecht in de digitale eengemaakte markt', *NTER 2016-8*, p. 267-276

OVERIG

Europese Commissie: geen octrooi mogelijk op producten verkregen door biologische processen ([IE-forum](#))

Insolventie**HvJ – ARREST – ENEFI – Zaak C-212/15 – 9 november 2016 – Roemenië – ECLI:EU:C:2016:841 – arrest****Insolventie en btw-schuld**

Verordening (EG) nr. 1346/2000. ENEFI is een vennootschap waarvan de zetel in Hongarije is gevestigd en die ten tijde van de feiten in het hoofdgeding in Roemenië een vestiging had. Op 13 december 2012 is in Hongarije een insolventieprocedure geopend tegen die vennootschap en op 7 januari 2013 is die opening ter kennis gebracht van de DGRFP Braşov. In januari 2013 heeft de DGRFP Braşov in de insolventieprocedure twee vorderingen ingediend. Aangezien hij de toepasselijke termijn had laten verstrijken en de registratierechten niet had betaald, konden die vorderingen echter niet in aanmerking worden genomen in die procedure. Op 2 mei 2013 is de DGRFP Braşov hiervan op de hoogte gebracht. Vervolgens heeft de DGRFP Braşov, terwijl de insolventieprocedure nog liep, een belastingcontrole verricht in de vestiging van ENEFI in Roemenië. Op 25 juni 2013 heeft de DGRFP Braşov een belastingaanslag opgelegd betreffende een schuld inzake de btw. Hij heeft in de insolventieprocedure echter geen vordering ingediend met betrekking tot die belastingaanslag.

Hof: Artikel 4 van verordening (EG) nr. 1346/2000 moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is op de bepalingen van het nationale recht van de lidstaat op het grondgebied waarvan een insolventieprocedure is geopend, op grond waarvan het vorderingsrecht van een schuldeiser die niet heeft deelgenomen aan die procedure vervalt of de tenuitvoerlegging van die vordering in een andere lidstaat wordt geschorst.

De fiscale aard van de vordering die ten uitvoer wordt gelegd in een andere lidstaat dan de lidstaat op het grondgebied waarvan de insolventieprocedure is geopend, heeft in een situatie als in het hoofdgeding geen invloed op het antwoord op de eerste prejudiciële vraag.

HvJ – ARREST – Webb-Sämann – Zaak C-454/15 – 24 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:891 – arrest

⇒ Zie onder: [arbeid en sociale zekerheid](#)

REGELGEVING EU

Proposal for a directive of the European Parliament and of the council on preventive restructuring frameworks, second chance and measures to increase the efficiency of restructuring, insolvency and discharge procedures and amending Directive 2012/30/EU, 22.11.2016 ([EC](#))

- Proposal for a Restructuring Directive ([Leiden law blog](#))
- European Commission presents proposal for EU Business Restructuring Directive ([Nauta Dutilh](#))

OVERIG

- New Proposal for a Directive on Preventive Restructuring Frameworks, Second Chance and Measures to Increase the Efficiency of Restructuring, Insolvency and Discharge Procedures ([conflict of laws](#))
- SaveComp EU Co-Funded Research Project on Cross-Border Insolvency (Questionnaire) ([conflict of laws](#))
- Brussel doorkruist hervorming faillissementsrecht ([sconline](#))

Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken (C - Fa)

HvJ – ARREST – Schmidt – Zaak C-417/15 – 16 november 2016 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2016:881 – [arrest](#)

Vordering tot vernietiging van een schenkingsovereenkomst.

Verordening (EU) nr. 1215/2012. Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Wolfgang Schmidt en Christiane Schmidt over de vernietiging van een schenkingsovereenkomst betreffende een in Oostenrijk gelegen onroerend goed.

Hof: Verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een vordering tot vernietiging van een schenkingsovereenkomst betreffende een onroerend goed wegens handelingsonbekwaamheid van de schenker niet valt onder de exclusieve bevoegdheid van het gerecht van de lidstaat waar het onroerend goed gelegen is overeenkomstig artikel 24, punt 1, van die verordening, maar onder de bijzondere bevoegdheid overeenkomstig artikel 7, punt 1, onder a), ervan.

Een vordering tot doorhaling van de aantekeningen betreffende het eigendomsrecht van de begiftigde in het kadaster valt onder de exclusieve bevoegdheid als bedoeld in artikel 24, punt 1, van die verordening.

- ▣ Schmidt v Schmidt: CJEU confirms Kokott AG's views on forum rei sitae & forum connexitatis in Brussels I Recast. ([GAVL](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G WATHELET – Concurrence – Zaak C-618/15 – 9 november 2016 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2016:843

De plaats waar de houder van het exclusieve distributierecht te maken heeft met een verkoopdaling, is de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan

Verordening (EG) nr. 44/2001. De zaak gaat over een vermeende schending van een verbod op doorverkoop buiten een selectief distributienetwerk en op een marktplaats (*market place*), door middel van een online verkoop aanbod op meerdere websites die in verschillende lidstaten worden geëxploiteerd, te weten Amazon.fr, Amazon.de, Amazon.co.uk, Amazon.es en Amazon.it.

A-G: Artikel 5, punt 3, van verordening (EG) nr. 44/2001 moet aldus worden uitgelegd dat, in geval van schending van het verbod op verkoop buiten een exclusief distributienetwerk door middel van een online aanbod, op websites in verschillende lidstaten, van producten die onder het exclusieve recht vallen, als de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan moet worden aangemerkt: de plaats waar de houder van het exclusieve distributierecht te maken heeft met een verkoopdaling, welke plaats samenvalt met het grondgebied waarop zijn recht wordt beschermd. De oorsprong van de websites waar de betrokken producten op worden aangeboden, is niet relevant bij de vaststelling van de rechterlijke bevoegdheid.

- ▣ Conclusie AG: Plaats waar houder van exclusieve distributierecht verkoopdaling heeft, is schadebrengende (IEforum) feit

NOOT – bij HvJ 27 oktober 2016 – Child and Family Agency – [Zaak C-428/15](#),

Disciplining forum shopping not a relevant consideration under Brussels Ila. CJEU in Child & Family Agency v J.D., 4.11.2016 ([GAVL](#))

REGELGEVING EU

Rectificatie van Verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad van 28 mei 2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken (PB L 174 van 27.6.2001), [PBL 324 van 30.11.2016](#).

LITERATUUR

Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax) 6/2016: Abstracts ([conflict of laws](#))
De artikelen zijn in het Engels.

OVERIG

- Le forum non conveniens à l'européenne confronté à l'expérience du juge de common law ([gdr-elsl](#))
Over de herziening van verordening 2201/2003 (Brussel IIbis) en een nieuw in te voegen artikel 15.
- Europese beslaglegging komt eraan ([sconline](#))

Landbouw en visserij (B - S)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Oostenrijk – Erzeugerorganisation Tiefkühlgemüse – 27 september 2016 – Zaak C-516/16***Steun GMO groenten en fruit ingeval van verwerking op het perceel van een derde?**

Verordening (EG) nr. 1234/2007. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 (GMO groenten en fruit). Verzoekster is een producentenorganisatie. Zij dient voor de periode 2010 – 2014 een operationeel programma in dat wordt goedgekeurd. Hierin voert zij onder meer de aankoop op van een spinazieverwerkingslijn: verwerking van verse spinazie tot diepvriesproduct. De machines zijn door haar gebruikt op het terrein van een handelspartner (die verantwoordelijk is voor verwerking en verkoop), maar gebruik gebeurt onder toezicht en verantwoordelijkheid van verzoekster. Dit is bekend bij de goedkeurende instantie.

Op voorspraak van Agrarmarkt Austria wordt de steun voor 2014 op het punt van de spinazieverwerkingslijn ingetrokken, vanwege de handeling op het perceel van een derde (zijnde de verwerkingskosten die in het subsidiabele bedrag zijn verwerkt). Zij baseert dit op de uitsluitingsvoorwaarde van punt 23 van bijlage IX bij uitvoeringsVo. 543/2011, die op 23-06-2011 in werking is getreden. De verwijzende rechter stelt een hele reeks vragen. Het gaat met name om het probleem van de verwerking van de producten op een perceel dat niet in eigendom van verzoekster is. De 'negatieve' voorwaarde voor investeringen op externe locaties is pas in verordening 1580/2007 neergelegd. Hij vraagt zich echter af, mede op grond van verschillen in de diverse taalversies, of individuele beoordeling geheel is uitgesloten.

REGELGEVING EU

BNC Fiche: Raadsverordening voor vaststelling steun en restituties voor landbouwproducten, *Kamerstuk 22112, nr. 2244*

OVERIG

Onderzoek naar de effecten van handelsovereenkomsten op de landbouwsector ([Europa decentraal](#))

LGBT rights

EHRM – ARREST – Kaos GL t. Turkije – 22 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 3)**Inbeslagname tijdschrift**

Artikel 10 EVRM. Op 21 juli 2006 vorderde de openbaar aanklager in Ankara de inbeslagname van alle 375 kopieën van een editie van het Turkse tijdschrift 'Kaos GL' van de *Kaos cultural research and solidarity association for gays and lesbians*. Het blad bevatte artikelen en interviews over aan homoseksualiteit gerelateerde pornografie, vergezeld van enkele expliciete illustraties. De rechter oordeelde dat de inhoud van het tijdschrift in strijd was met de goede zeden en gelastte de inbeslagname van alle kopieën, vóór de verspreiding daarvan. Het hof oordeelt dat het verhinderen van de verspreiding van het tijdschrift onder specifieke doelgroepen – met name minderjarigen – weliswaar kan worden gerechtvaardigd op grond van de bescherming van de goede zeden, echter dat de inbeslagname en daarmee algehele verhindering van de verspreiding van het tijdschrift onder het publiek een disproportionele maatregel is ter bewerkstelling van het beoogde doel. Minder vergaande maatregelen hadden moeten worden overwogen, het Hof stelt een schending vast van artikel 10 van het Verdrag aangezien de maatregel aldus niet noodzakelijk was in een democratische samenleving.

- Seizure of copies of a magazine promoting LGBT rights in Turkey breached ECHR - Kaos GL v Turkey ([ECHRSO blog](#))
- EHRM factsheet Sexual orientation, November 2016 ([EHRM](#))

HvJ – ARREST – Parris – Zaak C-443/15 – 24 november 2016 – Ierland – ECLI:EU:C:2016:897 – arrest

⇒ zie onder: [arbeid en sociale zekerheid](#)

OVERIG

New academic article on ECHR and homosexuality ([ECHRSO](#))

Luchtvaart (B - C)

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Duitsland – 29 september 2016 – Witzel e.a. – Gevoegde prejudiciële hofzaken C-520/16 en C-521/16

Heeft 'vermijdbaarheid' (artikel 5, lid 3) uitsluitend betrekking op de buitengewone omstandigheden of ook op de vertraging?

Verordening (EG) nr. 261/2004. In deze gevoegde zaken zijn de feiten en omstandigheden identiek. Verzoekers reizen met verweerster German Wings van Hannover naar Londen. De vlucht loopt bij vertrek ruim drie uur vertraging op. Verzoekers eisen compensatie van ieder € 250. Verweerster heeft aangegeven dat door een bosbrand het ingeplande vliegtuig niet op tijd uit Rome kon vertrekken om op tijd in Hannover te zijn voor tijdig vertrek van verzoekers vlucht. Zij acht dit een buitengewone omstandigheid die niet kon worden vermeden en zij stelt al het mogelijke te hebben gedaan om de vertraging te vermijden. Zij wist al om 14.05 uur dat het vliegtuig vertraging zou gaan oplopen maar dat dit de drie uur zou gaan overschrijden werd haar pas om 16.35 duidelijk. Toen was het te laat om nog een subcharter te regelen, hetgeen bovendien onevenredig hoge kosten met zich zou brengen: een subcharter is drie keer zo duur als uitvoering van een geplande vlucht.

De verwijzende rechter gaat uit van buitengewone omstandigheden in de zin van artikel 5 van Verordening 261/2004. Of verzoekers recht op compensatie hebben is afhankelijk van de vraag of 'vermijdbaarheid' (artikel 5, lid 3) uitsluitend betrekking heeft op de buitengewone omstandigheden of ook op de vertraging. Hij stelt vast dat dit in de rechtspraak tot op heden betwist is. Ook volgens de bewoordingen van de norm lijkt uitsluiting van de onvermijdbaarheid alleen betrekking te hebben op de omstandigheden, niet op de gevolgen. Hij wijst op de uitspraak in de zaak Wallentin-Hermann waarin het HvJEU die kant op lijkt te gaan, zonder dat de vraag tot op heden definitief is beantwoord. In Duitsland is het na uitspraken van het Bundesgerichtshof nu vaste rechtspraak dat buitengewone omstandigheden niet noodzakelijk leiden tot het wegvallen van de compensatieplicht, tenzij de gevolgen ervan voor het volgens plan uitvoeren van het vluchtplan van de luchtvaartmaatschappij ook dan niet te vermijden zouden zijn geweest wanneer deze laatste alle redelijke maatregelen had getroffen. De verwijzende rechter wijst echter op het doel van de verordening een zo hoog mogelijk beschermingsniveau voor de passagiers. Dit zou in het gedrang komen als de uitvoerende luchtvaartmaatschappij zou kunnen aanvoeren dat een compensatieplicht op grond van onvermijdbare buitengewone omstandigheden uitgesloten is, hoewel de gevolgen in de vorm van een vertraging te vermijden zouden zijn geweest.

Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-549/07 Wallentin-Hermann.

EINDUITSPRAAK – na schorsing ivm arrest HvJ 17 maart 2016 – Ruijsenaars en Jansen Dees-Erf – Gevoegde zaken C-145/15 en C-146/15

- ✦ Rechtbank Rotterdam – 15 november 2016 – [ECLI:NL:RBROT:2016:8686](#) (e-archief)
- ✦ Rechtbank Rotterdam – 15 november 2016 – [ECLI:NL:RBROT:2016:8686](#) (e-archief)
- ✦ Rechtbank Rotterdam – 15 november 2016 – [ECLI:NL:RBROT:2016:8684](#) (e-archief)
- ✦ Rechtbank Rotterdam – 15 november 2016 – [ECLI:NL:RBROT:2016:8683](#) (e-archief)
- ✦ RvS – 22 juni 2016 – [ECLI:NL:RVS:2016:1732](#) en [ECLI:NL:RVS:2016:1733](#) (einduitspraak)

Verordening (EG) nr. 261/2004. De rechtbank verklaart de beroepen gegrond.

EUROPESE COMMISSIE- Evaluatie verordening 1008/2008

Roadmap: Evaluation of the Regulation (EC) No 1008/2008 on common rules for the operation of air services in the Community (EC).

Mededinging (C)**PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – Meo – 13 juli 2016 – Serviços de Comunicações e Multimédia – Zaak C-525/16****Misbruik machtspositie.**

Artikelen 101 en 102 VWEU. Verzoekster is aanbieder van elektronische communicatiediensten. Zij heeft in 2014 een klacht ingediend bij de Portugese mededingingsautoriteit tegen GDA, een organisatie zonder winstoogmerk voor collectief beheer van naburige rechten van artiesten (en de enige die in Portugal op dat gebied actief is) die zij misbruik van machtspositie verwijt. GDA levert 'o.a. een 'retail' dienst voor abonnementen op televisiesignalen waar verzoekster aanbieder van is: zij heeft het grootste marktaandeel op het gebied van contracten met consumenten voor pakketten. Verzoekster verwijt GDA verschillende tarieven toe te passen voor haar diensten op haar en haar directe concurrenten. Verzoeksters klacht wordt afgewezen. De verwijzende rechter stelt vast dat het besluit om niet te vervolgen is gemotiveerd met verwijzing naar de conclusies van de AG in C-95/04 P en C-109/10 P maar dat het HvJEU niet alle concrete discriminerende gevolgen rechtens heeft beoordeeld. In onderhavige zaak is bewezen dat verzoeksters concurrentiepositie is aangetast door het gedrag van GDA. Hij heeft dan ook nadere uitleg nodig van VWEU artikel 102, onder c om twijfel weg te nemen of hier sprake is van benadeling/verstoring. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-95/04 P British Airways; T-301/04 Clearstream; C-109/10 P Solvay

NOOT – bij HvJ Gerecht 8 september 2016 – Lundbeck – T-472/13

Lundbeck: Remedying IP Overprotection through Competition Law Enforcement in the Pharma Sector ([European law blog](#))

REGELGEVING NL - Implementatiewet richtlijn privaatrechtelijke handhaving mededingingsrecht

Nota van Wijziging - Wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in verband met de omzetting van Richtlijn 2014/104/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 november 2014 betreffende bepaalde regels voor schadevorderingen volgens nationaal recht wegens inbreuken op de bepalingen van het mededingingsrecht van de lidstaten en van de Europese Unie (Kamerstuk 34490 nr. 7).

LITERATUUR

- J.W. van de Gronden, Europees mededingingsrecht en niet economische belangen (*SEW 2016 nr.11*)
- Prof. mr. A. Gerbrandy en T. Binder, 'Afstemming in de eenentwintigste eeuw: de rol van bewijsvermoedens voor onderling afgestemde feitelijke gedraging door deelname aan online platforms', *NtER 2016-8*, p. 277-283

OVERIG

- Conference Report on Private Antitrust Litigation: A New Era in the EU (*conflict of laws*)
- Skating on Thin Ice: The European Commission challenges the governance rules of an international sports association as being incompatible with European antitrust rules (*EUtopia*)

Milieu en natuur (B)**HvJ – ARREST – Lesoochranárske zoskupenie VLK – Zaak C-243/15 – Grote Kamer – 8 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:838 – [arrest](#)****Verzoek toelating milieubeschermingsorganisatie als partij in bestuursrechtelijke procedure**

Richtlijn 92/43/EEG. Verdrag van Aarhus. Artikel 47 HVEU. In het kader van een vergunningaanvraag voor een project voor de plaatsing van een omheining met het oog op de uitbreiding van een terrein waar op wild wordt gefokt in een beschermd gebied verzoekt een milieubeschermingsorganisatie om te worden toegelaten als partij in de bestuursrechtelijke procedure.

Hof: Artikel 47 HVEU gelezen in samenhang met artikel 9, leden 2 en 4, van het Verdrag van Aarhus, gelezen in samenhang met artikel 6, lid 1, onder b), van dat verdrag – moet in die zin worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een uitlegging van regels van nationaal procesrecht volgens welke een beroep tegen een besluit waarbij wordt geweigerd aan een dergelijke organisatie de hoedanigheid toe te kennen van partij in een bestuursrechtelijke procedure inzake de verlening van een vergunning voor een project dat zal worden verwezenlijkt in een uit hoofde van richtlijn 92/43, beschermd gebied, niet noodzakelijkerwijs hoeft te worden behandeld tijdens die procedure, die definitief kan worden beëindigd voordat een definitieve rechterlijke beslissing over de hoedanigheid van partij is genomen, en dit beroep automatisch wordt verworpen zodra voor dat project een vergunning is verleend, waardoor deze organisatie dus wordt gedwongen een ander type beroep in te stellen teneinde die hoedanigheid te verkrijgen en door de rechter te laten toetsen of de bevoegde nationale autoriteiten hun uit artikel 6, lid 3, van die richtlijn voortvloeiende verplichtingen zijn nagekomen.

HvJ – ARREST – Commissie / Griekenland – Zaak C-504/14 – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:847 – [persbericht](#) – [arrest](#)**Griekenland is haar verplichtingen om de zeeschildpad in het Kyparissia gebied te beschermen niet nagekomen.**

Richtlijn 92/43/EEG.

Hof: Griekenland is de krachtens artikel 6, lid 2, van richtlijn 92/43/EEG op haar rustende verplichtingen niet nagekomen door o.a. de bouw van huizen en infrastructuur te hebben toegestaan, door onvoldoende maatregelen te nemen tegen wildkamperen en exploitatie van bars op de stranden etc. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

HvJ – ARREST – Eco-Emballages en Melitta France e.a. – Gevoegde zaken C-313/15 en C-530/15 – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:859 – [arrest](#)**Rolkernen zijn aan te merken als verpakkingen in de zin van richtlijn 94/62/EG.**

Richtlijn 94/62/EG. Richtlijn 2013/2/EU. Het betreft een geding over de weigering van een aantal ondernemingen om de financiële bijdrage te betalen die verschuldigd is voor de recycling van de artikelen die zij sinds 1 januari 2007 in de handel hebben gebracht en die door Eco-Emballages worden aangemerkt als verpakkingen.

Hof: Rolkernen, in de vorm van rollen, kokers of cylinders, waaromheen flexibele producten zijn gewikkeld die aan consumenten worden verkocht, zijn „verpakkingen” in de zin van artikel 3, punt 1, van richtlijn 94/62/EG.

- You are having a laugh? ECJ declares loo rolls are packaging. (*GAVL*)

HvJ – ARREST – Stadt Wiener Neustadt – Zaak C-348/15 – 17 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:882 – arrest

Uitbreidingsproject kunststofafvalverwerkingsinstallatie en milieueffectbeoordeling

Richtlijn 85/337/EEG. Richtlijn 2011/92/EU. Artikel 4 VEU. A.S.A. Abfall Service exploiteert op het grondgebied van de stad Wiener Neustadt een installatie voor de productie van vervangingsbrandstoffen, waarin vooral kunststofafval wordt versnipperd tot er een brandstof wordt verkregen die voornamelijk in de cementindustrie wordt gebruikt. In deze installatie wordt ongevaarlijk afval fysisch behandeld. Er is een vergunning afgegeven voor de verhoging van de maximale verwerkingscapaciteit tot 34 000 ton per jaar. De capaciteitsverhoging moest door uitbreiding van de bestaande en inrichting van een tweede verwerkingslijn tot stand worden gebracht. Deze vergunning werd afgegeven zonder dat het uitbreidingsproject werd onderworpen aan de milieueffectbeoordeling. De zaak gaat over de rechtmatigheid van het besluit waarbij deze regering heeft vastgesteld dat moest worden geacht een vergunning te zijn verleend voor de exploitatie door .A.S.A. Abfall Service van een installatie voor de productie van vervangingsbrandstoffen.

Hof: Artikel 1, lid 5, van richtlijn 85/337/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een project als bedoeld in een wettelijke bepaling als die in het hoofdgeding, op grond waarvan een project waarover in strijd met de milieueffectbeoordelingsverplichting een besluit is genomen waarvoor de termijn tot het instellen van een beroep tot nietigverklaring is verstreken, moet worden geacht rechtmatig te zijn vergund, niet van de werkingssfeer van deze richtlijn is uitgesloten. Het Unierecht verzet zich tegen een dergelijke wettelijke bepaling voor zover die bepaalt dat een voorafgaandelijke milieueffectbeoordeling moet worden geacht te zijn uitgevoerd voor een dergelijk project.

HvJ – ARREST – Commissie / Stichting Greenpeace Nederland en PAN Europe – Zaak C-673/13 P – 23 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:889 – persbericht – arrest

Verzoek om toegang milieudocumenten in het kader van vergunningsprocedure om o.a. pesticide op de markt te brengen

Verdrag van Aarhus. Verordening (EG) nr. 1049/2001. Verordening (EG) nr. 1367/2006. Greenpeace wil inzage in gegevens die ondernemingen aan de Commissie verstrekken in het kader van een vergunningsprocedure om hun producten (zoals pesticiden) op de markt te mogen brengen in de EU. De Commissie voert aan dat de bedrijfsgeheimen van de betrokken ondernemingen moeten worden beschermd en het inzagerecht dus beperkt is. Duitsland ondersteunt het standpunt van de Commissie. Zweden ondersteunt het standpunt van Greenpeace.

Hof: Wanneer een persoon verzoekt om toegang tot milieudocumenten heeft het begrip „informatie over emissies in het milieu” onder meer betrekking op informatie betreffende de aard en de gevolgen van het vrijkomen van een pesticide in de lucht, het water, de bodem of op planten. De bescherming van de vertrouwelijkheid van commerciële en industriële informatie kan niet worden aangevoerd tegen de openbaarmaking van dergelijke informatie. Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 8 oktober 2013, Stichting Greenpeace Nederland en PAN Europe/Commissie (T-545/11, EU:T:2013:523), wordt vernietigd. Zaak T-545/11 wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

HvJ – ARREST – Bayer CropScience en Stichting De Bijenstichting – Zaak C-442/14 – 23 november 2016 – ECLI:NL:CBB:2014:365 (verwijzing CBb) – ECLI:EU:C:2016:890 (arrest HvJ) – persbericht

Bijenstichting vraagt het CTB om openbaarmaking van 84 documenten betreffende de door die autoriteit afgegeven toelatingen voor gewasbeschermingsmiddelen en een biocide

Verdrag van Aarhus. Richtlijn 2003/4/EG. Richtlijn 91/414/EEG. Richtlijn 98/8/EG. Verordening (EG) nr. 1107/2009. De bijenstichting verzoekt het CTB om openbaarmaking van documenten in verband met de vergunning voor een aantal gewasbeschermingsmiddelen en een biocide (die allen de werkzame stof imidacloprid bevatten).

Hof: Artikel 4, lid 2, van richtlijn 2003/4/EG moet aldus worden uitgelegd dat de omstandigheid dat de aanvrager van een toelating voor het op de markt brengen van een gewasbeschermingsmiddel of biocide die in de loop van de procedure voor de verkrijging van die toelating niet heeft verzocht om de informatie die in het kader van die procedure is overgelegd, vertrouwelijk te behandelen op grond van artikel 14 van richtlijn 91/414/, artikel 19 van richtlijn 98/8/EG of de artikelen 33, lid 4, en 63 van verordening (EG) nr. 1107/2009 er niet aan in de weg staat dat de bevoegde autoriteit waarbij na afloop van die procedure door een derde een verzoek om toegang tot die informatie op grond van richtlijn 2003/4 wordt ingediend, het verzet van de aanvrager tegen dit verzoek onderzoekt en dit verzoek in voorkomend geval op grond van artikel 4, lid 2, eerste alinea, onder d), van die richtlijn afwijst omdat de openbaarmaking van die informatie afbreuk zou doen aan de vertrouwelijkheid van commerciële of industriële informatie.

Artikel 4, lid 2, tweede alinea, van richtlijn 2003/4 moet aldus worden uitgelegd dat:

– onder het begrip „emissies in het milieu” het vrijkomen in het milieu van producten en stoffen als gewasbeschermingsmiddelen of biociden, en stoffen die deze producten bevatten, valt, vooropgesteld dat deze ook daadwerkelijk of voorzienbaar vrijkomen bij normaal of realistisch gebruik;

– onder het begrip „informatie over emissies in het milieu” in de zin van die bepaling inlichtingen over de aard, de samenstelling, de hoeveelheid, de datum en de plaats van „emissies in het milieu” van deze producten of stoffen vallen, alsook gegevens over de invloeden op kortere of langere termijn van deze emissies in het milieu, meer bepaald informatie over residuen die na het gebruik van het product in kwestie in het milieu aanwezig zijn en studies inzake de mate van stofdrift bij dit gebruik, ongeacht of deze gegevens afkomstig zijn uit (semi-) veldstudies, laboratoriumstudies of translocatiestudies.

Artikel 4, lid 2, tweede alinea, van richtlijn 2003/4 moet aldus worden uitgelegd dat in geval van een verzoek om toegang tot informatie over emissies in het milieu waarvan de openbaarmaking afbreuk zou doen aan één van de belangen waarop artikel 4, lid 2, eerste alinea, onder a), d), f), g) en h), van die richtlijn ziet, alleen de relevante gegevens die uit de informatiebron over emissies in het milieu kunnen worden gedestilleerd, openbaar moeten worden gemaakt, voor zover die gegevens van andere informatie in die bron kunnen worden gescheiden. Het staat aan de verwijzende rechter om na te gaan of dit het geval is.

- Pesticide studies must be made public, EU court rules ([euractiv](#))
- Wanneer toegang tot milieudocumenten? ([Europa decentraal](#))
- Geheimhouden milieu-info mag niet ([Trouw](#))

HvJ – ARREST – Bund Naturschutz in Bayern en Wilde – Zaak C-645/15 – 24 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:898 – [arrest](#)

Wegverbeteringsprojecten en milieueffectbeoordeling

Richtlijn 2011/92/EU. Europese Overeenkomst inzake internationale hoofdverkeerswegen (AGR).

Hof: Bijlage I, punt 7, onder c), bij richtlijn 2011/92/EU (milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten), kan niet in die zin worden uitgelegd dat deze bepaling ziet op een wegverbeteringsproject dat, hoewel het, zoals in het hoofdgeding, betrekking heeft op een weggedeelte met een lengte van minder dan 10 km, bestaat in een verbreding of aanpassing van een bestaande weg met vier of meer rijstroken.

Bijlage I, punt 7, onder b), bij richtlijn 2011/92 moet in die zin worden uitgelegd dat „autowegen” in de zin van deze bepaling wegen zijn met de technische kenmerken die zijn vervat in de definitie in bijlage II, punt II.3, bij de Europese Overeenkomst inzake internationale hoofdverkeerswegen (AGR), ondertekend te Genève op 15 november 1975, ook al behoren deze wegen niet tot het netwerk van internationale hoofdverkeerswegen in de zin van deze overeenkomst of liggen zij in een stedelijk gebied.

Het begrip „aanleg” in de zin van bijlage I, punt 7, onder b), bij richtlijn 2011/92 moet aldus worden uitgelegd dat het ziet op het bouwen van voorheen niet-bestaande bouwwerken of op de wijziging, in materiële zin, van reeds bestaande bouwwerken. Om te beoordelen of een dergelijke wijziging, gelet op de omvang en de modaliteiten ervan, als gelijkwaardig aan een dergelijke aanleg kan worden beschouwd, dient de verwijzende rechter rekening te houden met alle kenmerken van het betrokken bouwwerk en niet alleen met de lengte ervan of met het feit dat het oorspronkelijke tracé gehandhaafd blijft.

HvJ – ARREST – Commissie / Spanje – Zaak C-461/14 – 24 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:895 – [arrest](#)

Spanje heeft de Vogelrichtlijn onvoldoende nageleefd

Richtlijn 2009/147/EG. Richtlijn 85/337/EEG. Richtlijn 92/43/EEG.

Hof: Door geen passende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de specialebeschermingszone „Campiñas de Sevilla” niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen, is Spanje de verplichtingen niet nagekomen die, wat de periode vóór 29 juli 2008 betreft, op hem rustten krachtens artikel 4, lid 4, van richtlijn 2009/147/EG en, wat de periode na die datum betreft, op hem rustten krachtens artikel 6, lid 2, van richtlijn 92/43/EEG. Het beroep wordt verworpen voor het overige

- Spain's high-speed rail link breaches EU bird law ([euractiv](#))

HvJ – CONCLUSIE A-G CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA – J.D. – Zaak C-4/16 – 15 november 2016 – Polen – ECLI:EU:C:2016:875 – [conclusie](#)

Waterkracht als hernieuwbare energiebron

Richtlijn 2009/28/EG. Hernieuwbare energiebronnen.

A-G: Het begrip waterkracht als hernieuwbare energiebron in artikel 2, onder a), in samenhang met artikel 5, lid 3, en overweging 30 van richtlijn 2009/28/EG en richtlijn 2003/30/EG, moet aldus worden uitgelegd dat het energie

omvat die wordt opgewekt in een waterkrachtcentrale die gebruikmaakt van het afvalwater dat wordt geloosd door een derde die niets te maken heeft met de activiteit van de centrale en die niet is betrokken bij de productie van elektriciteit.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Frankrijk – Confédération paysanne e.a. – 3 oktober 2016 – [Zaak C-528/16](#)

GGO's. Uitleg van het begrip “mutagenese”.

Richtlijn 2001/18/EG Genetisch gemodificeerde organismen. Artikel 114 en 191 VWEU. Richtlijn 2002/53/EG (landbouwgewassen). Verzoeksters hebben nietigverklaring gevraagd van een artikel in Franse milieuwetgeving tot instelling van een verbod op de teelt en het in de handel brengen van herbicidetolerant gemaakte koolzaadrasen. Zij stellen dat de minister-president niet bevoegd was en om het gewraakte artikel vast te stellen: het door mutagenese verkregen plantenrassen uitsluiten van de werkingssfeer van de regels inzake ggo's. Zij wijzen tevens op het feit dat de gevolgde procedure onregelmatig is omdat de aangewezen beoordelende instantie niet om advies is gevraagd. Het gaat om het Franse begrip ‘mutagenese’. Zij stellen dat dit in strijd is met richtlijn 2001/18, richtlijn 2002/53, het voorzorgsbeginsel en het Protocol van Cartagena (biodiversiteit). De vraag is of mutagenese, en in het bijzonder de nieuwe gerichte mutagenesetechnieken, waarbij gentechnologische procedés worden toegepast, kan worden beschouwd als een van de in bijlage I A genoemde technieken, naar welke bijlage artikel 2 van de richtlijn 2001/18 verwijst. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-127/07 Arcelor Atlantique et Lorraine e.a.

EUROPESE REKENKAMER

Speciaal verslag nr. 31/2016: Minimaal elke vijfde euro uit de EU-begroting aan klimaatactie besteden: er wordt ambitieus aan gewerkt, maar het risico dat het doel niet wordt gehaald, blijft groot ([ECA](#))

OVERIG

Aanbevelingen voor beter afvalbeheer in Europese lidstaten ([Europa decentraal](#))

Ne bis in idem (B – Fi – S)

EHRM – ARREST – A. en B. t. Noorwegen – Grote Kamer – 15 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest \(niveau 1\)](#) – [ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002413011](#)

Artikel 4, Protocol 7 EVRM. Met zestien stemmen tegen één heeft het EHRM geoordeeld dat het ne bis in idem-beginsel in de zaak A. en B. tegen Noorwegen niet geschonden is. Centraal in deze zaak stond het niet-opgeven van in het buitenland gegeneerde inkomsten, ten bedrage van in totaal 3.6 miljoen euro (32.5 miljoen Noorse Kronen), door A. en B. aan de Noorse belastingdienst. Zij werden hiervoor zowel fiscaal beboet als strafrechtelijk vervolgd door de Noorse autoriteiten.

Het Hof wijkt in dit arrest af van de ruime materiële benadering die zij sinds de [Zolotukhin/Rusland-uitspraak](#) hanteert, waarin eenzelfde feitencomplex de individu beschermt tegen dubbele vervolging of bestraffing. Het Hof creëert in de onderhavige uitspraak ruimte voor de staten om zelf de middelen te kiezen om het ne bis in idem-beginsel in te vullen. Hierdoor kan voortaan eenzelfde feitencomplex tot twee procedures en zelfs twee strafopleggingen leiden, zolang er maar een voldoende nauw verband tussen beide procedures bestaat.

Opvallend en de moeite waard om te lezen is de (veertig pagina's tellende) afwijkende mening die rechter Pinto de Albuquerque is toegegaan, die meent dat deze nieuwe benadering van het Hof onvoldoende recht doet aan het persoonlijke karakter van het ne bis in idem-beginsel en de individu te weinig bescherming biedt.

- Nieuw! Factsheet EHRM Right not to be tried or punished twice (the *non bis in idem* principle) ([EHRM](#))
- Non bis in idem devant la Cour européenne des droits de l'homme ([libertés chéries](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – Lada – 19 mei 2016 – [Zaak C-390/16](#)

⇒ Zie onder: [Strafrecht](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Slowakije – BB Construct – 29 september 2016 – [Zaak C-534/16](#)

⇒ Zie onder: [belastingen – btw](#)

OVERIG

Einde ne bis-beoordelingskader in alle zaken bij Afdeling bestuursrechtspraak ([RvS](#))

Openbaarheid van bestuur en inzagerecht

EHRM – ARREST – Magyar Helsinki Bizottsag t. Hongarije – Grote Kamer – 8 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001803011

⇒ Zie onder: vrijheid van meningsuiting

HvJ – CONCLUSIE A-G SHARPSTON – 17 november 2016 – Zaak C-562/14 P – Zweden / Commissie – ECLI:EU:C:2016:885 – conclusie

Verordening (EG) nr. 1049/2001. Het betreft een hogere voorziening waarin Zweden het Hof verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-306/12 inzake de toegang tot documenten op grond van de Eurowob.

A-G: Niet kan worden aanvaard dat de EU-pilotprocedure een nieuwe categorie van documenten vormt waarvoor een algemeen vermoeden tegen openbaarmaking dient te gelden. Dit heeft A-G Sharpston geadviseerd aan het Hof van Justitie. Hij adviseert de hogere voorziening toe te wijzen.

B Toegang tot documenten in een dossier van een EU-pilotprocedure (ECER)

HvJ – ARREST – Commissie / Stichting Greenpeace Nederland en PAN Europe – Zaak C-673/13 P – 23 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:889 – persbericht – arrest

⇒ zie onder: milieu

HvJ – ARREST – Bayer CropScience en Stichting De Bijenstichting – Zaak C-442/14 – 23 november 2016 – ECLI:NL:CBB:2014:365 (verwijzing CBb) – ECLI:EU:C:2016:890 (arrest HvJ) – persbericht

⇒ zie onder: milieu

OVERIG

Besluit van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 11 oktober 2016 inzake de toegang van het publiek tot documenten die door het Hof van Justitie van de Europese Unie worden gehouden in de uitoefening van zijn administratieve taken, PB C 445 van 30.11.2016

Overlevering en uitlevering (s)

HvJ – ARREST – NL – Poltorak – Zaak C-452/16 PPU – 10 november 2016 – ECLI:NL:RBAMS:2016:5206 (verwijzing Rb Amsterdam) – ECLI:EU:C:2016:858 (arrest)

EAB door Zweedse politiedienst is geen "rechterlijke beslissing".

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. EAB. Begrip ‚rechterlijke beslissing‘. Begrip ‚uitvaardigende rechterlijke autoriteit‘. EAB dat door de het algemeen bestuur van de rijkspolitie Zweden is uitgevaardigd met het oog op uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf.

Hof: Het begrip „rechterlijke autoriteit” zoals bedoeld in artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, is een autonoom begrip van Unierecht, en dit artikel 6, lid 1, moet aldus worden uitgelegd dat een politiedienst zoals de Rikspolisstyrelse (algemeen bestuur van de rijkspolitie, Zweden) niet onder het begrip „uitvaardigende rechterlijke autoriteit” in de zin van die bepaling valt, zodat het Europees aanhoudingsbevel dat door deze politiedienst is uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een vonnis waarbij een vrijheidsstraf is opgelegd, niet kan worden aangemerkt als een „rechterlijke beslissing” in de zin van artikel 1, lid 1, van kaderbesluit 2002/584, zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299.

HvJ – ARREST – NL – Özçelik – Zaak C-453/16 PPU – 10 november 2016 – ECLI:NL:RBAMS:2016:5207 (verwijzing Rb Amsterdam) – ECLI:EU:C:2016:860 (arrest)

Een bekrachtiging door het openbaar ministerie van een nationaal aanhoudingsbevel dat voordien door een politiedienst is uitgevaardigd met het oog op strafvervolgning is een „rechterlijke beslissing”.

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Begrip ‚aanhoudingsbevel‘. Nationaal aanhoudingsbevel dat is uitgevaardigd door een politiedienst en bekrachtigd door een officier van justitie met het oog op strafvervolgning”.

Hof: Artikel 8, lid 1, onder c), van kaderbesluit 2002/584/JBZ, moet aldus worden uitgelegd dat een bekrachtiging, door het openbaar ministerie van een nationaal aanhoudingsbevel dat voordien door een politiedienst is uitgevaardigd met het oog op strafvervolgning, een „rechterlijke beslissing” in de zin van die bepaling is.

HvJ – ARREST – NL – Kovalkovas – Zaak C-477/16 PPU – 10 november 2016 – [ECLI:NL:RBAMS:2016:5710](#) (verwijzing Rb Amsterdam) – [ECLI:EU:C:2016:861](#) (arrest)

EAB door orgaan uitvoerende macht is geen “rechterlijke beslissing”.

Kaderbesluit 2002/584/JBZ. Europees aanhoudingsbevel dat door het ministerie van Justitie van de Republiek Litouwen is uitgevaardigd met het oog op uitvoering van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf.

Hof: Het begrip „rechterlijke autoriteit” zoals bedoeld in artikel 6, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, is een autonoom begrip van Unierecht, en dit artikel 6, lid 1, moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat een orgaan van de uitvoerende macht zoals het ministerie van Justitie van de Republiek Litouwen wordt aangeduid als „uitvaardigende rechterlijke autoriteit” in de zin van die bepaling, zodat het Europees aanhoudingsbevel dat door dit orgaan is uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een vonnis waarbij een vrijheidsstraf is opgelegd, niet kan worden aangemerkt als een „rechterlijke beslissing” in de zin van artikel 1, lid 1, van kaderbesluit 2002/584, zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299.

- Uitleg begrip “rechterlijke autoriteit” en “rechterlijke beslissing” in het kader van het Europees aanhoudingsbevel. ([ECER](#))
- Human Rights and the European Arrest Warrant: Has the ECJ turned from poacher to gamekeeper? ([EU law analysis](#))

NOOT – bij HvJ 5 april 2016, Pál Aranyosi en Robert Căldăraru, Zaken C-404/15 en C-659/15 PPU
Mr. M.I. Veldt-Foglia, 'Wederzijds vertrouwen in EAB-zaken op de helling?', [NtER 2016-8, p. 259-266](#)

OVERIG

Can Greece Extradite the 8 Turkish Military Officers to Turkey? The Real Risk of a Flagrant Denial of Justice in Post-Coup Turkey ([fairtrials](#))

Prejudiciële procedure (B- FI- S)

- ⇒ Wikipagina: [Prejudiciële procedure bij het HvJ](#) (inclusief het nieuwe Protocol LOVB werkwijze stellen prejudiciële vragen en Protocol LOVbel)

HvJ – ARREST – Ullens de Schooten – Zaak C-268/15 – Grote Kamer – België – 15 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:874](#) – arrest

- ⇒ Zie onder: [vrij verkeer](#)

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Overijssel – 18 november 2016 – [ECLI:NL:RBOVE:2016:4595](#) (e-archief)

In deze zaak wordt door eisers verwezen naar een Belgische prejudiciële verwijzing.

Ten aanzien van eisers stelling dat verweerder in het bestreden besluit in verband met zijn beroep artikel 20 van het VWEU ten onrechte geen rekening heeft willen houden met de prejudiciële vragen die een Belgische rechter op 25 april 2016 heeft gesteld, stelt de rechtbank vast dat eiser niet in de bezwaarfase, maar eerst in beroep heeft verwezen naar deze vragen. Verweerder heeft hiermee in het bestreden besluit dan ook geen rekening kunnen houden. Overigens heeft verweerder zich, onder verwijzing naar meergenoemde uitspraak van de voorzieningenrechter, naar het oordeel van de rechtbank terecht op het standpunt gesteld dat in eisers geval geen sprake is van een situatie waarin artikel 20 van de VWEU van toepassing is.

HvJ – Aanbevelingen

Aanbevelingen aan de nationale rechterlijke instanties over het aanhangig maken van prejudiciële procedures, [PB C 439 van 25.11.2016](#)

- [Nieuwsbericht Intro](#)

NOOT – bij HvJ 28 juli 2016 – Association France Nature Environnement/Premier Ministre en Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie – Zaak [C-379/15](#)

Mr. drs. R. van der Hulle, 'De voorrang van het Unierecht anno 2016: van een absolute regel naar een zwaarwegend principe?', [NtER 2016-8, p. 284-290](#)

Privacy en persoonsgegevens (C - S)

EHRM – ARREST – Figueiredo Teixeira t. Andorra – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD007238414

Opslaan en gebruik maken van telecommunicatiegegevens niet in strijd met recht op privéleven

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft het opslaan en het gebruik van telecommunicatiegegevens van klager, die verdacht werd van betrokkenheid bij drugshandel. Het hof overweegt dat deze inmenging voorzienbaar was op grond van de wet en voorzien van voldoende waarborgen tegen willekeur, nu een rechter de noodzakelijkheid en proportionaliteit toetst van het bevel in het licht van het aanwezige bewijsmateriaal en de ernst van het feit. Het hof oordeelt dat in casu, het evenwicht tussen klagers recht op privéleven en het belang van opsporing en vervolging van strafbare feiten is gerespecteerd en stelt geen schending van artikel 8 EVRM vast.

EHRM – ARREST – Magyar Helsinki Bizottsag t. Hongarije – Grote Kamer – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001803011

⇒ Zie onder: [vrijheid van meningsuiting](#)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – NL – Tele2 (Netherlands) – Zaak C-536/15 – 9 november 2016 – [ECLI:NL:CBB:2015:210](#) (verwijzing CBb) – [ECLI:EU:C:2016:845](#) – [conclusie](#)

⇒ Zie onder: [Diensten](#)

NOOT - bij arrest HvJ 17 december 2015 – [WebMindLicenses](#) – [Zaak C-419/14](#)

T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik en J.C. Vervorst, Bewijs. Privacy. Uitsluiting strafrechtelijk onrechtmatig verkregen bewijs in fiscaal geschil. Toepasbaarheid Handvest en EVRM, in: [AB 2016/393](#)

RECHTSPRAAK LIDSTATEN – Frankrijk

Global Right to be Forgotten: Delisting, why CNIL is wrong – Daphne Keller ([inform's](#))

Google face à la CNIL, la défense du droit à l'oubli contre le droit à l'information ? ([latribune](#))

OVERIG

- How 'right to be forgotten' puts privacy and free speech on a collision course – George Brock ([inform's](#))
- Elektronische identificatie Europees geregeld ([Europa-nu](#))
- The Privacy Paradox and Europe's Way Forward on Data Protection ([liberties.eu](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – Pönkä t. Estland – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD006416011

Verweerder in civiele zaak ten onrechte niet gehoord

Artikel 6 EVRM. Klager is in Estland veroordeeld voor moord en zit deze straf uit in Finland. De eigenaar van het Estse appartement waar het feit is gepleegd, spant in Estland een civiele zaak aan teneinde de schoonmaakkosten vergoed te krijgen. Klager deelt mede dat hij aanwezig wenst te zijn bij de behandeling en twee deskundigen wenst te horen. De civiele zaak wordt echter schriftelijk afgedaan. Het hof neemt schending van artikel 6 EVRMaan, omdat deze beslissing niet met redenen is omkleed en niet blijkt dat de nationale rechter heeft geprobeerd klager op een andere manier (zoals d.m.v. telehoren) te horen.

EHRM – ARREST – Naku t. Litouwen en Zweden – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD002612607

Staatsimmunititeit in civiele zaak na arbeidsconflict lager ambassadepersoneel

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft het ontslag van een Litouwse medewerker van de Zweedse ambassade in Litouwen. Na een langjarig dienstverband ontstond er een arbeidsconflict met haar Zweedse werkgever. Dat resulteerde uiteindelijk in beëindiging van het dienstverband. Tegen deze beslissing kwam klaagster op bij de Litouwse rechter, maar zij kreeg nul op het rekest omdat Zweden volgens de rechter staatsimmuniteit geniet. Het hof wijst er op dat gezien de rechtsontwikkeling in het internationale recht een kale verwijzing naar absolute staatsimmuniteit niet toereikend is. Nu een op de concrete omstandigheden van het geval toegespitste beoordeling ontbrak, is sprake van schending van het recht op toegang tot de rechter (artikel 6 EVRM) door Litouwen.

EHRM – ARREST – Lupeni Greek Catholic Parish ea. t. Roemenië – Grote Kamer – 29 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2016:1129JUD007694311

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de aanvraag voor de teruggave van een gebedsruimte die behoorde tot de 'Lupeni Greek Catholic Parish', een Grieks-Katholieke kerk, en waarvan het eigendom was overgedragen tijdens het totalitair regime aan de Roemeense Orthodoxe kerk.

Na de val van het Communistische regime, is er een speciale wet in werking getreden waarin werd voorzien in gezamenlijke commissies die over de juridische status van eigendommen die voorheen behoorden tot Uniate parochies moesten bepalen, waarbij rekening gehouden zal worden met de wensen van de gelovigen van de gemeenschappen die deze eigendommen in bezit hebben. Bij onenigheid, kon een juridische procedure worden gestart, hetgeen zich in onderhavige zaak heeft voorgedaan. De aanvraag is afgewezen, nu deze speciale wet juist is toegepast, waarbij rekening is gehouden met de wensen van de gelovigen in de gemeenschappen in het bezit van de eigendommen, die hebben geweigerd het eigendom in kwestie terug te geven.

Er worden verschillende klachten geformuleerd (meerdere op grond van artikel 6 en op grond van artikel 14). Het hof stelt allereerst vast dat het recht op toegang tot een rechter niet is geschonden. Wel constateert het hof dat er tegenstrijdige jurisprudentie heeft bestaan aangaande de interpretatie van de wet, voortkomend uit de jurisprudentie van de hoogste rechter, die tussen 2007 en 2012 beslissingen heeft genomen die lijnrecht tegenover elkaar stonden. Het hof overweegt dat door deze rechtsonzekerheid, tezamen met het nalaten gebruik te maken van het onder nationaal recht beschikbare mechanisme voor het waarborgen van de bestaande praktijk (denk bijvoorbeeld aan het vragen van uitleg aan de hoogste rechter; beroep in het belang der wet) het beginsel van rechtszekerheid is ondermijnd waardoor klagers het recht op een eerlijk proces is ontnomen. Daarbij stelt het hof vast dat de zaak niet is behandeld binnen een redelijke termijn.

B Expropriated church property: *Lupeni* in the Grand Chamber ([Law& religion](#))

EHRM – ARREST – Saliba t. Malta – 29 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2016:1129JUD002422113

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft de eerlijkheid van een civiele procedure waarin klager aansprakelijk werd gesteld voor het betalen van schadevergoeding voor zijn vermeende aandeel bij een overval. In mei 1995 werden de heer en mevrouw Z. overvallen in hun huis. Het politieonderzoek heeft niet geresulteerd in een strafrechtelijke vervolging. Verzoeker en zijn broer hebben als klusjesmannen in het huis van het echtpaar Z. gewerkt. De relatie raakte in 1997 bekoeld en het bedrijf van klager is een zaak gestart tegen Z. wegens achterstallige betalingen.

In juni 2000, dus 5 jaren na de overval, zijn meneer en mevrouw Z. een civiele zaak tegen klager begonnen, waarin zij vergoeding van de schade eisten die zij hebben geleden door de overval. Z. heeft verklaard dat hij klager als één van de overvallers heeft herkend (hetgeen hij niet in het politieonderzoek heeft verklaard).

De rechtbank heeft deze vordering (ondanks het feit dat zij vonden dat het bewijs dat is aangedragen door Z. onsamenhangend en vergezocht was) toegewezen, omdat de herkenning van Z als betrouwbaar werd aangemerkt. Klager werd veroordeeld tot betaling van € 130.000,-. Deze beslissing is in appel en cassatie in stand gebleven.

Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van artikel 6 EVRM omdat de nationale rechters onvoldoende aandacht hebben besteed aan de validiteit, geloofwaardigheid en relevantie van het bewijs in de civiele procedures.

EHRM – VERWIJZING GROTE KAMER – Naït-Liman t. Zwitserland – persbericht verwijzing 28.11.2016 – persbericht arrest 21.6.2016 – arrest 21.6.2016 (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005135707

Geen universele rechtsmacht in civiele geschillen over schending van artikel 3 EVRM

Artikel 3 EVRM. De zaak betreft de civiele vordering van klager ter zake martelingen die hij in zijn land van herkomst heeft ondergaan voordat hij asiel aanvraagde en kreeg in Zwitserland. De nationale rechter oordeelde dat geen sprake is van universele rechtsmacht voor dergelijke geschillen, terwijl er overigens onvoldoende aanknopingspunten zijn om rechtsmacht aan te nemen. Dat klager na het ontstaan van de grondslag voor de vordering – de marteling – in Zwitserland is gaan wonen maakt dat niet anders. Het absolute karakter van het verbod op marteling evenmin.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – Kiril Zlatkov Nikolov t. Frankrijk – 10 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2016:1110JUD007047411

Voorgeleiding; geluidsopnamen verhoren.

De eerste klacht richt zich tegen de duur van de inverzekeringstelling. Het hof herhaalt dat een periode van maximaal vier dagen tot de voorgeleiding aan een rechter het uitgangspunt is. Daaraan is voldaan. Vanwege weersomstandigheden hoefde klager ook niet eerder voorgeleid te worden.

Daarnaast valt klager over het feit dat hij werd voorgeleid aan een onderzoeksrechter die eerder zijn aanhouding had bevolen. Het hof overweegt dat de betreffende rechter in zo'n geval de zaak wel opnieuw moet beoordelen en constateert in dat verband dat klager gelegenheid heeft gehad om het nodige naar voren te brengen. Een klacht over het niet-opnemen van de verhoren wordt niet-ontvankelijk verklaard omdat geen sprake is van wezenlijk nadeel.

EHRM – ARREST – Lhermitte t. België – Grote Kamer – 29 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 1)
ECLI:CE:ECHR:2016:1129JUD003423809

Motivering jurybeslissing in strafzaak.

De zaak betreft de motivering van de beslissing van de jury dat aan klagster de vijfvoudige moord op haar kinderen kan worden toegerekend. Het hof onderkent dat uit de beslissing van de jury de dragende argumenten niet kunnen worden afgeleid. Maar uit de focus van het onderzoek, de aandacht voor haar psychische toestand, de motivering van de beslissing tot oplegging van een levenslange straf en de daaropvolgende – voor klagster negatieve – beslissing van de cassatierechter kon echter wél genoegzaam worden afgeleid dat het verweer dat de klagster ontoerekeningsvatbaar zou zijn, was verworpen omdat zij de feiten in koelen bloede had gepleegd. Omdat de procedure *als geheel* hierdoor de toets der kritiek kan doorstaan, neemt ook de Grote Kamer geen schending van artikel 6 EVRM aan.

HvJ – ARREST – Ognyanov – Zaak C-554/14 – 8 november 2016 – Bulgarije – Grote Kamer –
ECLI:EU:C:2016:835 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Strafverkortung wegens arbeid die tijdens detentie in beslissingsstaat is verricht?

Kaderbesluit 2008/909/JBZ. Dit verzoek is ingediend in een procedure tot erkenning van een strafvonnis en tot tenuitvoerlegging in Bulgarije van een vrijheidsstraf die een Deense rechter aan Atanas Ognyanov heeft opgelegd.

Hof: Artikel 17, leden 1 en 2, van kaderbesluit 2008/909/JBZ, moet aldus worden uitgelegd dat dit artikel in de weg staat aan een nationale regel die zodanig wordt uitgelegd dat de tenuitvoerleggingsstaat op grond hiervan bevoegd is om de gevonniste persoon een strafverkortung toe te kennen wegens de arbeid die hij tijdens zijn detentie in de beslissingsstaat heeft verricht, terwijl de bevoegde autoriteiten van laatstgenoemde staat overeenkomstig het recht van die staat niet een dergelijke strafverkortung hebben toegekend. Het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter de regels van het nationale recht in hun geheel moet bezien en zoveel mogelijk overeenkomstig kaderbesluit 2008/909, zoals gewijzigd bij kaderbesluit 2009/299, moet uitleggen teneinde het daarmee beoogde resultaat te bereiken, waarbij hij zo nodig, op eigen gezag, de uitlegging van de in laatste aanleg oordelende nationale rechter buiten toepassing moet laten wanneer die uitlegging niet verenigbaar is met het Unierecht.

- L'arrêt Ognyanov de la Cour de justice : quand la confiance réciproque se fait le révélateur des déficiences de l'espace de liberté ([gdr-elsj](#))

REGELGEVING EU

Richtlijn (EU) 2016/1919 van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2016 betreffende rechtsbijstand voor verdachten en beklaagden in strafprocedures en voor gezochte personen in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel, [PBL 297 van 4.11.2016](#).

Productnormen

HvJ – ARREST – Lohmann & Rauscher International – Zaak C-662/15 – 24 november 2016 –
ECLI:EU:C:2016:903 – [arrest](#)

- ⇒ Zie onder: [vrij verkeer](#)

NOOT – bij HvJ 27 oktober 2016 James Elliott Construction Zaak C-613/14

On a road to somewhere. The EJC on CEN standards in James Elliott Construction v Irish Asphalt ([GAVL](#))

OVERIG

Komende maanden in dialoog over de Verordening bouwproducten ([omgevingsweb](#))

Recht op leven

EHRM – ARREST – Muradyan t. Armenië – 24 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1124JUD001127507

Onderzoek naar dood Armeense soldaat

Artikel 2 EVRM. De zaak betreft de dood van een Armeense soldaat en het daaropvolgende onderzoek. De soldaat was kort na een akkefietje met zijn meerderen over een gestolen horloge gestorven aan een gescheurde milt. Hoewel er bewijzen waren dat die verwonding was veroorzaakt door mishandeling door zijn meerderen, was dat scenario nauwelijks onderzocht. De ontkennde verklaringen van de meerderen werden voor zoete koek geslikt. Het hof oordeelt, na eerst enkele overwegingen te wijden aan de rechtsmacht (er was sprake van "effective control" van de Armeense autoriteiten in het betreffende gebied), dat sprake is van schending van artikel 2 EVRM. (materieel en procedureel).

Rechterlijke onafhankelijkheid

EHRM – ARREST – Ermenyi t. Hongarije – 22 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1122JUD002225414

Ontslag vice-president van de Hongaarse Kuria.

Artikel 8 EVRM. De zaak betreft het ontslag van klager, inmiddels overleden, als vice-president van het Hongaarse hooggerechtshof. Klager was in 2009 aangesteld als vice-president van het Hongaarse hooggerechtshof, voor een periode van zes jaren. In januari 2012, drie jaren en zes maanden voor het aflopen van zijn mandaat, werd hij uit zijn positie ontheven. Deze gebeurtenis hing samen met het ontslag van de president van het hooggerechtshof, naar aanleiding van diens kritiek op de justitiële hervormingen in Hongarije (zie Baka t. Hongarije). Erményi bleef aan als president van een van de civiele kamers van de Kuria (de historische Hongaarse naam die het Hooggerechtshof in 2012 heeft gekregen). In juli 2012 is hij ontslagen omdat de verplichte pensioenleeftijd van rechters toen werd verlaagd. Deze nieuwe wetgeving werd vervolgens ongrondwettelijk geoordeeld en zijn ontslag onrechtmatig. Erményi heeft er voor gekozen niet opnieuw aangesteld te worden in zijn voormalig functie en hij kreeg daarom een ontslagvergoeding. In de tussentijd was de klacht van Erményi tegen zijn ontslag als vice-president van het Hooggerechtshof verworpen omdat dat ontslag gerechtvaardigd zou zijn wegens de grote reorganisatie van het justitiële systeem. Erményi klaagt op grond van artikel 8 EVRM dat hij voor het aflopen van zijn termijn is ontslagen als vice-president, waardoor zijn carrière en zijn reputatie zijn aangetast. Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Mercan t. Turkije – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [beslissing](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108DEC005651116

Ontslag rechter naar aanleiding van gepoogde staatsgreep

Artikel 6 EVRM. De zaak betreft het voorarrest van een rechter die is ontslagen uit haar functie naar aanleiding van de gepoogde staatsgreep op 15 juli 2016 in Turkije. Het Hof verklaart klager echter niet-ontvankelijk wegens het niet uitputten van alle rechtsmiddelen op nationaal niveau en oordeelt dat de klacht omtrent het recht op een eerlijk proces in dit stadium voorbarig is.

Rechtsbijstand

EHRM – ARREST – Urbšienė en Urbšys t. Letland – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001658009

Geen rechtsbijstand voor verzoekers in zaak over huurachterstand en insolventie vanwege commerciële activiteiten levert schending op van artikel 6 EVRM.

Artikel 6 EVRM. In een zaak over huurachterstand en insolventie hebben verzoekers niet altijd recht gehad op rechtsbijstand, uitsluitend vanwege het feit dat zij als privépersonen commerciële activiteiten ontplooiden. Volgens verzoekers levert dat een schending op van artikel 6, lid 1 EVRM. Verder vinden ze dat ze niet op tijd zijn geïnformeerd over de hoorzitting. Het hof oordeelt dat er sprake is van schending van artikel 6, lid 1 EVRM voor wat betreft het ontzeggen van de recht op rechtsbijstand. Geen schending voor wat betreft het op de hoogte stellen van de datum van de hoorzitting.

OVERIG

Legal aid in Belgium: raising the bar for defendants and lawyers ([fairtrials](#))

Rijbewijs

HvJ – CONCLUSIE A-G SAUGMANDSGAARD ØE – Popescu – Zaak C-632/15 – 24 november 2016 – Roemenië – ECLI:EU:C:2016:894 – [conclusie](#)

Rijbewijs bromfietsen

Richtlijn 2006/126/EG. Dit verzoek is ingediend in het kader van een cassatieberoep dat is ingesteld door een particulier die heeft verzocht zijn recht om een bromfiets op de openbare weg te besturen, zoals was vastgelegd in een document waaruit bleek dat hij met succes een cursus verkeerswetgeving had gevolgd, ook na 19 januari 2013 te erkennen, de datum waarop de in casu relevante bepalingen van richtlijn 2006/126 van toepassing werden en de Roemeense wetgeving waarmee deze richtlijn in nationaal recht werd omgezet, in werking trad. Volgens de A-G verzetten de bepalingen van deze richtlijn zich niet verzetten tegen een omzettingsregeling zoals die in het onderhavige geval, waarbij een lidstaat de verplichting om een rijbewijs te halen oplegt aan personen die voorheen het recht hadden een bromfiets op de openbare weg te besturen zonder in het bezit te zijn van een dergelijk rijbewijs.

A-G: De bepalingen van richtlijn 2006/126/EG en meer in het bijzonder artikel 13, lid 2, ervan, gelezen in samenhang met overweging 5 van die richtlijn, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een regeling van een lidstaat die aan personen die in het bezit zijn van een document op grond waarvan zij vóór 19 januari 2013 het recht hadden om een bromfiets op de openbare weg te besturen, de verplichting oplegt om een rijbewijs te halen door testen af te leggen die soortgelijk zijn aan de testen voor andere motorvoertuigen, om ook na die datum een bromfiets te mogen besturen.

Staatssteun (B)

HvJ – ARREST – DTS Distribuidora de Televisión Digital / Commissie – Zaak C-449/14 P – 10 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:848 – [persbericht](#) – [arrest](#)

De financiering van het Spaanse publiek televisiesysteem (RTVE) is verenigbaar met de EU-regels over staatssteun (IT&recht).

Artikel 106, lid 2, VWEU.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – Commissie / Frankrijk en Orange – Zaak C-486/15 P – 30 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:912 – [arrest](#)

Steunmaatregel ten gunste van France Télécom

Artikel 107 VWEU. Het betreft een verzoek tot nietigverklaring van artikel 1 van beschikking 2006/621/EG van de Commissie van 2 augustus 2004 betreffende de door Frankrijk ten uitvoer gelegde steunmaatregel ten gunste van France Télécom.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Bulgarije – “ZPT“ AD – 26 september 2016 – [Zaak C-518/16](#)

Verordening (EG) nr. 1998/2006. Artikel 35 VWEU. Verzoekster is een in Bulgarije geregistreerde onderneming die stalen buizen/pijpen produceert. Daarvoor beschikt zij over drie productie-eenheden waarin de verschillende activiteiten worden verricht. Deze eenheden vormen zelfstandige onderdelen binnen de onderneming. In maart 2010 krijgt verzoekster een gewijzigde aanslag vennootschapsbelasting over 2008 opgelegd; eerder was deze conform een wettelijke regeling kwijtgescholden. Het gaat om ‘de minimis’ staatssteun waarvoor aan voorwaarden moet worden voldaan, maar de belastingdienst legt alsnog een aanslag op omdat verzoekster niet aan die voorwaarden voldoet: kwijtschelding kan niet worden verleend voor investeringen in goederen die worden gebruikt voor activiteiten gerelateerd aan de export naar derde landen of lidstaten wegens het gevaar voor schending van de mededingingsregels. De verwijzende rechter vraagt zich af of de in de Bulgaarse regelgeving ingevoerde beperking verenigbaar is met EU-recht.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – Superfoz – 5 september 2016 – [Zaak C-519/16](#)**Vragen over Portugees fonds voor voedselveiligheid waarbij een belasting wordt opgelegd aan supermarkten per vierkante meter verkooppriimte.**

Artikelen 107 en 108 VWEU. Verordening (EG) nr. 882/2004. Verzoekster is een BV en exploiteert supermarkten. Het Portugese ministerie heeft een fonds opgericht voor meer sanitaire en voedselveiligheid (TSAM). Dit fonds is opgezet om de controleprogramma's te financieren (volgens het principe 'de gebruiker betaalt'). Bedrijven met een verkoopoppervlak van minder dan 2000 m² zijn van betaling vrijgesteld. Verzoekster krijgt aanslagen opgelegd voor bijdragen aan dit fonds, berekend per m² verkooppriimte. Enkele bedrijven starten rechtszaken tot betwisting van de aanslagen met name vanwege de ondergrens van 2000 m². Maar dat Hof oordeelt dat de belasting niet strijdig is met het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel omdat met name de grote bedrijven voordeel halen uit de door de overheid te maken kosten om voedselveiligheid te waarborgen. "Het is niet de financiële draagkracht die bepaalt of iemand belastingplichtig is, maar de hogere mate waarin hij voordeel geniet." Verzoekster stelt met name de onwettigheid van de belasting aangezien geen sprake is van een tegenprestatie maar louter een dekking voor overheidskosten. Verweerster (belastingdienst) wijst op de voordelen voor verzoekster als gevolg van de controles, zoals het waarborgzegel waarmee zij haar producten aan het publiek kan aanbieden. De verwijzende rechter wil weten of invoering van de TSAM schending van Verordening 882/2004 oplevert en of het feit dat niet alle bedrijven worden belast verstoring van de mededinging dan wel staatssteun oplevert.

CONSULTATIE

Consultation on the Code of Best Practice on the conduct of State aid control proceedings ([EC](#)), loopt tot 25 februari 2017

Strafrecht**PREJUDICIËLE VERWIJZING – Hongarije – Lada – 19 mei 2016 – [Zaak C-390/16](#)****Erkenning buitenlandse vonnissen; Ne bis in idem.**

Kaderbesluit 2008/675/JBZ. Artikel 50 HVEU. SUO artikel 54 (ne bis in idem). Artikelen 67 en 82VWEU. Deze zaak heeft enige tijd op de plank gelegen omdat het HvJEU aan de verwijzende rechter de vraag heeft voorgelegd of hij zijn vragen na het arrest in de zaak C-25/15 Balogh wenste te handhaven. In een addendum bij de prejudiciële verwijzing zet de verwijzende rechter uiteen dat dit inderdaad het geval is omdat dit arrest in HON niet heeft geleid tot een uniforme rechterlijke praktijk. Voor onderzoek of de Hongaarse procedure verenigbaar is met EU-recht moeten veel ruimere kwesties worden onderzocht dan in Balogh aan de orde kwam. Hij wijst daarbij met name naar zijn vraag (2) over het 'ne bis in idem'-beginsel.

Verzoeker is wegens poging tot diefstal in Oostenrijk (goederen van de spoorwegen) veroordeeld tot veertien maanden vrijheidsstraf waarvan drie voorwaardelijk. Bij die veroordeling heeft de Oostenrijkse rechter vastgesteld dat verzoeker in Hongarije was veroordeeld tot een voorwaardelijke vrijheidsstraf van een jaar en vijf maanden, eveneens wegens diefstal. Deze beslissing wordt, in het Duits, aan de Hongaarse autoriteiten toegezonden ter uitvoering van de Hongaarse regeling tot erkenning van de werking van buitenlandse beslissingen. Daarin is opgenomen dat allereerst moet worden nagegaan of in de buitenlandse procedure de grondrechten en de belangrijkste bepalingen van het Hongaarse WSR zijn nageleefd. De stukken zijn in het Hongaars vertaald waarbij wordt vastgesteld dat de Oostenrijkse veroordeling niet in het Hongaarse strafregister staat maar wel in het ECRIS (European Criminal Records Information System). Het Hongaarse strafrecht vereist dat de door een verdachte gepleegde feiten worden beoordeeld aan de hand van het ten tijde van het plegen van die feiten dan wel ten tijde van de beoordeling van kracht zijnde Hongaarse WSR, rekening houdend met de feiten waarover in het buitenland reeds een rechterlijke uitspraak is gedaan rekening moet worden gehouden. In de erkenningsprocedure moeten de feiten opnieuw conform Hongaars recht worden gekwalificeerd, ook al houdt dit in dat een andersoortige strafsanctie of een strafsanctie met een andere draagwijdte wordt opgelegd. De verwijzende Hongaarse rechter vraagt zich dan ook af of deze regelgeving verenigbaar is met EU-recht. Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-25/15 Balogh

EUROPESE COMMISSIE

ROADMAP: Strengthening the mutual recognition of criminal assets' freezing and confiscation orders, DG JUST B1 2016/JUST/024, 7.11.2016 ([EC](#))

OVERIG

Kamer blijft bij nee tegen Europees OM ([sconline](#))

Studenten**NOOT – bij HvJ 2 juni 2016 Commissie/Nederland – [Zaak C-233/14](#)**

Mr. dr. M. de Mol, 'De studenten-OV is niet in strijd met het EU recht', *NtER* 2016-8, p. 291-295

Verkiezingen

EHRM – ARREST – Yabloko Russian United democratic party t. Rusland – 8 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3) – ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001886007

Klacht over uitsluiting van verkiezingen

Artikel 3, Eerste Protocol EVRM. De zaak betreft de beslissing van het Hooggerechtshof van Karelia om de registratie van de kandidaten van de Yabloko partij in te trekken voor de verkiezingen van oktober 2006. Verzoekers klagen dat zij willekeurig zijn uitgesloten van deelneming aan de verkiezingen: voor de eerste klager (de regionale afdeling van de Yabloko partij) was dit omdat het niet was toegestaan kandidaten aan te melden voor de verkiezingen; voor de tweede en derde klager (Petelyayeva en Klimchuk) was dat omdat zij zich niet verkiesbaar mochten stellen; en voor de vierde klager (Fillipenkova) was dit omdat zij niet op haar voorkeurspartij kon stemmen. Het hof oordeelt dat de beslissing om de registratie van de Yabloko-kandidaten in te trekken, noch voorzienbaar was onder het nationale recht, noch proportioneel was. Om die reden is er sprake van een schending van het recht op vrije verkiezingen, voor zowel de Yabloko partij als de derde klager. De klacht van Petelyayeva is niet-ontvankelijk verklaard omdat zij niet kon aantonen dat de klacht namens haar was ingediend. Voorts oordeelt het Hof dat er geen schending van artikel 3 EVRM is met betrekking tot Fillipenkova. Hoewel zij heeft geklaagd dat haar stemkeuze is beperkt oordeelt het Hof dat de beperking niet zwaar genoeg is om tot een schending van artikel 3 EVRM te oordelen.

Vervoer (B - C)

HvJ – CONCLUSIE A-G MENGOZZI – CTL Logistics – Zaak C-489/15 – 24 november 2016 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2016:901](#) – [conclusie](#)

Rechten voor het gebruik van infrastructuur

Richtlijn 2001/14/EG. Deze vragen zijn opgeworpen in het kader van een vordering die is ingesteld door CTL Logistics, een private spoorwegvervoersonderneming, tegen DB Netz AG, een openbare spoorweginfrastructuuronderneming die houdster is van een vergunning, voor de terugvordering van rechten die zij aan verweerster heeft betaald in de periode van de dienstregelingen tussen 2004 en 2011.

A-G: Het bepaalde in richtlijn 2001/14, en met name artikel 4, lid 5, artikel 6, lid 1, en artikel 8, lid 1, betreffende de rechten voor het gebruik van infrastructuur, en artikel 30 betreffende de bevoegdheden van de toezichthoudende instantie, verzet zich niet tegen een toetsing, zoals verricht door de Duitse civiele rechter op grond van § 315 van het BGB, die betrekking heeft op de billijkheid van de rechten voor het gebruik van spoorweginfrastructuur die eenzijdig zijn vastgesteld door de beheerder van die infrastructuur in het kader van zijn contractuele betrekkingen met een spoorwegonderneming, noch tegen het feit dat diezelfde rechter eventueel zelf het bedrag van die rechten naar billijkheid vaststelt. Het is echter aan de nationale rechter die die toetsing moet verrichten en zelf het bedrag van de heffingen moet vaststellen, om bij zijn beoordeling rekening te houden met de in de artikelen 7 tot en met 12 van deze richtlijn vermelde heffingscriteria en met de door deze richtlijn nagestreefde doeleinden, en erop toe te zien dat de nuttige werking van de richtlijn wordt gewaarborgd.

Verzekeringen (C)

HvJ – CONCLUSIE A-G BOT – Onix Asigurări – Zaak C-559/15 – 9 november 2016 – [ECLI:EU:C:2016:844](#) – [conclusie](#)

⇒ Zie onder: [diensten](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Portugal – Pinheiro Vieira Rodrigues – 23 juni 2016 – [Zaak C-514/16](#)

Valt gebruik van een tractor voor zuiver agrarische doeleinden onder de WA verzekering.

Richtlijn 72/166/EEG. Een landarbeidster in loondienst op een boerderij komt om het leven bij werkzaamheden. Het ongeluk gebeurde bij het aanbrengen van een bestrijdingsmiddel dat plaatsvindt met behulp van een tractor die stilstaand, met draaiende motor, de pomp met verstuiver aandrijft. Door weersomstandigheden (zware regenval) vindt er een aardverschuiving plaats. De landeigenaren erkennen het ongeval als arbeidsongeval en betalen de weduwnaar (vermogens)schadevergoeding. De weduwnaar start een procedure tegen de eigenaren, de pachters en de verzekeringsmaatschappij om alsnog niet-vermogensschade te claimen. De vraag is of de WA verzekering alleen geldt op de openbare weg. De verzekeraar stelt dat het geen verkeersongeval maar een arbeidsongeval betreft dat niet door de polis gedekt wordt. De verwijzende rechter wijst op de verschillende taalversies van de richtlijn waarbij het gevaar bestaat voor uiteenlopende uitleg in de EU. De lagere rechter heeft de claim op de verzekeraar afgewezen omdat hij oordeelde dat de schade zich heeft voorgedaan in omstandigheden die niets te maken hebben met de functie van de tractor als verkeersmiddel. (Ook) deze

uitspraak vindt brede steun in de Portugese rechtspraak, mede gezien het arrest van het HvJEU C-162/13 dat deze visie zou hebben bevestigd. Aangezien de verwijzende rechter twijfelt of dit in onderhavige zaak de juiste conclusie is legt hij het HvJEU de volgende vragen voor: Geldt WA verzekeringsplicht voor alleen voor het gebruik van voertuigen wanneer deze zich voortbewegen, of ook wanneer ze stilstaan, maar de motor draait? Aangehaalde (recente) jurisprudentie: C-162/13 Vnuk

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Zweden – Länsförsäkringar Sak Försäkringsaktiebolag e.a. – 18 oktober 2016 – Zaak C-542/16

⇒ Zie onder: [Consumentenrecht](#)

Vrij verkeer (B – C – S)

HvJ – ARREST – Ullens de Schooten – Zaak C-268/15 – Grote Kamer – 15 november 2016 – België – ECLI:EU:C:2016:874 – arrest

Artikelen 49, 56 en 63 VWEU. Ullens exploiteerde een medisch laboratorium (Biorim) dat failliet is gegaan. Hij diende in 1985 klacht in bij de Europese Commissie wat leidde tot een inbreukprocedure tegen België. In 1987 verwierp het Hof van Justitie dit beroep (zaak 221/85) stellende dat elke lidstaat bevoegd bleef om de activiteit van medische laboratoria te regelen. In 1989 werd vervolging ingesteld tegen Biorim wegens fiscale fraude. Ullens werd in 1998 veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf en een boete. Het Hof van beroep van Brussel legt het Hof een reeks vragen voor over verjaringstermijnen en vergoedingen. Het vraagt ook verduidelijking over de verplichting om een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie.

Hof: Het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat de regeling van de niet-contractuele aansprakelijkheid van een lidstaat voor schade die wordt geleden als gevolg van schending van dat recht, niet van toepassing is in geval van schade die een particulier stelt te hebben geleden doordat een op nationale onderdanen en op onderdanen van andere lidstaten gelijkelijk van toepassing zijnde nationale regeling schending zou opleveren van een in artikel 49, 56 of 63 VWEU neergelegde fundamentele vrijheid, wanneer er, in een situatie waarvan alle aspecten zich binnen een lidstaat afspelen, geen verband bestaat tussen het voorwerp of de omstandigheden van het hoofdeding en die artikelen.

- The purely internal situation in free movement rules – Some clarity at last (and from the Grand Chamber of the Court!) ([despite our differences](#))
- Refusal to refer for a preliminary ruling and a right to a fair trial: Strasbourg court's position ([KSLR](#))

HvJ – ARREST – Lohmann & Rauscher International – Zaak C-662/15 – 24 november 2016 – ECLI:EU:C:2016:903 – arrest

Is conformiteitsbeoordeling van medisch hulpmiddel met EG-markering vereist?

Richtlijn 93/42/EEG. Het betreft een geding tussen Lohmann & Rauscher International GmbH & Co. en BIOS Medical Services GmbH, over de verkoop door Bios van door L&R geproduceerd chirurgisch wondverband.

Hof: Artikel 1, lid 2, onder f), en artikel 11 van richtlijn 93/42/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet voorschrijven dat een parallelimporteur van een medisch hulpmiddel als in het hoofdeding, dat voorzien is van een EG-markering en waarvoor een conformiteitsbeoordeling in de zin van voormeld artikel 11 is uitgevoerd, een nieuwe beoordeling dient uit te voeren om de conformiteit te attesteren van de informatie die zijn identificatie mogelijk maakt en die hij toevoegt aan de etikettering van dat hulpmiddel om het in de lidstaat van invoer in de handel te brengen.

- Geen nieuwe conformiteitsbeoordeling EG-markering door parallelimporteur ([IE-forum](#))

OVERIG

EU Free Movement Law in 10 Questions & Answers ([EU law analysis](#))

Vrijheid van meningsuiting

EHRM – ARREST – Magyar Helsinki Bizottsag t. Hongarije – Grote Kamer – 8 november 2016 – persbericht – arrest (niveau 1) – ECLI:CE:ECHR:2016:1108JUD001803011

Weigering openbaarmaking namen en het aantal benoemde Officieren van Justitie is in strijd met 10 EVRM ([IE-forum](#))

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de weigering van de autoriteiten om een NGO te voorzien van informatie een advocaat die van overheidswege werd toegewezen. De autoriteiten merkten die informatie aan als persoonlijke informatie die op grond van de Hongaarse wet niet mocht worden geopenbaard. Het Hof merkt op dat de

informatie die door de NGO bij de politie was opgevraagd, noodzakelijk was voor het voltooien van het onderzoek naar het functioneren van de van overheidswege verstrekte advocatuur, dat door hen was gedaan in de hoedanigheid van een non-gouvernementele mensenrechtenorganisatie, met het doel een bijdrage te leveren aan een discussie over een onderwerp dat van evident publiek belang is. Naar het oordeel van het Hof hebben de autoriteiten door de weigering van de toegang tot de verzochte informatie, de NGO gehinderd in hun vrijheid om informatie te ontvangen en te delen, op een manier die de kern raakt van de rechten voortvloeiende uit artikel 10 EVRM.

Het Hof overweegt dat het onderwerp van het onderzoek - de effectiviteit van het systeem waarbij van overheidswege rechtsbijstand werd toegewezen- een onderwerp is dat nauw samenhangt met het recht op een eerlijk proces, een fundamenteel recht in de Hongaarse wet en een recht van hoogste belang onder het Verdrag. Het Hof benadrukt dat de NGO wilde onderzoeken of het patroon van terugkerende afspraken met dezelfde advocaten wel werkte.

Het Hof oordeelt in het bijzonder dat de privacy rechten van de advocaat niet zouden zijn geschonden als het verzoek tot informatie van gehonoreerd, omdat het geen informatie betrof die buiten het publieke domein viel.

Het Hof is verder van oordeel dat de Hongaarse wet, zoals die door de nationale rechter is uitgelegd, elke zinvolle beoordeling van het recht op vrijheid van meningsuiting van de NGO had uitgesloten en oordeelt dat in het onderhavige geval elke eventuele beperking van de door de NGO voorgestelde publicatie (die de bedoeling had bij te dragen aan een debat over een onderwerp van algemeen belang) zeer kritisch moet worden bekeken.

Ten slotte overweegt het Hof dat de argumenten van de Hongaarse overheid onvoldoende waren om aan te tonen dat de inbreuk waar over geklaagd wordt noodzakelijk was in een democratische samenleving en houdt het er voor dat, zonder aan de beoordelingsruimte van de staat te komen, er geen redelijke verhouding zit tussen de kwestie waar over wordt geklaagd en het wat met die schending wordt beoogd (het beschermen van de rechten van derden).

- The European Court of Human Rights and Access to Information: Clarifying the Status, with Room for Improvement – Nani Jansen Reventlow and Jonathan McCully ([Inform's](#))
- MHB v Hungary Judgment on Access to Information ([ECHRblog](#))
- WOB-verzoek om namen en het aantal benoemde Officieren van Justitie weigeren, is in strijd met 10 EVRM ([IE-forum](#))
- The European Court of Human Rights and Access to Information: Clarifying the Status, with Room for Improvement – Nani Jansen Reventlow and Jonathan McCully ([inform's](#))
- News: Court of Human Rights Grand Chamber recognises an Article 10 right to access to information ([inform's](#))
- Magyar Helsinki Bizottság v Hungary: a (limited) right of access to information under article 10 ECHR ([Strasbourg observers](#))

EHRM – ARREST – Savda t. Turkije – 15 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD000245812

Steunbetuiging aan Israëlische totaalweigeraars

Artikel 10 EVRM. Bij een bijeenkomst voor het Israëlische consulaat in Istanbul van het *Anti Militaristische Platform* las klager een persbericht voor getiteld 'Wij betuigen onze steun aan Israëlische totaalweigeraars'. Het Hof stelt in de omstandigheid dat de nationale rechter klager hiervoor heeft veroordeeld wegens het 'aanzetten tot dienstweigering' een schending vast van artikel 10 van het Verdrag. Het EHRM verwijst in zijn beslissing naar het arrest [Morice t. Frankrijk](#).

- Conscientious objection again: *Savda v Turkey* ([Law&religion](#))

EHRM – ARREST – Karapetyan t. Armenië – 17 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2)
ECLI:CE:ECHR:2016:1117JUD005900108

Ontslag van Armeense ambtenaren die zich in het openbaar kritisch hadden uitgelaten over de overheid was niet in strijd met artikel 10 EVRM

Artikel 10 EVRM. De zaak betreft de klacht dat het ontslag van vier hooggeplaatste ambtenaren binnen het ministerie van buitenlandse zaken in Armenië, nadat zij een openbare verklaring hadden afgegeven waarin zij de overheid bekritiseerde in de nasleep van de presidentiële verkiezingen in februari 2008, in strijd is met hun recht op vrijheid van meningsuiting.

Het hof overweegt dat het recht op vrijheid van meningsuiting van ambtenaren door de nationale autoriteiten mag worden beperkt bij deelname aan politieke activiteiten ter bereiking van het doel van een politiek neutraal orgaan van ambtenaren. De Armeense wet voorziet in een bepaling waarin een dergelijke beperking voldoende duidelijk is geformuleerd, zodat voldaan is aan de eisen van precisie en voorzienbaarheid onder het Europees Verdrag. Het hof oordeelt dat er voldoende relevante gronden aanwezig waren om op grond van deze bepaling klagers te ontslaan en dat, hoewel dit een ernstig gevolg is, dit niet disproportioneel was.

EHRM – ARREST – Kaos GL t. Turkije – 22 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 3)
ECLI:CE:ECHR:2016:1122JUD000498207

⇒ Zie onder: [LGBT](#)

EHRM – ARREST – Grebneva en Alisimchik t. Rusland – 22 november 2016 – [persbericht](#) – [arrest](#) (niveau 2) – ECLI:CE:ECHR:2016:1122JUD000891805

Strafrechtelijk vervolging voor publicatie satirisch artikel over officier van justitie in strijd met artikel 10 EVRM

Artikel 10 EVRM. Verzoekster Grebneva is de uitgever van een regionaal weekblad en verzoekster Alisimchik is journalist en columnist. Tijdens een verkiezingscampagne voor de Doema in het najaar van 2003 publiceerde de krant een reeks satirische artikelen, geschreven door verzoekster Alisimchik waarin een Russisch stripfiguur genaamd Masyanya gevolgd werd op haar reis van Sint Petersburg naar Vladivostok als verkiezingswaarneemster. Masyanya kwam in de artikelen in aanraking met ene Vasilinka, de directeur van een escortbureau. In een van deze artikelen, geschreven door verzoekster Alisimchik en getiteld "kandidaten moeten bekend zijn van binnenuit", werd het karakter Vasilinka geïnterviewd. Bij het artikel was een lijst van verkiezingskandidaten gevoegd, voorzien van Vasilinka's commentaar op hen, waarbij gebruik was gemaakt van "slang" en uitdrukking die gebruikelijk zijn in de onderwereld. Bij het artikel stond een foto van het gezicht van de officier van justitie, V., afgebeeld op een vrouwenlichaam gekleed in een één dollarbiljet. In het interview werd Vasilinka in een zeer negatief daglicht gezet - met inbegrip van de woorden "prostitutee-weerwolf". De officier van justitie V. deed aangifte tegen de verzoeksters waarin hij stelde dat het artikel zeer beledigend, onfatsoenlijk en lasterlijk was. De verzoeksters werden in 2004 beiden veroordeeld voor zware belediging. Met een beroep op artikel 10 van het EVRM hebben de verzoeksters bij het hof geklaagd over hun strafrechtelijke veroordeling voor een satirische publicatie. Het hof oordeelt dat er sprake is van schending van artikel 10 EVRM. Het hof oordeelt dat de verzoeksters beide recht hebben op een schadevergoeding van 920 euro materiële schade, 3.000 euro immateriële schade en 2.760 euro kosten. Het EHRM verwijst in zijn beslissing naar de arresten [Bédat c. Switzerland](#) en [Lindon, Otchakovsky-Laurens and July c. France](#).

OVERIG

Combatting anonymous online defamation conflicts – Sophie Kay ([inform's](#))

Vrijheid van vereniging

NOOT – bij EHRM 27 oktober 2016 – Les Authentiks en Supras Auteuil 91 t. Frankrijk
 La Cour européenne et les supporters de football ([libertés chéries](#))

DEEL II – OVERIGE INFORMATIE

Algemeen

HvJ

Besluit van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 11 oktober 2016 inzake de toegang van het publiek tot documenten die door het Hof van Justitie van de Europese Unie worden gehouden in de uitoefening van zijn administratieve taken, [PB C 445 van 30.11.2016](#)

TAALVERSIES

Verschillen in taalversies Richtlijnen en Verordeningen ([AKD](#))

BREXIT

- The Brexit Article 50 Ruling In Plain English ([rights info](#))
- Miller, Brexit and the (maybe not to so evil) Court of Justice ([despite our differences](#))
- New book on the legal consequences of Brexit ([conflict of laws](#))
- In-Between the Lines of the High Court Brexit Judgment: EU Transnational Rights and their Safeguards ([EU law analysis](#))
- Brexit: can the ECJ get involved? ([EU law analysis](#))
- Causes, Aftermath, and Future: The Three Stages of Brexit ([EUtopialaw](#)): en nog veel meer artikelen over Brexit
- Referring Brexit to the Court of Justice of the European Union: Why Revoking an Article 50 Notice Should be Left to the United Kingdom ([European law blog](#))

Cursus en opleiding

De in deze maand toegevoegde cursussen en opleidingen zijn blauw gemarkeerd. Dit overzicht staat ook op de Wikipagina [Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

DATUM	ONDERWERP	TITEL
e-learning	GRONDRECHTEN/ EVRM	Human Rights for Open Societies, Universiteit Utrecht, Antoine Buyse, Janneke Gerard en Paulien de Morree, zie echnblog voor meer informatie
e-learning	STRAF	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	IE	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	ALGEMEEN	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
podcast	AANBESTEDING	EJTN podcast: EU Public Procurement Law training for judges podcast series, March 5-6, 2015 - filmed at The Academy of European Law (ERA), Trier
podcast	MILIEU & NATUUR	EJTN podcast: Seminar on Access to Courts in Environmental Law Matters (seminar van 7 oktober 2013)
webcollege	ALGEMEEN	'Europees recht in Nederland', Amsterdam law academy, 2 uur
webcollege	ALGEMEEN	Europees recht in Nederland, Amsterdam law academy
webcollege	ALGEMEEN	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR
webcollege	ASIEL&MIGR	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	CONSUMENTEN	Consumentenrecht voor verkoper, leverancier en consument , Amsterdam law academy
webcollege	ERFRECHT	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	GEZONDHEID	Het recht op gezondheidszorg over de grens , Amsterdam law academy
12 dec 2016	GRONDRECHTEN	Actualiteiten EU Handvest, OSR, Utrecht, 13.00-17.15 uur
13 dec 2016	ASIEL&MIGRATIE	Bijeenkomst Werkgroep Rechtsbijstand in Vreemdelingenzaken (WRV), Stichting migratierecht, Amersfoort: plenair: Europese actualiteiten in het migratierecht, Docent: mr. A. (Aniel) Pahladsingh,
16 dec 2016	CIVIEL	What is Private Law For? On Choice, Empowerment and Protection (A MEPLI Round Table Conference, Maastricht University)
16 dec 2016	STRAF	SSR-cursus Europees Strafrecht, cursuscode: SRRSEUSR
14 jan 2017	IE	IViR-symposium: Harmonizing European Intermediary Liability in Copyright, Universiteit van Amsterdam, 9.30-17.00 uur
27 jan 2017	IPR	The 2017 Maastricht Private Law Lecture, Prof. dr. Reinhard Zimmermann (Director of the Max Planck Institute for Comparative and International Private, Hamburg, 10.00-16.00 uur

<u>2-4 feb 2017</u>	STAATSSTEUN/ MEDEDINGING	ENTraNCE for Judges 2017 - CALL FOR APPLICATIONS, deadline: 30 november 2016, European University Institute, Florence, Italië
<u>9-10 feb 2017</u>	TERRORISME	Mutual Legal Assistance in Countering Terrorism and Exchanging Information, ERA, Madrid
<u>10 feb 2017</u>	FAMILIE	Conference on the new European Matrimonial Property Regulations in Würzburg
<u>14-17 feb 2017</u>	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht
<u>23-24 feb 2017</u>	STRAFRECHT	Alternatives to Detention in the EU, ERA, Boekarest
<u>23-24 feb 2017</u>	PHARMACIE	Annual Conference on EU Law in the Pharmaceutical Sector 2017, ERA, Trier
<u>24-25 feb 2017</u>	MEDEDINGING	Seminar on European Competition Law for National Judges: The Role of National Judges in Antitrust Litigation in the Light of the EU Damages Directive', Hungarian Competition Authority (GVH) through the OECD-GVH Regional Centre for Competition in Budapest (RCC), in: Budapest, Hongarije deadline voor aanmelding: 5 december 2016
<u>28 feb – 1 mrt 2017</u>	STRAFRECHT	Practical aspects of issuing and executing a European Arrest Warrant, EIPA, Lissabon, Portugal
<u>24 maart 2017</u>	GRONDRECHTEN	Conference on the European Court and Media Freedom: "Promoting dialogue between the ECtHR and the media freedom community", ECPM Straatsburg
20-21 april 2017	CIVIEL	Doorwerking van EU-grondrechten in het Nederlandse (consumenten)contractenrecht binnen het Europese project 'Active Charter Training through Interaction of National Experiences (Actiones)' Actiones workshop, UVA, Amsterdam. De workshop is samengesteld en zal worden geleid door prof. mr. C. (Chantal) Mak en mr. J.M.L. (Anna) van Duin (beiden UvA) in samenwerking met mr. C.C.W. (Cassandra) Lange (CRvB). In dit project wordt, kort samengevat, onderzocht hoe nationale rechters in dialoog met het Hof van Justitie van de EU effectieve remedies ontwikkelen voor schendingen van fundamentele rechten in het Unierecht. Indien u belangstelling heeft om aan deze workshop deel te nemen, kunt u een e-mail sturen aan Chantal Mak: c.mak@uva.nl . <i>NB Alleen bedoeld voor rechters</i>
25-26 april 2017	AANBESTEDING	European Public Procurement, PPP/Private Finance and Concessions, EIPA< Dubrovnik
<u>11 mei 2017</u>	AANBESTEDING	Basiscursus Nederlands en Europees aanbestedingsrecht *, OSR
<u>18 mei 2017</u>	MEDEDINGING	Basiscursus Nederlands en Europees mededingingsrecht *, OSR
<u>25-26 juni 2017</u>	STRAFRECHT	EU Criminal Justice Policy and Practice - Reflections and Prospects / Call for papers, Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit LeidenLeiden
<u>19-22 sept 2017</u>	AANBESTEDING	Introductory and Practitioners Seminar: European Public Procurement Rules, Policy and Practice, EIPA, Maastricht

Zie ook:

- [Catalogus 2016 "European Centre for Judges and Lawyers Catalogue"](#) – EIPA
- [ERA e-Learning Courses at a glance](#)

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Nieuwsbrief van de persafdeling van het EU-Hof \(ECER website\)](#)
- [EUR-Alert jurisprudentienieuwsbrief van het Belgische GCE-netwerk \(INTRO\)](#) – nr.2 2016
- [Brussels law societies \(nieuw: nu externe link\)](#): november 2016
- [Information note ECHR](#): juli 2016

Strafrecht

- [KESM \(voorheen EKS\) nieuwsbrief Rechtbank Amsterdam](#) (alleen intern): november 2016

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Vreemdelingenrecht

- [EASO \(European asylum support office\)](#): november 2016

NL prejudiciële verwijzingen

Instantie	datum	ECLI-nummer	onderwerp	zaaknr	naam	AG	arrest	PG	einduitspraak
Rb Den Haag	26 okt 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:12824	asiel&migratie						
CRvB	26 okt 2016	ECLI:NL:CRVB:2016:4101	SZ	C-551/16	Klein Schiphorst				
Hoge Raad	30 sept 2016	ECLI:NL:HR:2016:2195	invoerrechten kippenvlees	C-522/16	X				
Rb. A'dam	2 sept 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5710	EAB	C-477/16 PPU	Kovalkovas	19.10.2016	10.11.2016		
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5206	EAB	C-452/16 PPU	Poltorak	19.10.2016	10.11.2016		
Rb A'dam	16 aug 2016	ECLI:NL:RBAMS:2016:5207	EAB	C-453/16 PPU	Özçelik	19.10.2016	10.11.2016		
Hoge Raad	12 aug 2016	ECLI:NL:HR:2016:1866	btw	C-463/16	Stadion Amsterdam				
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1351	vennootschapsbelasting	C-398/16	X BV				
Hoge Raad	8 juli 2016	ECLI:NL:HR:2016:1350	vennootschapsbelasting	C-399/16	X NV				
CBb	4 juli 2016	ECLI:NL:CBB:2016:258	landbouw	C-383/16	Vion livestock				
Rb Den Haag	9 juni 2016	ECLI:RBDHA:2016:6389	asiel&migratie	C-331/16 en C366/16	K. ea.				
Rb Noord-Nederland	18 mei 2016	ECLI:NL:RBNNE:2016:4032	luchtvaartclaim	C-302/16	Krijgsman				
RvS	18 mei 2016	ECLI:NL:RVS:2016:1351	Habitatrichtlijn	C-281/16	Vereniging Hoekschevaards Landschap				
Hof Arnhem-Leeuwarden	19 april 2016	ECLI:NL:GHARL:2016:3097	landbouw	C-227/16	Arts				
Hoge Raad	29 maart 2016	ECLI:NL:HR:2016:515	asiel&migratie	C-225/16	Ouhrami				
Rb Den Haag	9 maart 2016	ECLI:NL:RBDHA:2016:2350	IE	C-163/16	Louboutin				
Rb Midden-NL	24 februari 2016	ECLI:NL:RBMNE:2016:954	arbeid	C-126/16	Federatie Nederlandse Vakvereniging e.a.				
Hoge Raad	29 januari 2016	ECLI:NL:HR:2016:133	douane	C-59/16	The Shirtmakers				

Vacatures

Websites

- **EURES:** the European job mobility portal van de Europese Commissie
- **European personnel selection office (EPSO):** Vacatures en concours) bij EU- instellingen
- **Euractiv Europese vacatures:** Overige Europese vacatures

Actuele vacatures

Directeur-generaal bij Eurostat (rang AD 15) — Luxemburg — (Artikel 29, lid 2, van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Unie) — COM/2016/10370, [PB C 411A van 8.11.2016](#)

Legal Counsel in the field of EU constitutional and administrative law, Europese centrale bank, deadline : 14 december 2016 ([ECB](#))

Senior Adviseur Europa – Interprovinciaal Overleg (IPO), deadline: *18 december 2016*

END posten Europese Commissie en Europa decentraal ([Europa decentraal](#)), *deadline 16 december 2016*

Radboud University - PhD Candidate in European Law ([Radboud](#)), *deadline 11 december 2016*